

Bez tohoto obalu nepřijme se výtisk zpět.

ROČNÍK XV.

SVAZEK 12.

-VILÍMKOVA-
KNIHÓVNA

Ivan Olbracht: O zlých samotářích

Cena K 3-

IVAN OLBRACHT:
O ZLÝCH
SAMOTÁŘÍCH

TULÁCKÉ POVÍDKY

NAKLADATEL
JOS. R. VILÍMEK
V PRAZE

FRANTIŠKU TOMÁŠKOVI

V ÚCTĚ A VDĚČNÉM PŘÁTELSTVÍ

IV. OLBRACHT

JOZKA, FORKO A PAVLÍNA.

I.

Byla to velká, trojkřídlová budova; starý panský zámek, postavený uprostřed zahrad s věkovitými břízami, habry a jilmami, jejichž kořeny draly se pod jeho základy, naplňujícíce jej vlhkostí. Stál u řeky na kraji městečka a s ulicí spojovala jej pěšina mezi zahradami. Patřil knížatům Waldburkům; knížata v něm však nebydlila, nikdy sem ani nepřišla. Zámek byl pronajat státu. Bylo tam hejtmanství, soud, berní úřady, listovna, archivy, věznice; do zámecké kaple uložili nepotřebný brak, a její dekorum bylo zachováno toliko tím, že v ní uschovávali veteráni spolkový prapor; v panských pokojích bydlil pan hejtman s rodinou, v bývalých čeledníčích úřední sluhové, a do sklepů, jež kdysi skrývaly zásoby vzácných vín, skládali pivovarští led.

Starý zámek byl věrným obrazem zchudlého rodu svých majitelů. Byl začernalý prachem a deštěm, s hromo-

svody sřicenými, s břidlicí polámanou a otlučenou. Omítka opadávala v celých plochách, zanechávajíc na zdích holá místa nejbizarnějších tvarů, a prohnilé okenní rámy hroutily se silnějším zavanutím větru. Bylo zde vlhko a studeno. Pan okresní hejtman nestačil podávat prosby, žádosti a stížnosti, soudní a berní úředníci, nemocní podagrou a úradující s plaidy a nánožníky na nohou, stávali se k stranám mrzutými, a děti služebnice z přízemí umíraly úbytěmi a anglickou nemocí.

Ale všechna tato bída a nouze neubrala sebevědomí starému zámku. Kletby a náryky úředníků přijímal s povděkem, šfasten, že ani v této nové epoše nemusí se jich zříci, s pocitem vděčnosti, že se smí vžívat do dob své železné moci a představovat si sta pěstí proti sobě zdvižených, úpění spurných selských hlav v žalářích a svistot panského karabáče.

Staré doby zašly a nutno se smířiti s přítomností. Moc přejal stát; pana vrchního vystřídal okresní hejtman, justiciára císařský soudce, místo selských rebelantů pykali nyní ve zdech zámku jen tuláci a drobní zloději, v podstatě se však nezměnilo nic. Zámek stál zde stále pevně ve své schátralé slávě, s majestátní hlavou vysoko zdviženou, dívaje se pyšně přes korunu jilmů a javorů do širého okolí, jež patřilo jemu; teď, jako dříve. Deštěm ošlehaný Waldburský znak tkvěl pevně nad dubovými vraty. Zámek byl pánum; jeho vlastníky byla proslulá knížata a jeho nájemcem všemocný stát.

Ale kníže pán, donucen před nedávnem finančními obtížemi, prodal část svého panství městské obci. A tak se stalo, že i starý zámek dočkal se potupy, že dostal se v majetek města, že přešel z rukou slavného šlechtického rodu do rukou kupců, řezníků a hostinských. Opravili střechu, zrobili nové okenní rámy, zřídili byt hejtmanův a úřadovny, budovu nově omítl. Waldburský znak snali, a bývalé panské sídlo natřeli ohavnou, zelenou a masově červenou barvou.

Co nedokázala staletí, co vichry, lijáky a bouře, to způsobila nová, nedůstojná vlastnice za několik dní. Starý, znesvěcený knížecí sluha zachvěl se studem nad nevděkem svých pánů a zahanben touto potupou... Zámek, který kdysi tak železně vládl těmto měšfákům, který po staletí stál zde proti nim s hrđím čelem jako věčné: dummodo timeant!... A musel žít! Jeho pyšná střecha poklesla hanbou a on křičel ošklivými barvami do širého okolí, křičel a štkal bolestí, studem a hněvem. Rozedraný hidalgo, jejž oblékli v lokajský frak a přinutili státi se vrátným u bohatého kupce.

* * *

Kdysi na konci srpna, za neobyčejně parného dne, otevřela se několik minut po poledni malá dvířka, vyříznutá pro pohodlí do těžkých čelních vrat, a v nich objevila se postava, prozrazující na první pohled tuláka, žebráka, pobudu a příležitostného zloděje, onen druh lidí, které charakterisuje zákon „proti lenochům a tulákům“. Mladý hoch, asi dvacetiletý, hezkého obličeje, s vyrážejícím chmýřím pod nosem a na tvářích, kučeravého vlasu, jehož černě přecházela v modře kovový lesk. Byl bos a do hněda opálen. Byl obléknut v oděv neurčité barvy a střihu, kde záplata kryla záplaty nazdařbůh zroběné z hadrů na ulici sebraných, či z ženských spodniček ukradených s bidla na návsi, nebo v síní měšťanského domu. Knoflíky nahrazeny motouzem s cukrových homolí, sdrhujícím kabát na způsob maďarské čamary, a bylo velmi těžko uhodnouti, skrývá-li se pod kabátem košile; nahý krk toho alespoň neprozrazoval. Tulák měl vyrudlé kalhoty, jichž trásně narážely při chůzi do nohou, a klobouk, kdysi myslivecký, jehož výhoda spočívala v tom, že bez ublížení faconě dal se strčiti do kapsy, nebo i na ruby obrátit.

Tulák ten byl Jozka Stárků.

Obyvatelé městečka pamatuji se posud na žebračku Stářcici, ošklivou stařenu, špinavou a věčně opilou, válející se celý den po nejrůznějších blátech a hnoujistích.

To byla tulákova matka.

Za mladých let bývala provazolezkyní venkovského cirku a v jejích žilách kolovala nejrůznější směsice krve jihu i severu, Evropy i Asie. Zalíbila se knížeti Waldburgovi, otci nynějšího majorátního pána, a následovala ochotně svého ctitele do zámku. Leč ženské vnuady a panská přízeň jsou statky nestálé. Stalo se, že ji, od květlou, když byla z knížecí maitressy postupně poklesla na panskou, pomáhačku v kuchyni a šafářovu děvečku, provdal starý pán za jednoho ze svých hajných. Snad učinil tak v okamžitém návalu dobročinnosti, snad jen proto, aby se již konečně zbavil této líné a nepotřebné osoby. Nový muž, který se značně zklamal v nadějích na odměnu za převzetí šlechticem odložených vnuad, byl manželem velmi neněžným, a nemoha pochopiti, že od ženy, pro niž před časem se bili kavalíři, nelze požadovati práce, nakládal s ní velice špatně. Umění vyrvaná artistka vžila se však velmi brzo i do tohoto nového postavení a byla by v ničím nerušeném klidu a zahálce prožila v hájovně zbytek věku, kdyby ji neočekávané okolnosti nebyly uvrhly opět do jiného prostředí a osudu. Po dvouletém manželství narodil se jí syn a téhož roku postřelil její muž v hádce nadlesního a dostal se do Kartouz. Tam po několika měsících zemřel. Tehdy sestárlá umělkyně a knížecí milenka, neokusivši se ani získati znova panské milosti a vyhnána z hájovny, s potomkem romantického rodu na zádech vydala se na pout vesnicemi a městy, žebrajíc a odávajíc se kořalce. Tento požitek nebyl jí nikdy neznám, ale jeho kvalita poklesla zároveň s kvalitou své paní od těžkých španělských vín a francouzských likérů k nejsprostším druhům anisky a polačky. Našla konečně

stály útulek v městečku v pustém chlévě, kam skládali staré hadry a nepotřebné harampádi. Někdo dal jí tam dvě otepi slámy, a těch neproměnila již za oněch šestnáct, či osmnáct let, jež ještě žila, trávic dni v zápacu, hnilobě a lenosti, nejsou ani s to, aby si uvědomila, že spolčovala kdysi v hedvábí a krajkách. Vždy v poledne obcházela s rezavým plecháčem měšťanské domy, sbírala pozůstatky a splašky posledních večeří a obědů a odpoledne povalovala se opilá po ulicích, nemajíc sily dovráti se do svého brlohu. Že má syna, o tom ani nevěděla, a velmi se podivovala, když se někdy za mrazivých zimních jiter náhle z kupy hadrů vedle ní vybatolila rozchabaná černá hlava, smějící se na ni černýma očima a velikými ústy.

Mladý otrhánek vystihl totiž velmi záhy, že jest pro něho výhodnější, bude-li se starati o sebe sám, než přenechá-li to matce. Od matky se naučil, jak se získává strava, a dovtípil se, jak možno nějaký krejcar vydělati, vyžebrati, nebo opatřiti si i jiným způsobem. Poznal, že jest mnohem příjemnější potulovati se po lesích, sbírat houby, vybírat ptákům hnízda, váleti se v trávě, nebo pod splavem loviti ryby, než seděti ve škole a učiti se *i a u*. V létě rostou houby, maliny a ptačí třešně u cest, na podzim jablka a slívy v sadech a na polích brambory; v nezaměných selských stájích stávají krávy a kozy, jež možno podojiti do klobouku. Ryby a raci se dobře zpeněží, a podaří-li se chytiti do oka koroptev nebo králíka, možno si udělati dobrý den. Mimo to jsou polní meze a lavičky zahradních altánů stejně měkké jako lože v chlévě, a nezapáchá to zde tolík hnilobou a trouchnivějícími hadry.

To byla jeho rodina a jeho mládí. Mládí bez domova a rodičů, beze styků s lidmi, jež naučilo jej tak příliš záhy míti na zřeteli toliko sebe, a naučilo jej milovati hluboké příkopy luk a šeré stíny pasek, kde byl sám a kde byl klid a bezpečí; jež vštípilo mu nedůvěru k člověku,

jenž byl jeho nepřítelem, kterého se bál, nikdy nevěda, co má od něho očekávat.

* * *

Stál ve dvírkách zámeckých vrat. Díval se bezmyšlenkovitě před sebe, tra nohu o nohu, jako by přemýšlel, stojí-li za to, aby vůbec vystoupil, či má-li se vrátit.

Pomalu vykročil. Učinil několik líných kroků alejí a zastavil se. Pak se obrátil. Pozvedl hlavu a s rukama v kapsách jal se zevlovovali na zámek.

Jak nenáviděl této budovy kříklavých barev! Ne-náviděl jí, a zeleň jejích stěn a masová růžovost okenních říms budily v něm pocit strachu a úzkosti, vzpomínka na ně dovedla mu náhle sevřítí hrudník a učiniti vydchnutí téžkým. A tomuto ošklivému pocitu se neubránil, ani když byl daleko odtud, vysoko v horách, či v kraji, a když objevil se mu náhle při chůzi mezi řadami třešní a jeřábů na silnici ve vzpomínce trojhran zámku, nebo jeho kříklavé složení barev ve snu, když spočíval na kupce sena za vsí, nebo na jehličí selského háje. Stal se mu symbolem všeho zla, na nějž i stín myšlenky byl nepříjemný. Zde byly soudy s podivně ustrojenými pány, s kalamáři a haldami bílého papíru, jehož bělost již sama o sobě působí tisnivým dojmem. Tady byly arresty, zde bydlil dozorce vězňů, neobyčejně dlouhý a se silným knírem pod nosem, jemuž musil dvakrát za den s těžkými konvemi pro vodu a který mu nadával, shýbl-li se na cestě pro nedopalek doutníku.

Ted měřil zámek od konce ke konci; od zlatitého hrotu hromosvodu až po podezdívku. Těkal po oknech, římsách, po zdích, po černých dvojhlavých orlech s vyplazenými jazyky a sevřenými spáry. Zdálo se mu, že snad byli vynalezeni jen pro tento zámek; neboť kdekoli jinde nebyla by jejich špičatá křídla, zobany a ohnuté drápy tím, čím právě zde. I jejich barva, černá a zlatá na zeleném podkladě stěn, zvyšovala jejich hrůzu.

Jozka spočinul pohledem v otevřeném okně a jeho zrak setkal se se zrakem pana okresního hejtmana. Pan hejtman stál tam bez kabátu a zcela po domácku; měl v ústech papirošku a díval se do zahrady; čekal patrně, až jej zavolá paní k obědu. Jozka očekával, že si pan hejtman odplivne, a proto podíval se honem na opačnou stranu. Ale otec okresu nevěnoval mu ani té pozornosti. Obrátil malounko hlavu, bafnul ještě jednou z cigarety a elegantním pohybem ji odhodil dolů mezi listí křovin. Pak se volně otočil a zmizel v pokojích.

I tulák se obrátil.

Prošel volným krokem stromořadím.

Na konci aleje, při jejím ústí do ulice, stály po obou stranách pěšiny dvě mohutné lípy. Pod jednou z nich byla zelená lavička. Na ni se usadil Jozka.

Bylo slunné odpoledne posledních srpnových dnů, horké a unavující. Stromy zámeckých zahrad vrhaly na bíle ozářenou ulici krátké, ostré stíny. Lípa sypala k jeho nohám sežloutlé kvítky a kaštanové listí bylo pokryto drobnou vrstvou žhavého prachu. Ulice byla pustá a prázdná jako vymřelého města v pohádce.

Seděl shrben na lavici; klobouk v týle, ruce zabořeny hluboko v kapsách a hlavu skloněnu k zemi. Skrčeným palcem bosé nohy kreslil do vyhřátého písku a vrstvy zvadlých lipových kvítků osmičky a jakési podivné tvary a čáry. Zdálo se, že tomuto zaměstnání věnuje veškeru pozornost. Ale tulák přemýšlel. Přemýšlel, a jeho duši zaměstnával těžký problém, věčná otázka jeho života, otázka vždy stejně akutní a nikdy nerozřešená. „Co to e d?“ — zněla. „Ano: Kam ted? To jest věc, již nutno rozvážiti“ . . . Ono: „co ted?“ netýkalo se ovšem života, neboť přemýšleti o cíli života, na to byla nyní nejméně příhodná chvíle; ono: „kam ted?“ netýkalo se ani zítřka, neboť starati se o zítřek, k tomu jest nejpříležitější doba právě až zítra . . . ale: kam ted? odsud — s této lavičky ve stínu lípy, kde se tak pěkně sedí, ale

kde věčně zůstati nelze, obzvláště když i žaludek se hlásí ke svým právům? . . . „Co ted?“

Trvalo velmi dlouho a v jeho mozku vytrídaly se nejpestřejší obrazy nejrůznějších míst městečka i ciziny, a písek u jeho nohou byl rozbrázděn spletí čar a muřichů noh.

Rozhodl se. Z útrob kapsy vytáhl dva dvacetihaléře, položil je na dlaň, obrátil a přejel nehtem po vroubkovaném okraji. Zkusil jejich pravost ještě mezi zuby, prohlédl si oba ještě jedenkráte a zastrčil. Pak naroval palec u nohy, vyňal ruce z kapes, vztyčil trup — vše hezky po pořádku, pomalu a s důkladným klidem, klobouk postrčil do čela, zamžikal několikráte proti slunci očima — a vstal.

Dal se šíkmo přes ozářenou ulici.

Zašel do nedalekého řeznického krámu a koupil si veliké, krví a kroupami nabité jelito.

Před prahem krámu zakousl se do něho zdravým, křídově bílým chrupem, trhaje veliké kusy a lačně polýkaje. Jedl jda.

Měl původně v úmyslu stráviti oběd až pod lipou, ale když docházel k lavičce, okusoval právě se špejle poslední zbytky tvrdé kůže. Tak před samým cílem pouti se obrátil a dal se napříč ulice ke kořalně.

Před skleněnými dveřmi odhodil důkladně olízané dřívko, sáhl do kapsy, přesvědčuje se, že mu zbývají ještě peníze, vzal za kliku a vstoupil.

2.

Kořalna, do níž Jozka vešel, byla klenutá, čistě vybilená místnost, přepažená ve dvě zelenými latkami. Na této straně byla jediným nábytkem hnědá lavice, kde sedávali denní hosté. Ti si chodili pro nápoje k okénku, vyříznutému v pažení. Na druhé straně byla trafika a

prodej ūhovin ve velkém. Byla tam proražena do stěny vrátká ke sklepů, kde stály sudy. Obě místnosti měly i zvláštní vchody. Trafika domem ze siné, výčep skleněnými dveřmi z ulice.

Dnes seděla tam sama dcera majitelova, hezká sedmnáctiletá blondýnka; vyšívala baťevným hedvábím pestrou růži s jakýmsi příliš strakatým motýlem. Obvyklá prodavačka měla dovolenou, majitel, pan Novotný, městský radní a předseda několika spolků, se o drobný prodej nezajímal, a tak slečna vždy jeden nebo dva dni v roce přejímalá úkol krámské. Mohlo se to státí beze vši mravní úhony, neboť výčep stál na výši doby a pokroku. Nenalilo se zde více, než jak se ze zkušenosti znalo, že ten který milovník alkoholu snese, hádek nebo snad dokonce praček zde nebylo naprostě trpěno, vše šlo v tichosti a pořádku. Místnost byla čistá, dobře větraná a odporovala všem představám o venkovských kořalnách.

Když mladý tulák vstoupil, seděl na lavici toliko jediný host. Kouřil z krátké dýmky; vedle něho stála dopitá sklenice kořalky. Byl již starší, s černým prošedivělým plnovousem, chytráckého výrazu, s těkavýma modrýma očkama pod hustým obočím a ještě mnohem roztrhanější, nežli Jozka Stárků. Říkali mu Forko Firky. Nikdo nevěděl proč, ale nikdo také (mimo soudy ovšem) neznal jeho pravého jména.

Oba pozdravili se mlčky pohledem.

Mladý se příšoural k okénku.

„Čtvrtfák bílý mně daj!“ řekl.

„Už tě pustili?“ zeptal se Forko Firky.

„Tot. Věčně tam nebudu.“

„Kolik's toho měl?“

„Ale dvacet.“

„To nie . . . jen do pracouny aby tě, hochu, nedali! Tam je, pánečku, zle.“

Slečna postavila kořalku na okénko a natáhla ručku pro peníze.

„To jste byl zavřen?“ ptala se.

„Byl,“ řekl neochotně, přiloživ nádobku k ústům. Forko zdvihl se s lavice.

„Dej mi zauďat!“ řekl.

„Na!“

Starý uchopil plecháček a rázem jej vyprázdnil. Postavil jej na místo, olízl si pysky a knír, pak je ještě jednou otrál rukávem a vsunuv znovu dýmku do úst, šel si sednout.

„A proč jste byl zavřen?“ ptala se se zájmem slečinka.

„A, ani nevím,“ odpověděl mrzutě.

„Byl jste zavřen a nevíte proč?“ řekla přísně.

Pan Novotný zakazoval sice prodavače pouštěti se s hosty „z druhé strany“ do rozhovorů, ale dnes byla tu sama dcera domu a ta činila tak potají velice ráda, vyptávajíc se a dávajíc se s lidmi druhu Forko Firkyho do řeči na obohacení sociálních vědomostí a životních zkušeností.

„No, nevím,“ odpověděl volně. „Bylo to leccos. To voni to tam člověku přečtou, ale sprostěj člověk tomu tak nerozumí.“

„Že se nestydíte!“ dala výraz mrvnímu rozhořčení. „Tak mladý a silný. To jistě kradete!“

Zde vmlísil se do rozhovoru i Forko Firky.

„Ale bóže, slečinko, na vojně a v kreminále se člověk šecko naučí,“ podotkl nevinným hlasem.

Jeho řeč byla velice podivná. Zpíval slova více než mluvil, jaksi sladce a líbezně, nehýbaje jediným svalem v obličeji. Bylo to ponížené a držé zároveň a nebylo lze nikdy poznati, míní-li to vážně, či dělá-li si blázny. Kdyby kdo pozoroval jeho malá, potměšilá očka, řekl by tak, díval-li se na klidný a vážný obličeji, onak. Všecky způsob

jeho mluvy vyjadřoval tak jasně povahu držeho žebráka a prohnaného dareby.

„No, vy jste taky hezký pták, Forko,“ řekla slečinka.

„To sem, poníženě prosím,“ odpověděl sladce.

„Proč pak něco neděláte — co?“

„A leccos dělám, jemnostslečinko.“

„To vím, ale nic dobrého. Proč nepracujete?“ ukončila přísně touto nezodpověditelnou otázkou a zároveň argumentem, že jest Forko Firky přece jenom ničema. Uložila peníze do pokladny a zasedla k vyšívání.

Mladý usedl zatím na lavici, rád, že se zábava přesunula na druhá. Dal ruce do kapes a díval se netečně skleněnými dveřmi na zaprášenou ulici, oblitou prudkým jasem letního odpůldne. Ulice byla liduprázdná a Jozka soustředil pozornost na pestrého kohouta, jenž procházel se uprostřed bachratých slepic, potřásal červeným lašochem a pyšně zvedal štíhlé nohy v prachu. I dva rezaví pejsci neurčité račy se tu sešli, poskakovali kolem sebe a důvěrně se očuchávali. Tady v kořalně bylo příjemno a chládek.

„No, proč pak nepracujete?“ řekla slečna ještě jednou, jako by se bála, že zábava uvázne.

„Ale bóže,“ zazpíval nevinně Forko Firky. „Proč pak nepracujete? ... Tady si hezky sedej za pultem, prodávaj kořalku a cikára, berou peníze, štrikujou si pěkně, ... pak přídou řáký páni, pošpásujou si s nima, pantatínek šecko zaplatí ... a pak prej proč pak Forko Firky neděláte ... !?“

„Že se nestydíte? !“ řekla jen naivně.

„A zač bych se měl stydět? — Myslej, že bych nedál? Jen to zkusej a daj mi řákou práci! a copak můžu? ... To sem řákej čas v práci, dělám, živím se pansky, na knížku si kapitály ukládám — jako na starý kolena, víme ... a tu hned přijde četník ... Prej ... Forko Firky ... támle tudle se ztratily Pauloj Housovu

ňáký kachny na Jizeře!... a juž to maj!... To hned člověka vezmou k vejslechu, zkoumaj, vykládaj, všecko prohlížej, až si něco vymyslej!... Tadyhle máte nájek chloupek na kalhotech!... nó, jo jo... chloupek... A hned to daj' pod skla, řáci dochtoři se sjedou, peněz to stojí, nihdo neví kolik!... a tu to vyšpekulírujou!... „zrouna prej takovýdle chlupy měly ty Housovic kačky!... Slečinko předrahá, to jím je jako v blázinci, věřej mně!... Prej: „Forko Firky nedělás, tak dí do basy!... Je v tom rozum, řeknou mně? ! Japak mám dělat, dyž sem porád zauřené? No, viděj, to tém pánum vod soudu nenapadne!... A to mě věřej', to není žádná spravedlnost na světě, a dyž si to tak člověk jak se patří preváží, nejradiš by se na místě voběsil!...“

„Jemine!“ vykřikla slečinka, „jen pro boha vás prosím, Forko, nám tohle neštěstí neudělejte!“

„Šak ne, slečinko — šak ne! Ale že spráunost není, to není. Porád se říká: Kštát, Kštát!... Kštát prej všecko jak se sluší zařídí!... Kštát... ó, to prej je náš kštát!... Jó... Bude něhdo poudat! Takle pánum, to von je uznalej, ale k chudýmu člověkoj?... copak něhdo ví, co já sem všecko přestál?... To, páne, v Bosně!... Kule nám litaly vokolo hlavy jako dyš práší!... a utíkali sme jako dyby nám zadky podpálili a kuličky hezky: fuít, fuít!... ó, páne, to jsme byli dobrý!... a to bylo: Děti a děti a práfe kindr a samý děti a jenerálové nám samou láskou div z huby nežrali a před každou patálilej hezky čtvrtfák rumu, abysme jako dostali kuráž, mužikama nám dávali vyhrávaf!... a to prej kštát a líbe fátrdlant!... To sme byli pašáci a fajne kédl a hezky si nás mladili!... a tejd!... Dyž to tém pánum vod soudu poudám, tak mě hrozej, že mně daj temnou!... To je hezká spráunost vod kštátu!... Slečinko, blázinec!“

Forko Firky se odmlčel. Byl právě zaměstnán dýmkou, která mu vyhasla.

„A jak to bylo s tou ženou?“ navazovala slečna po chvíli znova zábavu. Řekla to však tónem velice lhostejným a povýšeným, nepozvedajíc hlavy od ručních prací, jako by jí ani zbla na tom nezáleželo, jak to vlastně bylo.

„S jakou ženou?“ zabručel lhostejně tulák zapaluje dýmku, a velmi chytře vystihnuv slečinčinu zvědavost.

„Nu, koupil jste přeci ženu!?“

„To koupil, prosím. Pod Boskovcem, vod Francka Nesvarbovic, za litr rumu. Tenkrát byly peníze.“

Slečna se smála. Chtěla se zeptati na bližší podrobnosti tuláckého manželství, když tu přišel do trafiky pan magistr. Usmál se, a slečinka se rozesmála na celé kolo. Tenkráte již ne Forkovým nápadům, ale tak trochu z rozpaků, že se dala přistihnouti při zábavě s pobudou a pak i její hezké zoubky hrály úlohu.

„Rukulibám — aj, milostivá sama v obchodě?“

„Vítám vás, pane magistře. Slečna má dnes dovolenou. Co ráchte poroučet?“

„O dvě viržina prosím. Bavíte se s panem Forko Firky?“ usmíval se.

Slečna se znova rozpačitě rozesmála. Odešla do dřevěné skříně pro doutníky.

Starý tulák příšoural se k pažení a přitiskl nos na zelenou mříži.

„Á... poníženě rukulibám, jemnostpane,“ zdravil příchozího velice familierním tónem.

„Má úcta, pane Forko!“ zažertoval si pan magistr.

Ale slečna, která nyní před zákazníkem lepší vrstvy chtěla zachovati dekorum obchodu, se rozzlobila; začervenalala se dokonce trochu při tom.

„Neobtěžujte!“ řekla přísně a dupla nožkou.

„Ó, jemine!“ zazpíval syčák, „slečinko, jemnostpán manistr to je tuze hodnej pán, toho si vážím. Vondyno mi dal v líkárně čistě zadarmo mast na uší!... to vědí, člověk leccos v světě zblízne!... že jo, pane manistr?!“

„Již jsem řekla,“ zlobila se doopravdy. „Jděte již! Vypil jste, tak na co čekáte? Ten druhý také může jít!“

„Ale, slečinko?!" zamžoural na ni syčák.

„Nic, nic, nic! Jděte, jděte, jděte! Nebo na vás zavolám Antona.“

„Bože, alespoň, jemnosclečinko, dovoj, af dá pan manistr boží almužničku chudýmu člověkoj“ — škemral neodbytně, „ já jim budu pak zase, až vodejde, vypravovat ještě něco z vojanského života.“

Tohle bylo již příliš. Slečinka zrudla v tváři jako vlčí mák, uhodila o zemi klubkem pestrého hedvábí a běžela ke dveřím, aby zavolala domovníka. Ale pan magistr se s úsměvem postavil přede dveře.

„Ale, slečno . . . že by vám stál syčák za to, abyste se rozčílovala . . . ?!“

„Ne, ne, ne!“ křičela. „Pusfte, pane magistr!“

A Forko Firky stál na druhé straně, nos přimáčknutý na zelených latkách a nehnul svalem v obličeji. Jen očička mu blíkala.

„Viděj, jemnostpane!“ přisvědčil dobrácky a pak přesel hlasem do moll: „Jemnostpané . . . sou vod tej lásky . . .“

Pan magistr, aby rozuzlil nemilou situaci, sáhl do kapsy a podal tulákovi skrze mříži dva dvouhaléře. Forko měl již v ústech první slabiky od „pánaboga“, ale dobrodinec zlostně máchl rukou.

„Jděte, jděte již! Neobtěžujte!“

„ . . . bū zaplat na tisíckrát, jemnostpane, a rač jim dátí zdraví, štěstí a boží požehnání,“ doříkal jako na vzdory, neboť svých povinností nezanedbával Forko Firky nikdy, af to bylo komu vhod nebo nikoli.

Pak se obrátil a usedl opět na lavici, upravuje znova dýmku, vážný a klidný jako vždy.

Slečna byla velmi rozčilena, červená a chtěla se

znova dátí do křiku, ale pan magistr ji uchlácholil smířlivým úsměvem. A i více. Jal se prohlížeti růži s motýlem a potřásal hlavou, projevuje tak nadšení nad konalostí uměleckého výrobku. Tím byla sličná průdavačka nadobro usmířena.

Pak rozpředl se rozhovor. Pan magistr zapálil si viržinko, oprel se o stůl půl sedě na něm, půl stojí, nohu graciosně pozvednutou v pravém úhlu, a slečna sedla si vedle něho na židli, dívajíc se vzhůru na jeho krásný černý knír, úsměv a bílé zuby, skrze něž linuly se modrávě obláčky tabákového kouře. Bavili se o tom, jak strávili předešlou neděli; pak trochu o počasí a ještě o leccems jiném.

Forko naklonil se tiše k druhovi.

„Koukals, jak vyzvídala? A teď se tu rozcapuje. To mně věř, dyby byl nepřišel ten z likárny, tak sem i ještě musel vypravovat, jak sem s bábou líhal — ó má drahá, takovejch holek sme juž prohlídli!“ řekl pokukuje opovržlivě po parku naproti.

Forko byl mazaný darebák. Zvláštní bylo i to, že když mluvil se sobě rovnými, ani nezpíval ani nemluvil sladce a líbezně.

Mladého ostatně nezajímala tato filosofie.

„Ale je jak se patří!“ podotkl jenom.

„No, je!“ ale v tom si vzpomněl na něco jiného.

„Ty, Josko!“ řekl tiše.

„Co?“

„Něco bych ti řek', Josko!“

„Tak řekni!“

„A nekřič. — Povím ti to ráno. Přid k mostu!“

„A dej pokoj!“

„No, uhlídáš, jen přid!“

3.

Městečko leží na pravém břehu řeky a od sousední vesnice odděluje je nedávno vystavěný železný most, široký a pohodlný, s jízdní drahou a chodníky pro pěší, spočívající na třech objemných kamenných pilířích.

Když opustil mladý tulák kořánu, prošel volně městečkem a zastavil se v několika domech. Ale všude ho odbyli, jen u Markusů v krámě dostal od milostpána dva krejcarce.

Měl v úmyslu podívat se na nádraží, přijedou-li cestující a nenahodilo-li by se odnésti nějaká zavazadla. Ale bylo ještě mnoho času do vlaku. Zastavil se na mostě. Přehnul se přes železné zábradlí, podepřel se o ně lokty a díval se dolů.

Řeka jest zde široká a rozděluje se na dvě ramena, obtékající neveliký ostrov. Bylo pozdní odpoledne, vlahé slunce hřálo, a v zrcadle hladiny zračil se neklidný obraz mostu a kamenných pilířů a Jozkův obličeji, rozestupující se a zvlněný tokem. Pod ním plynula tiše řeka. Měla barvu zakalené ocele a tekla vážně, sunula se mezi mohutnými pilíři, houpala se, kolébala, šplounajíc do kamení a lisajíc se bílými vlnkami o břehy zeleného ostrova. Ztrácela se v dálce zbarvena do růžova, ukončena továrním splavem. Sta barev poskakovalo po jejích vlnách, černí větví stromů a žluf vrbových listí, břehy a štavnatá zeleně trávy, plulo po ní sta stříbrných skvrn vytvořených sluncem a hlava tulákova, do široka se rozestupující a znovu smršťující a šišatý jeho klobouk.

Vytahoval drobty z kapes a házel rybám. Nakupilo se tu hejno drobných rybek, celý tmavý chomáč, střevlata a bělice s úzkými černými hřbety, i kleně nebo karas se časem vynořili z tůně, mihali se u hladiny, chápali kruhovitými hubami kořist a zase zmizeli. Vyházel

všechny zbytky a obrátil i kapsy na ruby. Pak jal se do vody plivati.

Bavil se, sleduje, jak rychle padá bílá slina od úst. Dole, v tmavém zrcadle hloubky stál opřen o zábradlí mostu týž tulák jako on a ten plival nahoru a jeho slina letěla stejně rychle od zdola; na hladině vody se obě setkaly, plesklo to, rybky se sběhly a kruhy se utvořily; kruhy větší a větší a největší, jež se rozbíjely o trávníky břehů.

Po mostě jezdily povozy a kráčeli lidé z továren, vrážejíce do Jozky na úzkém chodníku; ale ledva si toho povšiml.

Così jiného jej vyrušilo. Táhlé, pronikavé zahvízdnutí.

Na stráni za loukou uháněl ze stanice vlak, vyhazuje z černého komína chomáče bílého kouře, jež rozvíjely se po polich a zůstávaly vězeti v korunách stromů. Připomněl si, že měl v úmyslu jít za výdělkem a malý stínek mu přejel na okamžik po čele. Opřel se zády o zábradlí mostu a díval se za odjízdějícím vlakem. Čekal, půjdou-li lidé z nádraží.

Šli. Nebylo jich však mnoho. Šli za sebou po cestičce a přicházeli bliže. Pan sekretář Mazanec, truhlář Vrba a pak ještě několik lidí z města, kterých neznal. Dvě babky s modrými uzly na zádech a vesnický člověk s malou holčicí v červených šatech a slaměném klobouku s bleděmodrou stuhou. Všichni jaksi nepřirozeně pospíchali a Jozka si všiml, že děvčeti k bosým nohám klobouk nesluší. I jeden cestující šel, s kabelkou, ale jen malou, ruční, které by si byl stejně nedal odnésti. Díval se za nimi, jak zacházejí mezi domy městečka, a pocitil v duši blahé uspokojení, že se zbytečně netrmácel oněch šest či sedm set kroků.

Most zase zpustl. Jen ještě dělník v modré bluze a s červenýma rukama od barvy přešel. Patrně se omeškal

v továrně a pospíchá, aby se dostal k rodině. I za ním se tulák díval, až zmizel.

Postál ještě chvíli, pak se znova opřel o zábradlí a zadíval se do vody.

„Co t e d?“

Co nevidět přikvačí večer. Nutno pomýšleti na nocleh. V arestě člověk zhýčká... Zpět do města?... Ne... Není se tam ani kde vyspati... Do města se nevrátí. Jest tam ošklivo a protivno. Měšťáci jsou pánovití a utrhační. Jest tam zámek s křiklavými barvami a páni od úřadu a četnici. Četníci! Eh, nejsou o nic horší, než všichni ostatní. Soudy a postrky a četníci a urputní měšťáci. Juž to tak musí být na světě! Jak je nenáviděl všechny! Prošel celým městem; ejhle: dva krejci. Moci tak všechno podpálit! Hu! To by byl shon! Domy by hořely a radnice by hořela a zámek by hořel. Měšťáci by běhali, spínali ruce, křičeli; pan hejtman by s cigaretou v ústech vyskočil s okna a pan soudce by v taláru utíkal a čepice by mu spadla. Tu máte!... Co jim dělá?... Žebrá... Nikoho nenutí; kdo chce, dá, kdo nechce, nedá. A to hned četníci a páni a knihy a listiny, řeči a uniformy... jen ať hoří! Pan soudce: „Jste obžalován“... kouká, skřipec si rovná. Dlouhý žálařník. Mudla. Nu, není tam zle... ale proč?... Krade. Hm... krade. Mají to tam všechno v knihách a záhonech. Jinčí kradou! Nějaké mléko z mlíčnice, staré nohavice s bidla... Komu to ublíží? A kdyby! Jemu také nikdo nic dobrého neudělá. Jen ať hoří! Pan hejtman skáče s okna a u Markusů v krámě vynášeji.

Dívá se na vodu, jak plyne. A náhle se mu zdá, že se most pohybuje. Dozadu, jak voda proudí... Ano, ano, skutečně! Pluje. Ale není to most, ale veliká lod. Plave do Ameriky. Tady již nebude, nikdy se nevrátí do městečka. Dá se k Indiánům. Bude s nimi bojovati a stane se jejich náčelníkem.

„A, Jozka! Pustili tě z kriminálu, kluku, co?“

Zarazil se a probral.

Byl to Petr Vodseďálků. Chodili spolu do školy. Ted se učil řezníkem. Seděl na zeleném vozíku, taženém psem; pobádal tahouna údery opratí a smál se na Jozku. Pes běžel plným tryskem, supal, a kolečka řeznického vozíku hrčela po štěrkku. Přeletěli bleskem most. Tak rychle, že nemohl Jozka ani odpověděti.

... No tak!... Vida ho! Petr Vodseďálků! Chodili spolu do školy, s darebákem, pod splavem kleňata chytali a v pivovarské zahradě česali hrušky. Pan starý je tam jednou honil, ale utekli mu přes plot. Vida ho! Nadává. Taky bys, kluku, utíkal, kdyby hořelo!

* * *

Hned za mostem na křižovatce silnic jest vystavěno několik nových domů, jakési vytvářející se předměsti městečka. Jsou tam hokynářské a řeznické krámky a byty pro tovární úřednictvo. I výstavný hostinec „u města Hamburku“ tam stojí.

Jozka se rozhodl. Zastaví se „v Hamburku“, dají-li mu sebrati „špačky“, a obejde několik těch stavení u mostu. Pak se dá silnicí ke dvoru. Stojí tam rozbitá pazderna. Tam přespí. Také „U koníčka“ se možná staví.

Přešel most a šířku silnice. Rozhlédl se opatrně kolem a vstoupil do síně hostince. Vonělo to zde pivem a jídly. Váhal chvíli. Pak vzal za kliku a volně potověřel.

Hostinský se šel podívat, kdo to přichází, a spatřiv syčáka, chytí dveře, hodlaje mu je přibouchnouti před nosem.

„Nic, nic... Koukej, ať mažeš!“

Ale tulák držel kliku pevně a nepovolil.

„Ale, pane hostinský,“ prosil, „já jenom kdyby byli tak hodnej...“

Šenkýř chystal se zakročit rázněji, ale tulák našel přímluvce. Byl to mladý tovární úředník Miloslav Kubeš, jediný host „v Hamburku“. Poznal v syčákově bývalého spolužáka ze třetí třídy (dále to totiž Jozka nepřivedl) a usmál se.

„Ale nechte ho!“ řekl hostinskému.

Ten povolil, a tulák ocitl se rázem v místnosti, nechápaje posud, odkud ten zázrak a náhlá změna situace.

„To jsi ty, Jozko? — Jak se máš?“

Rozhlížel se chvíli udiveně, ale najednou se široce usmál celým obličejem, ukázav řadu bílých zubů.

„Jejej! ... Dobrý vodpoledne přeju, Miloušku! Ani sem ho nemohl poznat.“

„Už jsi zas tady? Myslil jsem, že jsi ve světě.“

„Hledal sem práci ... To ví, chudej člověk se musí všecky živit.“

Hostinský postavil se k oknu, vyhlížejí ven a při slově „práce“ cosi velmi nemilostivě zabručel do vousů.

„A našel jsi?“

„Ó, jo! Žívím se, co se najde. Časy sou zly“ — zde se poněkud zamlčel a úsměv ustoupil vážnosti celého vzezření ... „Poslouchal, Miloušku, dyby tam měla matinka řádky starý boty? ! ... Přišel bych si zejtra ... Koukal se...!“ Podíval se nejdříve na bosé nohy a potom na bývalého spolužáka.

„To nemám, hochu,“ řekl Kubeš.

„No, to nic nedělá,“ dodal honem, „a copak dělá Slávinka?“

To byla Kubešova starší sestra, s níž patrně proseděl tulák také rok v jedné třídě (pokud tam ovšem chodil), nyní provdaná za soudního adjunkta, téhož, který nedávno odsoudil Jozku k dvaceti dnům. Jmenovala se mimo jiné také Stázinka a ne Slávinka, ale na tom nezejde.

Mladý úředník se jen usmál důvěrnému tónu.

„Ó, ta byla dycky tuze hezká ... A dyby byl, Miloušku, tak hodnej ... a dal mi aspoň tři krejcary na kousek chleba ... ?“

„Proč pak ne zrovna korunu?“ ozval se hostinský od okna.

„Ale, bože, taky by to ani neucejtil. Takovej bohatej! ... že jo?“

Kubeš vytáhl s úsměvem z kapsy dvacetihalér a podal Jozkovi. Tulák honem po něm sáhl, jako by se bál, aby si to úředník ještě nerozmyslil.

„Tak mu pěkně děkuju, Miloušku. Von je hodnej. Šak sme si spolu hrávali,“ usmíval se.

Byla mu milé, že s ním kdosi hezky rozpráví. Skutečně, tak přátelsky a přívětivě! A on je pán, má cestičku ve vlasech a stříbrný řetízek. I k vůli hostinskému mu to bylo milé, který se na něho prve tak utrhl.

Chtěl ještě říci Milouškovi, jak je hodný a jaké to bylo hezké, když si u nich v zimě na dvoře stavěli ze sněhu boudy, jak je poléval vodou, aby dobře umrzly, a jak Milouškova matinka ho někdy pozvala do kuchyně a dala mu hrnek kávy a chleba s tvarohem. Ještě chtěl říci, aby pozdravoval Miloušek matinku a Slávinku a pak ještě jak si hráli s panáčky divadlo a jak jednou udělal Milouškovi kuši ze šindele, když pokryvači spravovali střechu. Ale mladý Kubeš usoudil, že zábavy s Jozkou jest zrovna přiměřená dávka.

„Tak s bohem, Jozko, s bohem! Bud zdráv!“

Jozkovi se odsud nechálo. Jako by ještě na něco čekal.

„Miloušku,“ zaškemral, dívaje se po očku na šenkýře, „dyby byl aspoň eště tak hodnej a řek panu hostinskýmu, aby mi dovolil sebrať špačky.“

Úředník se usmál a hostinský cosi zabručel; tyto projevy považoval tulák za dostatečné svolení. Shýbl se k plivátku u dveří a hrabal se tam v popelu a smetí, vybíráje zbytky doutníků. I na plechové podnoži kamen

našel krásný nedopalek viržinka. Chtěl se právě poohlédnouti po sínících, ale hostinského přešla již trpělivost.

„Tak jdi už, jdi už, jdi!“ rozkřikl se.

Jozka se zarazil a podíval se úkosem na Kubeše, hledaje u něho ochrany. Ten se však tvářil jako kdyby ničeho nepozoroval. Byl tedy nejvyšší čas.

„Tak mu mnohokrát děkuju — Miloušku. S pánum-bohem... Mají se tu dobré!“ — Poslední slova řekl již mezi dveřmi, narážeje klobouk na hlavu.

„S bohem, s bohem!“ — a kdosi ještě uvnitř dodal: „Syčáku!“

Jozka postavil se na práh. Usmíval se spokojeně a potěžkával kapsu plnou „špačků“. Rozmýšlel se chvíli. Pak sestoupil se schůdků a dal se napříč silnicí.

Naproti „Hamburku“ stál přízemní domek s hokynářským krámkem. Tam vešel.

Jozka měl zvláštní způsob vcházet do cizích přibytků. Šel-li „prosít“, otevíral dvere velmi pomalu a nesměle, jen co by skulinou mohl hlavu vstrčiti a přichystán každé chvíle k ústupu. Šel-li kupovat, vcházel rychle, zavíraje za sebou prudce dvere a vykřikuje rázem svoji žádost, až se lidé často ulekli. Nečinil tak ze sebevědomí, že, jde-li kupovati, jest on pánum, ale snažil se lidi co nejrychleji uvědomiti, že nepřichází žebrotu, aby snad, dříve než se toho dovídá, na něho nekrikli a nevyháněli.

„Maj chleba?“ vyhrkl zhurta.

Ale v tomto šerém krámku s rozvěšenými košťaty po stěnách, s hrnci sádla a povideli na stole, se špinavou podlahou a vůní po kyselém zelí a starém sýru byli na podobné zákazníky zvyklí.

„No, tof se ví, že máme,“ řekl človíček s rozcupanými vousiskami a v záplatované jágrovce. „A zač pák?“

„Za tři.“

Malý mužík se obrátil a krájel chleba. Jozka rozhlížel se po krámku. Měli tu na prodej mužské i ženské prádlo, černidlo, kávu, pohlednice, kravaty, káči, byly tu pytle s hrachem i rýžovými kartáči a v koutě na motouze viselo v řadě několik seschlých uzenic. Vedle stolu stál sud se zbytkem okurkového láku; jakási špinavá, hustým povlakem plísňe potažená tekutina, v níž na dně ploválo několik napolo shnilých okurek a pak ještě cosi jiného, čeho nebylo lze rozpoznati — snad kus hadru, nebo opotřebovaný kartáček na boty. Jozka dostal chut na okurku.

„Vokurku si taky koupím,“ řekl.

„Myslím, že juž nejsou. Ještě jsme nenakládali.“

„A sou tam.“

„Tak si je vyberte všechny!“

Jozka hrábl do tekutiny a skutečně tři vylovil. Položil je na dlaň.

„Tři,“ hlásil.

„Dejte za ně krejcar!“

Zaplatil, okurky a chleba strčil do kapsy a zamyslil se.

„Láku by mi nedali?“

Hokynář se podíval na plesnivou tekutinu.

„Proč ne? ... Pro mne?“

Shýbl se pod stůl a vytáhl starý pekáč. Podal jej Jozkovi.

Tulák odstrčil s povrchu onen předmět, jenž se podobal olezlému kartáčku na boty, nabral láku a přiložil pekáč k ústům, zadržuje jej oběma rukama. Měl přivřené oči a lokal dlouhými doušky. Pak položil prázdnou nádobu na stůl, oddechl trochu a utřel rukávem ústa.

„Tak jim pěkně děkuju ... S pánum bohem, maj se tu dobré.“

„Buďte zdráv, příteli!“ řekl mužík v jágrovce a usmál se.

Jozka vyšel. Okurky vstrčil do kapes, chléb pod kabát na tělo.
Dal se zaprášenou cestou ke dvoru.

* * *

Měl původně v úmyslu obejít pořadem těchto několik stavení u mostu; neučinil tak — nebylo toho třeba. V žaludku bylo po požití lahůdce milo, večeři měl přichystanou, zásobu kuřiva také, a k tomu všemu v kapse plných osm krejcarů. Co mu scházelo? Zastaví se ještě „U koníčka“, nahodí-li se něco, a pak půjde spat.

Šel volně. Ulamoval kusy chleba a kousal do okurky, postupně sáhaje do kapsy a do zaňadří. Jedl jda.

Od „města Hamburku“ k nedaleké skupině dělnických domků táhne se silnice mezi loukou a bramborovým polem. Slunce chýlilo se k západu a nad krajinou ukládaly se po horkém dni stíny. Vzduch se ochladil a prach pod nohami byl usedlý. Bahnitá louka dýchala vlhkým chladem a štíhlé olše na ní braly na se temné barvy a jejich koruny se spojily. Vrabci sletovali se s polí a dvorků stavení do aleje mladých stromků podél cesty.

Jozka rozhlížel se po polích.

Pojednou padl jeho zrak do brambořiště. Přikrčena do brázdy, seděla tam žlutá kočka. Snad číhala, podaří-li se jí lapiti ptáka. Zpozorovala tuláka a dívala se po něm upiatě široce rozevřenýma očima.

Ion ji postřehl. Šel dále, jako by jí nepozoroval. Když myslil, že ho již zvíře nevidí, zastavil se a ohlédl. Zastrčil okurku, tiše se shýbl a zvedl kámen z hromady štérku. Šel pomalu zpět, hledě na opačnou stranu, aby kočku zmátl. Ale najednou se zastavil, rozpřáhl prudce ruku, máchl, a kámen vymřstil se z pěsti jako střela. Kočka teprve ted vycítila úklad. Chtěla vyskočit, ale v tom ji kámen srazil zpět. Trefil ji do břicha. Divoce vymřoukla, vymřstila se, dopadla v polokruhu k zemi

a náhle jala se divoce pelášti přes délku pole k nejbližším stavením. Dvěma skoky vyšvihla se na dřevěný plot a zmizela za ohradou.

„E, ty kočko rezatá!“ řekl si spokojeně a dal se do polohlasitého smíchu.

Chvíli ještě postál.

Dal se v další pomalý pochod.

Šel silnicí, pokoušeje se bosýma nohami zvříti prach; ale nešlo to dobře, prach byl soumrakem zvlhlý.

Dostal se ke skupině čistých dělnických domků. Zde stála i hospoda „U koníčka“, druhý cíl jeho cesty. Dále na pravo dvůr a málo za ním stará pazderna, konečná meta celodenního putování.

Obyvatelé stavení vynesli před prahy žluté židle a lavice, rozsadili se po nich, i po stupních a mezičkách, hovoříce a besedujíce po celodenní práci. Byli to dělnici z blízkých závodů, již právě se sebe smyli tovární prach, vlákna surové bavlny a zápachy tiskařských barev. Před hospodou stál těžký plachtový vůz s nákladem piva. Koně žrali z pytle přivěšeného na voji, pokyvujíce hlavami a řinčíce řetězy postrojů. U jejich noh bylo plno rozházeného sena a malý bílý psík pobíhal mezi koly. Spatřiv otrhaného tuláka, dal se do štěkotu a trhal zářivě motouzem, jímž byl uvázán.

Tulák obešel vůz, vyšel po kamenných schůdkách do domu a odtud do místnosti. Byla to vesnická zájezdni hospoda s nepokrytými stoly a podlahou špinavou a polovanou, plná kouře a štiplavého zápachu. Sedělo zde několik hostí; pili kořalku a statně dýmali.

„Za šest bílý!“ poručil si Jozka.

Hostinský natáhl mlčky pravici a on vysázel mu na ni dvanáct halérů. Hostinský nalil kořalky.

„Ale jděte si to vypít do síně!“ řekl.

Nebyl uražen, že ho nepokládají za hodna společnosti formanů v této špinavé krčmě. Vzal sklenici a vyšel. Sedl si na prázdný pivní sud, vytáhl z kapes a z pod

kabátu zásoby a dal se do jídla, zapíjeje kyselost okurek příjemně pálicím nápojem.

Síň byla nečistá a vlhká, dlážděná rozpraskanými čedičovými tabulemi, mezi nimiž zely mezery naplněné slizkou špinou. Stálo tam několik sudů a beden po lahvičích a vedle něho žlutá jarmárka s dvěma dírko-vanými plechovými puklicemi. Ta upoutala na chvíli Jozkovu pozornost. Byly v ní patrně schovány pokrmy; možná, že i kus salámu. Zkoumal situaci: vzadu z chodby vedla nízká vrátká na pustý dvorek, a vyhlídku na ulici zamezoval pivovarský potah; dveře do šenkoveny byly zavřeny... Natáhl volně ruku, nespouštěje pohledu ze vchodu do hospody, a zkoušel, je-li jarmárka otevřena. Nebyla a nepovolila, ani když vzal oběma rukama za latku dvífek. I dřívěm zkoušel, ale zámek byl dobrý. Nechal zbytečné námahy a věnoval se jídlu. Na poličce stál hnědý hliněný hrníček a i ten za jídla vzal a prohlédl. Byl však prázdný i postavil jej zase na místo.

Dojedl a dopil, a přesvědčiv se ještě jednou, tentokrát již beze vší naděje na výsledek, o pevnosti jarmárky, volně vstal a donesl sklenici do místnosti. I tu sebral, pokud pro šero mohl, se země a sirníků (plivátko zde nebylo) zbytky doutníků.

Pak vyšel a stanul na prahu síně.

Obrátil se ještě. Jeho zrak utkvěl znova na hliněném hrnečku.

„No... i hrnec... kdo ví, k čemu se nebude hodit,“ prolétlo mu hlavou.

Rozhlédl se rychle, přiskočil k almárce, sebral hrníček a strčil pod kabát.

Pak vyšel na ulici. Hrníček dělal mu pod paží na kabátě bouli, ale to mu nevadilo.

Dal se směrem ke dvoru.

4.

Za dvorem tálne se cesta volně do kopce na dlouhý, široký hřbet, pokrytý nedávno pokosenými poli, jetelišti a řepkovými láný, a vine se jeho středem k západu. Červená kostrbatá polní cesta s vyježděnými kolejemi, vlhká a měkká, brzy mizi ve vyjetém úvoze a znova se objevuje mezi žlutí strnišfat a zelení mezi; ztrácí se na obzoru, vlevajíc svoji červeň v černo starého lesa.

Na počátku svahu stojí polozbořená pazderna. Patří ke dvoru. Jozka v ní hodlal strávit noc. Ale když sem došel, byl nemile překvapen. Pazderna nebyla prázdná. Složili tam obilí, a slisované massy žlutých stébel vylukovaly v rozcuchaných chomáčích děrami rozbitych tabulek. Kolem baráku obcházel strýc v placaté čepici a vysokých botách, líné a důkladně, jak již tak bývá krok polních hlídačů. Pokuřoval z dřevěnky.

Syčák vyplil se zlostně skrze zuby a zaklel. Slna padla mu na bosou nohu a on jal se ji otírat o nohavici. Tento mechanický pohyb vyjadřoval příliš jasně duševní boj a přemýšlení, jež se v něm odehrávalo...

„Co ted?“

Do města se nevrátí. Zde ve vsi zůstatu není také možno; sedláci jsou divní hosti a psi jsou zlí. Nezbývá než do „Slapu“. Ano, do lesa „Slapu“ a vyspati se na jehličkách.

Postavil se na obě nohy a zlostně změřil hlídače. Strážce panského obilí měl ruce v kapsách a klidně si jej prohlížel.

„Co čumíš, dědku hloupej?“ osopil se Jozka na něj.

Ale strýc byl příliš rozšafný, aby mu stál syčák za odpověď. Obrátil se k němu bokem, bafnul dvakráte z dřevěnky a dal se v klidný pochod kolem baráku.

I tulák vykročil. — —

Došel na hřeben a stanul na chvíli.

V dálce před ním ležel Slap. Nad lesem zapadal krvavý kotouč slunce, vroubě vrcholky černých stromů mědi. Na pravo hřbetu bylo široké údolí Jizerý. Řeka teče pod svahem, není ji viděti; jen velikou továrnou na břehu s vysokým začazeným komínem a s mnoha okny, v nichž se obrázelo zlato zapadajícího slunce. K tvárně tulí se malé dělnické domky, bílé jako ze sloni, s červenými ozdobami nad okny a se zahrádkami, jichž zeleň se odráží od bělosti stěn a ocelového lesku břidlice na střechách. Za údolím zvedá se vrch; vysoký kopec s polí, stromovím, vesnicemi, baráčky a starou zvonici na něj přilepenými; pole, louky, háje a domky až nahoru, vysoko, kde dotýká se oblohy a bílých oblaků.

Šel ke Slapu. — — —

Pojednou z úvozu, několik kroků před ním, vystoupilo děvče.

Viděl ji již chvíli, již od lesa, jak mizela v hloubi vyjeté cesty a znova se objevovala; ale nemohl ji pro dálku a šero roznechat. Děvče bylo asi osmnáctileté; snad i mladší. Měla bosé, hrubé nohy, na krku žlutý šátek a byla rozcuchána. V ruce nesla modrý uzlík zroběný z kapesníku.

Jal se ji prohlížeti, jak proti němu rázně krácela . . . Kdo je to? . . . Byl na rozpacích. Celé vzezření ukazovalo tulačku, byla však příliš mladá a příliš málo rozedraná. Mohla to býti i děvečka z vesnice.

Zastavil se.

„Kam deš, má milá?“

Děvče si jej změřilo od hlavy k patám. Ne opovržlivé, ale tak, prohlížejic si jej, jako by chtěla kupovati. „Co je vám do toho?“ odsekla.

Postavil se proti ní do cesty, rozkročil široce nohy, ruce vstrčil do kapes a dal se do smíchu.

„Co pak to neseš v uzlíku? — Dej taky!“
„A co mi tykáte?“ řekla.

Ano, nemýlil se. Tulačka to byla. Řekl mu to tento tón hlasu.

„Nono! . . . Hele, princeznu!“

„A co tu budu s váma stát?“ řekla najednou. „Pusťte mě!“ Chtěla jej obejít, ale on se postavil do cesty, roztáhl ruce a jak chtěla proklouznouti, objal ji.

„Pusťte!“ křikla.

Držel pevně.

„I sákra!“ rozesmál se, mačkaje jí boky a pod paži. „Jak vono by se chtělo taky práť! Takový hezký důček! — Tak co? Kam deš?“

„A co je vám do toho?“ řekla hrubě a vytrhla se mu z rukou. „Pusťte!“ Chtěl ji znova chytiti, ale uskočila.

Najednou si na něco vzpomněl.

„Počkej!“ řekl. „Něco ti dám.“

Sáhl pod kabát a vyňal odsud hrníček. „Koukej! . . . Co?“

„To je toho! . . . Herneč,“ ušklíbla se opovržlivě.

„Chceš?“

„Co s hrncem?“

Trochu jej zarazilo toto uštěpačné odmítnutí. „Nechceš?“ ptal se udiveně.

„Ne.“

„Vopraudu?“

„No, ne. Co s ním?“ — Dala se do smíchu.

„No, dyš nechceš . . . já se s ním taky tahat nebudu...“

Koukej, co s ním udělám!“

Vzal hrníček za ucho, roztočil a vymrštil nad hlavu. — Hrníček letěl jako hnědá kulíčka vzhůru, prudce se otáčel a blýskal v paprscích zapadajícího slunce. Dívali se za ním klonice hlavy nazpátek. — Zdálo se, jako by se na okamžik ve výši zastavil. A v tom již střemhlav letěl dolů. Zase se točil a zase blýskal. Pak dopadl na cestu. Třesklo to tupým zvukem a hliněný hrníček roz-

tríštil se na sta malých střípků, jež se rozskočily po cestě
a po polich.
 „Máte to sílu!“ řekla.
 „Vid?... Dyš's nechtěla... A kam deš vlastnō?“
 „... No... do města.“
 „Do města?... A co tam?“
 „Mám tam tetu.“
 „Tetu?“
 „No, ju.“
 „A kerá je to?“
 „... A vy jí stejně neznáte.“
 „Bodej! Dyk sem vodtámtad.“
 „A stejně neznáte,“ stála na svém.
 „Tak kerou?... Aha, vidíš?... Nemáš žádnou, to
bys řekla.“
 „Bodej!“ ušklíbla se.
 „Nemáš.“
 „Mám... a dybych neměla, co je komu po tom?“
 „Tak co lžeš?... A do města taky nejdeš.“
 „Tak kam du?“
 „Pojd s sebou!“ řekl.
 „A kam?“
 „Do lesa.“
 „Co v lese?“
 „Vyspať se.“
 „M, to! V roští se popichat!“ řekla s vysoka. „To
dybych chtěla, támle je stoh.“
 „Stoh?“ zeptal se.
 „No, a jaké hezkej!... Jenže tam přecházel
hajnej, ale juž tam nebude.“
 „Chtěl jsem přespat v pazderně, ale hlídá tam.“
 „Už dáuno. Složili tam ourodu.“
 „Tak deš s sebou?“ řekl za chvíli.
 „A kam?“
 „Do stohu... Pod!“

Vyšel z úvozu mezí na pokosené pole. Děvče jej bez
slova následovalo.

Sunula obratně nohy po strništi, pokládajíc před
sebou prsty ostré zbytky stébel. Jozka toho nedovedl a
strniště jej bodalo do nezvyklých chodidel. Zůstával
pozadu.

Pak přišli na jeteliště a on mohl obrátit pozornost
od bolestné chůze na svoji družku. Ne hezká, ne ošklivá,
jak již tak holky bývají, ale kyprá, opálená — a jaksi
příliš čistá. Modrá kartonová sukně byla nedávno praná
a v červené kazajce byla jen jedna díra — pod paží a
pak ještě jedna, docela malá, na lokti. Má pěkná ramena
a rozcuchané vlasy se lesknou blednoucím sluncem. A co
to má v uzlíku? — Chtěl se dát do řešení zásady, když
v tom byla jeho pozornost obrácena jinam. Na prst
zatřpytilo se jí cosi duhovými barvami... Skutečně!...
Prsten!... Blýskavý mosazný kroužek s velikým ka-
menem ze skla.

„Ty seš náká...!“ řekl. „Prsten!“
 Neodpověděla.
 Učinil několik kroků a octl se jí po boku.
 „A kerá ty seš?“ zeptal se, se strany si jí prohlížeje.
 „Já su z hor.“
 Vzal ji kolem pasu. Děvče se po něm ani neobrátilo.
 „Taková mladá a hezká. — To chodíš prosit?“
 „Ne.“
 „A co seš teda?“
 „Byla sem na statku.“
 „Ve žních... To máš peníze, že?“
 „Nemám.“
 „Ne? Tos utratila.“
 „Ani sem neměla.“
 „A jak to?“
 „No... nedali mně.“
 „A proč?... A u sedláka's byla?“ ptal se udiveně.
 „Byla.“

„A že nemáš peněz?“

„Nemám. To máš tak. Já su sirotek a už sem tam vod malíčka. Ani nevím kale, jak to se mnou je. Dali mě tam až vodkadi z Prahy. Dávají mně peníze na ouřad, na knížku.“

Utkvěl na ní zrakem . . . Co je živ, takové řeči neslyšel.

„Na knížku?“ slabikoval.

„Ju.“

„Hm . . . to ti pomůžel! Knížka!“

„Pomůže.“

„A jak, dyž nemáš?“

„Budu míf, až se budu udávat.“

„A budeš se?“

„Tof. Mám tam juž moc desítek. Eště rád něhdo příde. Ze statku hoch. Budu selka,“ řekla pyšně.

„A proč chodíš světem? . . . Vyhnnali tě?“

„Nevyhnnali. Sama sem utekla.“

„Prali tě . . . že?“

„O ne. Hospodáři sou hodný.“

„A proč's utekla?“

„A tak. Chtělo se mi.“

Tulákova zvědavost stoupala. Pustil její páš a jí se na ni nedůvěřivě hleděti.

„A co budeš teď dělat?“ ptal se.

„Nic. Šak já se zase na zejmu vrátím.“

„A vemou tě?“

„Tof se zná. Eště rádi. Potřebujou. Už dvakrát sem utekla. Dycky po žních. To není tak moc v hospodářství co dělat, a dobytek to juž něhdo vobstará. Popervy to sem byla jen asi tři tejděně na pryci, to sem to eště tak neznala, ale vloni sem se vrátila až k samotnejm vánocům. Bylo hezky a teplo.“

„A co říkali?“

„To víš. Bili mě.“

„Bili?“

„No, a jak! . . . Hospodář mi až ucho naterh . . . no, koukej! . . . a hospodyně taky tloukla . . . až sem z toho tři dny proležala. Píchal mě u zádech a nohu sem měla taky nekalou . . . ještě na jaře sem nemohla jak se patří chodit . . .“

„To sou neřádi!“ politoval ji.

„Nejsou. To voni sou hospodáři hodný. Dopa' by nebíl, dyž jím uteču?“ — —

„A co děláš, dyž seš pryč?“ ptal se po chvili.

„To já si vemu sebou šaty a vobuj a to prodám . . . a pak si vyprosím.“

„A máš řáký peníze?“

„A poudám ti, že nemám,“ odpověděla již mrzutě.

Nemohl si to dobře srovnati v hlavě, jak to s tím děvčetem vlastně je.

„A to tě budou zase práť, až se vrátíš?“

„Atsi perou. Zase jím uteču.“

„A nebojíš se?“

„To víš, že se bojím,“ řekla. — Ale její blas toho neprozrazoval.

Přešli jetelové pole a dostali se opět na strniště. Bylo to již nedaleko cíle a stoh bylo již viděti. Prohlízel si její lýtka a bílou pleť v trhlině červené bluzy. Díval se jí na ruku, v níž se klátil modrý uzlík a na prstýnek s velkým drahokamem.

„Jak ti říkají?“ zeptal se.

„Paulína . . . A jak tobě?“

„Jozeu.“ — —

Došli ke stolu.

Sešerilo se již a slunce zapadlo za stromy Slapu, dávajíc jen slabým odleskem v korunách tušiti, že zde ještě nedávno bylo. Nad krajinou rozestřel se večer. Kontury věcí bylo možno z blízka ještě postřehnouti, jen dálky, obestřené jemným závojem soumraku, byly neurčité. Před nimi zvedal se Slap, po obou stranách údolí modré kopce. V továrně u Jizery rozsvítili, a sta

jasné bílých očí třepotalo se do šerého večera. Bylo ticho, bezvětrí.

Zastavili se a Jozka se jal znaleckým okem prohlížeti stoh. Byl hezký, velký, nedávno vystavěný a sláma nebyla ještě příliš ulehlá. Obešel jej.

Pak se obrátil, vzal děvče kolem pasu a zadíval se na krajinu.

„Je to tady hezký, vid, Paulíno!... Kouej, támle jak továrna svítí... jako vočička“ —

Vzal ji oběma rukama do náručí a přitiskl na sebe. Nebránila se a dívala se mu klidně do očí... Ale na jednou jí zornice zazářily ostrým leskem a proud trhavých jisker prolétl tělem. Beze slova vrhla se mu do náruče, objala mu krk a jala se jej vášnivě líbat. — — —

Soumrak ukládal se na zemi, houstl a zastíral předměty. V oknech továrny za řekou mihalo se sta malých, třepotajících se světýlek. Pak seděli na zemi u paty stohu opřeni zády o slámu. On se usmíval, ona dívala se tupě do prázdná.

„Tak co? Pudem spát?“ zeptal se po chvíli.

„Pudem,“ řekla bezbarvým hlasem.

Lín vstal, pozdvihuje se rukama od země. Jal se znova prohlížeti stoh. Ale jen tak, bez myšlenek, aby něco dělal.

„Kde?“

Neodpověděla. Vstala, sklepávajíc slámu se sukni. Šla pomalu za ním.

„Tak pojd!“ řekl... Usmál se na ni, ale ona nezměnila výrazu v tváři.

Shýbl se k zemi a vytrhl ve výši lokte hrst slámy. Do otvoru vsunul nohu a vystoupil zadržuje se nahore stébel.

„Zaderž mě!“ — obrátil se dolů.

Děvče se mu opřelo oběma rukama o kříž a on v této vratké poloze jal se shora vytrhávat hrsti slámy a házeti ji za sebe.

„Počkej!“ volala na něho rudá v tváři. „Počkej, dyk tě pustím!“ Jen se smál, zápasil se stohem, trhal a házel na zemi a na Pavlínu a do jejích vlasů, již plných osin a drobných stébel.

„Pust mě!“ křikl, uchopil se rukama vydlabaného nahore otvoru — a vyhoupl se vzhůru.

Sedl tam v dřep a pokračoval v práci. Zarýval se hloub a hlouběji, část těla po části mizely v nitru stohu a náruče slámy stále dopadaly, kupice se dole ve velikou, rozuchanou hromadu. Pak bylo již jen nohy viděti, pak ničeho, ale stoh chrlil z černého otvoru nové žlutavé hromady a z nitra ozýval se smích.

„To bude pokoj!“ zněl tlumený jeho hlas, „jako pro hrabata... Připlácej dole trochu slámy ke stohu, Paulíno, ať nihdo nepozná!“

I ona se dala do práce, a s hůry padaly jí do vlasů a za krk úlomky stébel a obilní prach. Pak přestala sláma padati. Obrátila zraky vzhůru. Z kulatého, černého otvoru vykukovala jeho hlava, smějící se a s vyceněnými zuby. I ona se usmála a podívala se do neurčitých obrysů jeho obličeje. Jozka rozesmál se hlasitě, a její oči se v šeru zaleskly.

„Tak polez!“ křikl na ni podávaje jí ruce. Vsunula nohu v malý otvor, povyskočila a dosáhla jeho rukou. Táhl ji vzhůru a ona přidržovala se stohu chodidly, šplhajíc s tělem v pravém úhlu vzpřatým. Uchopil ji kolem pasu a vtáhl otvorem do doupěte. Sevřeli se do náruče, přitiskli se k sobě a váleli se v klubku ve vonici sláme, křičice a smějice se radostí.

Spočinuli vedle sebe, ležice na znaku a držice druh druhu kolem krku.

Dívali se do tmy.

„Tady je tma,“ řekla, „vidíš mě?“

„Ne. — Venku je juž taky tma.“

Mlčeli, upírajíce zraky ke stropu své ložnice. Oči zvykly temnotě a rozeznávaly matné kontury natažených

těl a nerovných stén z pocuchaných stébel. Sláma byla čerstvě vymlácena a dýchala sladce omamnou vůní. Bylo ticho a dusno, a jejich pravidelný dech nesl se doupeřem. Dívali se ke stropu — — —

„Bylas juž něhdy zaufena?“ zeptal se jí tlumeným hlasem.

„Ne. — Tys byl?“

„Byl.“

Drobný vítr dotkl se korun stromů. Slap rozezpíval se večerní písni. Poslouchali ji s očima utkvělýma do prázdnna.

„Mám tě stejně ráda,“ řekla po chvíli. „Je tam vošklivo, vid?“

„Není. Jen dlouhá chvíle je.“

Jejich hlasy byly jaksi jiné než obyčejné, tišší a tlumenější; zněly měkce — něžně skoro. To způsobila píseň lesa, ticho a sladká vůně slámy.

„A proč's byl zauřen?“

„Že se toulám.“

Dala ruce pod hlavu a zadívala se snivě na světlý otvor doupěte.

„Toulám se taky ráda . . . Svět je tak krásnej! Poležíš si v lese na jehličkách, díváš se na ptáky, a zvířata kolem tebe přeběhnou; nový vesnice vidiš, města, s lidma se setkáš . . . A doma není nic. Je tam smutno . . . Je to tak krásny všecko . . .“

Ríkala to pomalu a vkládajíc do každého slova celou vášeň k tomuto tuláckému životu, k volnosti ptáka a životu motýle, jenž se nikdy nezeptal, bude-li ještě večer živ. Z jejího hlasu zářil jas podzimních mezi a zněl smutek zasněžené horské vesnice a melancholie sšeřených selských světnic a chlévů s táhlým bučením dobytka a ostrými nárazy dojeného mléka o dno plechovce.

„Je to tak hezký na světě!“ — —

„Až se udáš, nebudeš moct do světa.“

„Zas pudu.“

„Muž, ti nabije.“

„At nabije! Hospodář mě taky bije.“

Zamiloval si to děvče. Pravda, i on byl tulák, ale on byl jím již zrozen a nepoznal jiného života. A ona musila si vykoupiti krásu jediného měsíce bitím a celoroční prací. Jiná než on, ze záliby, a přece oba s touže láskou a s týmž nenávistími.

„Mám tu v uzlíku buchtu, chtěl bys?“ řekla po chvíli.

„Dej!“

Vyhrabala z koutu do slámy zamáčknutý uzlík a dala mu tvarohovou buchu. Dychtivé se do ní zahrýzla.

Bylo zase ticho. Les přestal šuměti a on naslouchal jejímu pravidelnému dechu — — —

Natáhl ruku, hledaje ve tmě obrysy jejího těla. Nepohnula sebou.

„Spi už?“ zašeptal.

„Nespím. Poudej něco!“

„Nevím nic . . . Leží se ti dobré? Dal bych ti kabát pod hlavu.“

„Nechci . . . Poudej něco! Je tu tak teplo a tma.“ Přitulila se k němu a hlavu mu položila na rameno.

„Poudej!“

Přitiskl ji jemně k sobě a hladil ji prsa.

„Jak jsi hodná, Paulíno!“ — —

„Mluv něco . . . Je mi smutno . . . Kde bejvás?“

„Leckde bejvám.“

„Kde's byl naposled?“

„V cirkuse sem byl. Ale tomu bude už rok.“

„Co je to?“

„Cirbus? — Jé, ty nevíš?“

„Ne.“

„Takový divadlo je to. Maj' tam koně a všelijaký jiný věci a na konec hrajou němohru.“

„Tys taky hrál?“

„O ne, to nemůže každej, jen vycvíčenej. Já tam by, jen tak, lampy sem čistil a řemeny, a na flajšinet sem hrál; taky u koňů sem bejval.“

„Je to tam hezký?“

„O jé, holečku! Kdo to neviděl, ani myslif si nemůže. Samý zlato a herbábí, krásný dámy... To bych moh' poudaf vo jedny takový...“

„Ta hrála?“

„Hrála.“

„Tak poudej!... Měl's ji rád, že?“

„Měl.“

„No tak...?!” prosila.

„A věř, ani se nechce. Je to moc dlouhý a smutný je to.“

Prímáčkla se na něho tělem a objala jej kolem krku.

„Tak ti to povím... Byla tam jedna taková, Fíny jí říkali, ale dýš jezdila, měla jiný meno, dlouhý: Arabela belrós dela Sevila. U cirgusu si musí každej přejínačit meno; mně tam říkali Férenč... Byla krásná, jako uš nihdo na světě. Na koni jezdila v růžovejch punčochách a krátký kalhotky měla, takový, co na tělo hezky přisednou, z herbábí, s perlíčkama a drahým kamením. Nahoře samý šupiny, jako ryby, ale ze zlata a ze stříbra, a na hlavě krásnou korunu s diamantama... Jezdila ti, nohy zdvihala, ruce rozpřahovala, ukláněla se a posílala hubičky... Jak ji měli všichni rádi!... A tu sem si tak silně zamiloval. Ani ti nemůžu vypovědít, jak silně. Porád jsem si na ni myslel, v noci se mně vo ní zdávalo a spát sem nemoh. Ale věděl sem, že to není možný... A tu sem to jednou v noci už nemoh vyderžet. Taková ouzkost a žal mě jaly... Spal jsem v mašteli u koňů a vona ve voze s vostatníma. Šel sem tam. Voteuřel sem sticha dveře a du po špičkách k její posteli. Vzal jsem ji za ruku. Probudila se, voleuřela voči a trochu se zdvihla. Zmáčkla mně ruku... „Tiše!“ poudá mi ještě pošetmu... ale v tom ti na mě padlo světlo vod měsíce,

nebo co, nebo se něčeho musila polekat — já tomu eště vydneska nározmíří — sterčí do mě, až jsem kobert, vyskočí a začne ječet: Férenč! Férenč!... To ti bylo! Vyškákal to všecko z posteli, delechtor, delechtorka, cirkusáci a za mnou na ulici. Jenom tak, jak byli, delechtorka čistě v košíli. A tu mě jeden, co chodil po provaze, chyt... Hrozně mě zřídili, ale utek sem přece...“

Pavlína dala se do hlučného smíchu.

Zarazilo jej to. Neočekával toho.

Pozdvihl hlavu a podíval se rozlobeně v místa, kde tušil, že spočívá.

„Co se směješ?“ ptal se polo udiveně, polo uraženě.

„Hihih!... Hahahaha!.... Kdo pak... by... se nesmál?“

Její smích jej podráždil... Stalo se něco. Tento hlučný smích vypudil odsud teplo a tmu, jež tu přebývaly. Odešly světlým otvorem ven, do lesa, a doupe vzalo na se rázem jinou tvářnost... Proč se směje?... Čemu se směje?... Nejkrásnějšimu snu jeho života?

„Hloupá!... čemu se směješ?...“

Její tělo otřásalo se smíchem.

„Ty ti dali...“ křičela zajíkajíc se.

Vztek jím zalomcoval.

„Však tobě taky dají, počkej, až se vrátíš... sedlák. Pak se taky budeš moc hizlit!“

Jeho hlas zazněl surově.

„Ty ti dali... hihih!... ty ti dali... Arabelu dela Sejra.“

To bylo již příliš... Arabela...? Oči mu zblýskly a zaskřípal zuby. Vztyčil se...

„Troubo hloupá!“ rezkríkl se, „to bys ještě troubil na Arabelu... a takhle bys hubu voteuřela...“

„Arabela dela Sejra... Arabela dela Sejra... Ah... Aaa... de-la Sej... Hahahi... á haha.“

„Hergot!“ vykříkl, chvěje se vztekem, „přestaň mi juž s tím pitomým smíchem... Nebo...“

Ale ona toho nedbala... Tu se rozpřáhla, a ruka dopadla vší silou na její tělo. Ale jen se svinula do klubka, do kouta, nemohouc již se smáti a vyrážejic podivné zvuky, spíše bolestné než veselé.

„Arabela dala Sejra,“ křičela stenajíc, „zlatý kalhoty... nosila... a košilatá na ulici za ním... vyběhla.“

„Vona ne,“ zařval a vyskočil. Ale narazil hlavou o strop. „Vona ne... Hergot!... Vona ne.“

„Že ne?... Dyks poudal.“

„Vona ne!“ kříčel, „Ježíš Marja! Delechtorka... delechtorka, sem poudal.“

Nemohla již. Jen trhavě oddechovala.

„A co je to?“

„Hele, hloupou! Neví ani, co je delechtor u cirkusu.“

„A co je to?“

„Ten, co poroučí.“

„A jak se vona menovala?“ řekla zatajujíc dech a hryzouc se do rtů... „Arabela dela Sejra...?“ a znova ji zachvátil smích.

„Přestaň už!... Poudám ti...!“

„Tak jak se menovala?“

„Arabela belrós dela Sevilla se menovala,“ rozkřikl se, „abys to věděla. To značí, jako nejkrásnější růže z celé Francie.“

„Co pak byla z Francie?“

„Nebyla,“ kříčel, „ale to se tak musí u cirkusu. Jako já sem Jozeu a žádnej Férenč... tak vidíš, jak se hloupá.“

Přestala se smáti.

„Tak aspoň nenadávej porád!“ řekla.

Opustil výbojnou pozici a převalil se do slámy na bok, vyplivnuv se skrze zuby.

I Pavlína si lehla na staré místo. Usmívala se stále, ale nahlas ne.

Míceli... Poznala, že se zlobí doopravdy.

„Tak se už nezlob,“ řekla, „a poudej eště něco!“

„Nic uš, dyž seš taková,“ zahučel zlostně.

„Tak poudej!“

Ale on neodpověděl.

„Byla hezká Arabela?“ lákala jej...

„To víš, že hezčí než ty!“

Viděla, že s ním není řeči. Dala ruce pod hlavu, natáhla nohy a čekala, až si to rozmyslí. On však zatvrzele mlčel. Že nespí, věděla. Vzdoroval.

„Jozeu!... Zatáhla jej za rukáv.

„Dej pokoj!“ řekl nevrle a ucouvl. „Chci spát.“

„Tak se už nezlob, Josko!“

Ale on neodpověděl. Odšinul se kus dále a odvrátil se od ní bohem.

„To uš chceš opravdu spát?“... Přilezla k němu, přitiskla se prsy na bok a lísala se otírajíc se o jeho tělo.

Odstrčil ji hrubě. „Chci,“ řekl, „dej pokoj!“

„Tak spí!“ odsekla uraženě a položila se do druhého kouta, nejdál od něho, co místo stačilo.

Rameno podložila si pod hlavu, nohy skrčila pod sukně. — — —

* * *

Jozka nespala. Nemohl. Lomcoval jím vztek. Díval se zamračeně do slámy, ale nehýbal se. Bylo ticho.

Pozvedl se na rukou a vztyčil hlavu. Doupečtem neslo se hluboké, klidné oddychování děvčete. Pavlína spala.

Posadil se, kolena sevřel v rukou a zadíval se do prosvítajícího otvoru. —

Pak se tiše zvedl. Nahmatal opatrně strop a tiše, bez hluku sunul se ven.

Stanul u paty stohu.

Byla krásná noc.
Usedl na zemi, hlavu sklonil nazad, opíraje ji o stébla snopů, a zadíval se do hvězd — — — — —
A pojednou kontury hvězd mizí, mizí nebeská klenba a mizí měsíc. Jen jejich záře zůstává a jejich modrost, a vše na sebe běže podivné tvary, tak známé a sladké, jako pod zázračným dotelem proutku neviditelného kouzleníka.

A před Jozkou rozvíjí se nádherný obraz.

Jest slavnostní představení. Lampy s blyšticími se a do stříbrna vyleštěnými reflektory vrhají oslnivý jas na bílý písek manéže. Cirkus jest plný lidí, dole v přízemí a až nahoru, na poslední prkna druhé galerie, hlava na hlavě. Hraje hudba. Hraje krásný valčík, ten, jež měl tak rád, kolébavý a unylý, jako když lodička se houpe po rybníce. Krásní koně s dlouhými ohony, posetí zlatými ozdobami a s červenými, vlajícími chocholy na hlavách, cválají dle taktu orchestru. Zamoučení šaškové s pítvornými tvářemi a pavími perly na nosech a pestří jokeyové v barevných čapkách, žongleři v růžových trikách, točící na svalnatých pažích kovovými koulemi, lesknoucími se ebenovou černí a posetými stříbrem hvězd. A ona se usmívá. Stojí na hřbetu koně, tisíci jisker oblitá, náručí rozepíná, uklání se, posílá polibky. Všichni křičí, jásají, sta dlaní naráží v nadšení o sebe. Stojí a uklání se. „Arabela! ... Arabela! ... Arabela belrós dela Sevila! ... Nejkrásnější růže celé Francie! ... A ona se usmívá.

Jak krásná noc! Na nebi tisíce hvězd jak lesklé šupiny jejího kostymu a nad tmavým Slapem plá měsíc jako koruna v černi jejího vlasu.

Vyjímá z kapsy krátkou dýmku a zapaluje.
Dívá se před sebe.

Pláň pokoseného pole, široká pláň, míšicí světlou žluť s modrem nočí. Dlouhý černý pás jetele přes šíři

hřbetu, ztrácející se v nedohlednu tmy, tam kdesi dole, u řeky, kde továrna svítí, rozhazujíc tisíce malých, oranžových ohníčků po bílých dělnických domečích, tisíce světýlek po břidlicových stříškách a po celém údolí. Kopce, vysoké, šedé kopce s černými skvrnami lesů a luk, s domečky a bílými pěšinami, vše zahalené závojem modré noci. Na čistém nebi miliony kmitavých hvězd a nad Slapem stanul měsíc . . . „Arabela belrós dela Sevila . . . nejkrásnější růže celé Francie!“

Dívá se na hvězdy, a bílé obláčky z jeho dýmky nesou se vzhůru do jasného vzduchu, vinou se, řídou, ztrácejí se zvolna nahoře, pohlceny modrem měsice. Dívá se na rudý ohník, jak jiskří, jak se dme a klesá, ztrávuje lístky tabáku a mění je v krvavou červeň.

Divná myšlenka ho napadá.

„Co by se tak stalo —“ myslí si, „kdybych zařízl?“

Usmívá se tomu nápadu a vžívá se v něj. Vyhrabal by dole ve stohu otvor. Rozškrhl by o kalhoty siiku, vložil tam a trochu ucpal. Pak běžel by do lesa schvat se na kraji v houštině. Díval by se a čekal. Dole u země povyskočil by malý plamének. Roste trcchu . . . roste. A najednou, jako když foukneš, rozlézá se po celém stohu. Nejprve v proužkách, jako mrskající seku háčata, pak v celé ploše. A stoh hoří. Stoh hoří, a vyskék, krvavé plameny jako ohnivé dýky šlehají k nebesům; vysoké, ostré, bez kouče vymršťují se vzhůru, bez praskotu, beze zvuku, nerušice nočního ticha, nesou se do výšky ke zlatu hvězd. Stoh hoří. A vnitřku jest Pavlína. Uhoří . . . Juž nikdo jí neuvidí; ani sedlák jí neuvidí.

Líbí se mu ta představa. Obrací se pohledem na stoh a sahá do kapsy, má-li sirky. Ale činí to jen tak, že se mu tak líbí; ví stejně, že toho neudělá.

Pavlína hoří! . . . Hloupá Pavlína! Dojí dcma krávy a sedlák jí bude bít, až se na zimu vrátí; ucho jí natrhne

a hospodyně ji kopne do nohy. Ničeho neví. Ani co je cirkus, ani co je delechtor neví... Viděla ji? Což ji někdy viděla, jak se v šupinách ze zlata, s diamanty ve vlasech a nahé růžky rozevřený uklání a polibky posílá? Ó, Arabela belrós dela Sevila... Již nikdo na světě nemá tak krásného jména...! — —

Vyhasla mu dýmka. — Prohlíží ji, upcívá ukazovákem a znova zapaluje. Ale ohník rudne jen, dokud sirká hoří. S ní zaniká. Dohořel tabák.

Vstává pomalu a vyklepává popel do slámy u stolu. Nenapadá ho, že jest to nebezpečné; snad toho ani neví.

Rozhlíží se po stolu a zrak jeho spočine na černém otvoru uprostřed... Spí tam Pavlína...

Co ted?... Jest již pozdě. Půlnoc; snad i více... Spat?... Je tam Pavlína... Je skrčena v koutě; zabořena do slámy jako pes, s hlavou až u kolenou. A dýchá.

Pojímá jej nepřekonatelný odpor k vesnické holce, k této selské dívce, která každého podzimu utíká z domu a vraci se na zimu do teplého hnázda, bojíc se mrazu, a dává se bítí sedlákem. Tulačce, jež ani není tulačkou, nosí prsteny a čisté sukně, která nemá ani krejcaru a žebrá, ale má jakési desítky na knížku na úradě, k nimž nesmí, a bude si bráti hocha ze statku, který ji bude také bítí... Pavlína! Rozcuchaná, zbabělá, hloupá!... Otrásá se, pomyslí-li, že by se měl vedle ní položiti, dýchati vzduch, který ona vydechuje, a dotknuti se jejího lepkavého těla... Ne. Nevrátí se. Uteče jí. Uteče... Vyleze si jen pro klobouk — —

Jde po špičkách ke stolu. Zabořuje nohu do slámy a šplhá se vzhůru. Ostrá stébla bodají jej do rukou a do nohou, ale bojí se najednou vymrštiti, aby jí nevzbudil.

Dosahuje otvoru a sune hlavu dovnitř. Zaráží jej teplý zápac těla. Odvrací se. Nejde ani do doupěte, jen zvenčí, tápaje po ulehle slámě, hledá klobouk. Nalézá jej zmačkaný v koutě u jejích nohou.

Sečkává chvíli, jako by se rozmýšlel. Jak rád by ji teď skopal, zbil... Ale nechce ji buditi, aby nemusil slyšet jejího hlasu.

Jednoho si však přece neodrekne. Dříve, než seskočí dolů, nabírá do úst slin — nejvíce, co může — a naplivne tam, kde tuší, že spočívá její rozcuchaná hlava.

Pak sesakuje. Oklepává klobouk o koleno a naráží jej na hlavu.

5.

Odešel do lesa. Vedle cesty, dříve, než se přišlo k vlastnímu Slapu, rostlo starší mlází. Tam usedl na mez u cesty. Vytáhl z kapsy zásoby doutníkových zbytků, nasbíraných „U města Hamburku“ a „U Konička“, nasypal do klobouku a drobil je v rukou na lístky. Na Arabelu, Pavlinu a ostatní již dávno nemyslil. Zapomněl; snad toho ani nikdy nebylo. Napál si, zapálil a díval se na ohniček. Spat se mu nechtělo, přešlo ho, vyspal se dosti v arestě, skoro dvacet dní nepřetržitě. Až dokouří, najde si v trávě mezi smrčky příhodné místečko; jest teplo a pršeti nebude, obloha jest jasná. Ničeho na světě mu nescházelo, ničeho si také nepřál. Mez jest měkká, vzduch příjemný a nad cestou stojí plný měsíc, obplétá vrcholky stromků modrým leskem a vrhá ostré stíny na trávník a pole. I dýmka chutná, jak naleží. Čeho si člověk může přáti více?

Dívá se do polí. —

Pojednou se mu zdá, že se v úvoze ode dvora mihá černý stín. „Pavlína —“ projelo mu hlavou, ale hned se rozpomenul, že stoh leží mnohem bliže. Stín jest ještě daleko, jen neurčitá tmavá skvrna uprostřed měsíčního jasu. Nelze ani vypozorovati, je-li to muž, či žena, jeden nebo více lidí. Dává ruce k očím, přimhuřuje víčka a upřeně se dívá. Výhled jest dobrý; jest skryt stínem

mlázi, a nepozorován. I dýmku zastrčil mezi listy, aby jej září neprozradila.

Stín se blíží. Rozeznává nohy, jak se sunou vpřed, zanechávajíce mezi sebou světlý prostor. Tedy muž! A sám! Jediný! ... Kdo je to? Zná ho? — Blíží se; velmi rychle se blíží dlouhým, klátivým krokem. — Tulák skrývá se do houští, jen hlavu nadmezí vystrčenou a zabrán v pozorování... Krok chodcův zdá se mu povědomý, tato dlouhá, houpavá chůze s rukama poroztaženýma a hlavou k levé straně skloněnou... Co?! ... Mýlí se?... Nemýlí se?... A... a... a... Forko?... Neodvážil se domyslit... ano, ano... Forko Firky... Forko! Co tu hledá? Kam jde?... Do stohu? — Zasmál se vzpomínce, že tam leží Pavlina, a představuje si, jak Forko vyuvalí oči, až ji tam nahmatá... Ale ne! Stoh leží na levo a byl by se již dávno dal s cesty přes strniště... a Forko jde stále blíže... Tulák již i hlavu do roští zastrkuje, a mozkem probleskuje mu myšlenka... Postraší Forka. Usmívá se... Nahmatává dýmku a zastrkuje ji do kapsy.

Forko se blíží.

Když dělí oba vzdálenost asi deseti kroků, zasténá Jozka slabounce.

Úpěnlivé: „Uááá“ rozneslo se tichem noci.

Forko se zastavil. Ohlédl se, jako by se ptal sám sebe, slyšel-li dobře, či je-li to jen mámení. Ale hned dal se zase v další chůzi. Forko nebyl příliš sensitivních nervů.

V tom rozlehlo se zaúpění po druhé. Tentokráté silnější a dvakráte za sebou.

Trhlo jím a zarazil se. Rozhlíží se polo bázlivě, polo nedůvěřivě okolo a za sebe a utkvívá pohledem v nejčernějším místě mlázi; na opačné straně, než tulák leží; patrně ho klame sluch. Ale nic se nehýbá. Čeká chvíli a činí nesmělý krok vpřed, aby ještě včas mohl jej odvolati. Poslouchá znova. Zkouší další dva kroky, a opět

se rozhlíží. Tentokrát již více zvědavě než bojácně. Jest ticho, úplně ticho, nic se nehýbá. Klidně běže se dále.

Jozka dal mu přejít. Tichý smích chvěje mu nitrem a nutká, aby propukl nahlás. Když Forko zašel asi dva kroky, pozdvihuje se málo, opíraje se rukama o zemi.

„Fóórkóó!“ zakňoural... Ale neřekl: „Forko!“, ale „hólkó“ či „kórkó“ nebo něco podobného a slovo „Forko“ vystihnouti mohl ze zvuku jen ten, kdo se tak jmenoval.

Forko se lekl více, než kdyby se mu bylo náhle před očima objevilo strašidlo. Trhlo jím a obrátil se. „Kdo je to tu?“ zařval.

„Fíírkíí,“ zaskuhral ještě jednou Jozka, ale déle již toho nemohl vydržet — „Forko Firky!“ vykřikl jasně a propukl v hlučný, řehtavý smích.

„Kdo je to tady?“ zvolal starý tulák zlostně.

Jozka vylezl z houštiny. Držel se za boky.

„Forko Firky!“

Starý tulák se na chvíli zarazil.

V nejbližším okamžiku uchvátil ho však divoký vztek.

„Mordje!“ zahulákal a skočil po Jozkovi. Ten byl mrštnější. Uskočil a jal se pelášti z lesíka ven. Forko za ním. Ale brzo zanechal marného namáhání.

Jozka doběhl na pole a vida, že jest v bezpečí, sedl do dřepu a pohupuje se v kyčlích, jal se starému vyšklebovat.

Ale Forko nerozuměl žertům.

„Jozko! Prach sajraj! Já tě dostanu. Šak já tě dostanu.“

„óórkóó... íírkíí!“ huhňal Jozka a smál se.

„Jozkóó! Nevinčuj si mě... Krucifiks!... Já se s tebou tady honit nebudu, ale my se eště něhdy uvi-

díme... a pak řetězama dybys k nebi byl privázanej,
jako žábu tě, kluku, rozterhnou.“
„Živej nevodlezeš, Jozko!“ řekl ještě Forko. — Pak
si odplivl a šel.

Jozka vstal. Rozmýšlel se chvíli; že Forko nehrozi
žertem, věděl. Dal se přece za ním. Ale z povzdálí, aby
měl v čas potřeby útěku těchto několik kroků napřed,
a nepouštěje ho s očí, aby se snad Forko neschoval
u cesty v hájku a pak na něho nevyskočil.

„Ty... Forko!“ volal na něho chlácholivě.
Forko neodpověděl.

Šli zase kousek.

„Forko?“

Forko se obrátil.

„Vodlez!“ zasyčel a napřáhl pěst.

„Tak, kuš, Forko, dyť já jen z lekrace... Kam
deš?“

Forko dal velmi nezdvořilou odpověď.

Bylo to již blízko starého lesa. Tam ztrácela se
cesta v čiré tmě mezi kmeny stromů, kamením a pod
rostem. Zde nemohl bez nebezpečí starého následovat.

Učinil tedy poslední pokus smíru.

„Ty... Forko, tak počkej!“

Starý se zastavil.

„Tak pod!“

„Jo... pod! A ty mně namlátiš... Něco bych ti
řek, Forko, dybys mi nic neuděl...“

„Co?“

„Řekni, že mně nic neuděláš!“

„No ne.“

„Já vím... Řekni: af mě hrom zabije.“

„Tak, af mě hrom zabije!“

„No, ne. Počkej, to řekni: Esli Joskoj něco zlého
udělám, af do mne na místě hrom uhodi!“

„Tak esli ti něco udělám, af do mě na místě hrom
praští!... Tak pod už!“

Jozka přistoupil blíže. Na dva kroky před ním se
zase zastavil.

„Tak jistě?“ ptal se nedůvěřivě.

„No, neboj se!“
Jozka učinil ještě další krok, ale v tom na něj
Forko, který patrně z hromu velkého strachu neměl,
skočil, chytil jej za límc, a aby učinil spravedlnost
zadost, vylepil mu pohlavek, až se Jozkovi v očích za-
jiskřilo.

„Já ti dám, kluku, vybařavat v noci na lidil!“

Jozkovi se zatočila hlava a nebyl v první chvíli s to,
aby rozpoznal, co se to vlastně stalo. Pak se ho zmocnil
hrozný vztek nad onou věrolomností a chtěl se vrhnouti
na zákeřníka. Ale včas si to rozmyslil. Forko měl nůž
a on nikoli, a pak ani s nožem nebylo radno pouštěti
se do starého medvěda. Forko se chraplavě chechtal, a
on uznal, že bude nejlepší, když se dá také do smíchu.

„Ty potvoro!“ ulehčil si jenom drbaje si hlavu.

„A to buď rád, že's nedostal víc. Fuj, psotník jsem
z tebe, kluku, moh' dostat!... A teď pod!“

Dali se na cestu. Jozku brněla hlava, ale bylo nutno
zapomenouti.

„Kam deš?“ zeptal se.

„Nepej se a pod!“

Přešli mlázím a vstoupili do starého lesa. Hustá tma
se nad nimi zavřela. Jen několik pňů v bezprostřední
blízkosti viděti a za nimi pak již jen černou, neprostupnou
záclonu. Po jehličí a borůvkách byly roztroušeny stříbrné
skvrny vložené sem hustými větvemi měsícem; byly
velmi řídké. Ani cesty nebylo lze rozeznati.

„Vo holubech vím,“ řekl Forko raze si cestu tem-
notou.

„Vo holubech?“ opáčil udiveně Jozka.

„Vím... Ale mluv tiše!“

„A co s nima?“ šeptal mladý tulák, suna nesměle
nohy vpřed.

„A krásný, poudám; staváci. Hostinské Janoušek ze Lhoty říkal, abych mu náký zavopatřil.“

„A co ti dá?“

„Něco dá, to víc. Kořalky dáf musí. A pak se juž něco našikuje.“

„A to mám jako jíf s sebou?“ řekl Jozka.

„Tot!“

„A co ty mně dáš?“

„Leda ještě jeden záhlavec, esi chceš... Mám tu tři krejcare.“

„Dej!“

Jozka natáhl ruku a Forko vysázel mu mzdu.

„Ale tejd' bud' zticha,“ řekl. „Po cestě nepudem. Moh by nás něhdo potkaf, třá hajnej... Esi není v hospodě, tak to von stejně chrápe, ale čert nihdá nespí, to víc! a pak si nadejdem.“

Přešli do lesa mezi stromy. Šlo se to zde s počátku lépe; cesta byla kamenitá a zde bylo měkké jehličí a borůvky. Ale brzo ukázaly se i stinné stránky, a oni často klopýtali a musili držeti před obličejem ruce, aby nenarazili o kmen.

„Vyznáš se tu?“

„To víc. Jen ty abys nekobert. Derž se mně!...“

„Počkej! Kde je to?“

„Pod lesem; k Borovičkám.“

Les byl velmi rozsáhlý a i po cestě bylo potřebí jítí přes hodinu, než se dosáhlo konce. Oni, klopýtající přes roztroušené balvany a vystupující kořeny stromů, prodírající se místy mladým podrostem a ostružiním, šli mnohem déle. Starý napřed, hledaje v temnotě cestu, a Jozka vzadu, přidržuje se jeho kabátu. Šli mlčky.

Konečně po dlouhém putování a unavení docházeli konci lesa. Bylo lépe viděti a rozeznávali jasně okrajové kmeny stromů, odrážející se od tmavě sedivé oblohy.

Stanuli na kraji. Bylo pozdě. Počalo již rozbřeskovati; šedivé, špinavé čmouhy rozbrázdily východní oblohu a kdesi daleko za kopcem objevil se tálhý, světlý pruh, rýsující jeho vrchol. Cíl jejich námahy ležel před nimi: krátký svah obdélníkového tvaru, vklíněný do černého lesa. Několik pokosených polí, úzký lán brambořisté a malé poličko s dozrávajícími makovicemi. Také několik ovocných stromů zde bylo a zahrádka, jako dlaň veliká, se sborceným plotem a vylámanými tyčkami. Uprostřed mýtiny stála chalupa a chlívek, jež bylo nutno s boku podepřít koly, aby se nesřítil. Vše bylo obestřeno řídkou mlhou a trhající se temnotou.

Stáli na kraji lesa.

„Je už den,“ prohodil mrzutě Jozka a jakýsi neklid jej zachvátil.

A skutečně! V téže chvíli rozkokral se v chalupě kohout, a z dálky, odkudsi z vesnice dolehl sem tlumený hlas, jenž mu odpovídalo. Nad lesem vzneslo se hejno vran a ucitivší ranní chodce, zahnulo na levo a divoce se rozkrákalo. Jozka díval se, jak letí: několik zmítajících sebou skvrn na šeré obloze. Vzpomněl si na zlá znamení.

„Hele! Vrány!“ řekl.

Ale Forka vrány nezajímaly.

„A dej pozor, abys je nezamáčk, Josko! Pytel mám s sebou. A teď pod! Šecko ještě spí. Neboj se nic!“

V Jozkově pří těch slovech trochu zabuchalo srdce.

„Psa nemaj!“

„Ne. Vonehdá jim ho hajnej v lese zastřelil.“

Forko dal se přes pokosené poličko a příč brambořistěm. Jozka ho následoval.

Stanuli u chalupy.

Půl byla stavěna z trámu spojovaných obilenou hlinou; vždy bílý a černý pruh nad sebou, přerušované malými okny. Druhá část byla z hrubého kamene; tam byly chlévy a jejich výpary prosáklý stěnami ve veliké mastné skvrny na omítce.

U této strany se tuláci zastavili.
Forko pozdvihl oči k lomenici, z jejíhož polosetlého
dříví zely otvory s bidélky.

Jozka pochopil ten pohled.
„Ale jak k nim?“ zašeptal.

Forko neodpověděl. Beze slova se odplížil do zadu
stavení a za chvíli se vrátil s krátkým štěpařským
žebříkem. Byl zde asi dobře obeznámen.

Přistavil jej k lomenici.

„Tak lez!“ řekl, vytahuje z pod kabátu pytel po
uhlí. „Budou-li ti díry malý, můžeš kus vylomit; dříví
je shnilý.“

Mladý vyšplhal se nahoru. Forko s rozevřeným
pytlem o několik žebřin níže. Jozka se ještě jednou ohlédl
a vida soudruha klidného a připraveného, vykasal rukáv
a sáhl do holubníka. Holubi spustili pekelný hluk; vy-
skakovali, tloukli sebou, bili divoce křídly do stěn,
jako by to ani holubi nebyli, ale zlí duchové, zavření zde
v úzkém prostoru mezi na troud vyschlými prkny,
kteří chtějí přivolati spravedlnost na větřelce. Ale nemohl
jich nikdo slyšet. Jen dole pod nimi kráva táhle a bo-
lestně zabučela, a krávy nebylo se co báti. Jozka vy-
tahoval z úzkého otvoru holuba po holubu, šedé, bílé
a modravé, jak mu který pod ruku přišel, krásné ptáky,
máhající prudce křídly a zoufale bublající, s očkama
plnýma strachu a bolesti. Podával je Forkovi a ten ne-
milosrdně strkal je do černého pytla.

„Dost! Počkej!“ řekl po chvíli Forko. „Zadusili by
se nám.“

Sestoupil se žebříku, udělal na pytli uzel a položil
do trávy. Pytel sebou ještě chvíli házel, ale pak se
uklidil.

„Tak... a teď pomalu!... Je jich tam ještě
moc?“

„Ne; jen pár,“ odpověděl Jozka, hrabaje se mezi
podšenými holuby.

„Tak podávej!“

A znova putovali ptáci do nemilosrdných rukou.
Forko smáčkl každého pod křídly a zakousl se mu
předními zuby do temene hlavy. Křuplo to trochu a
holub zběsile zatíral křídly. Pak padl bezvládně na
zem vedle žebříku.

„Poslední,“ oznamoval Jozka hrdě.

Ani ten neušel osudu ...

Slezli, sklánice se nad kořistí. Forko nastrkal zabité
ptáky pod kabát a za košíli. Pytel podal mladému.

„V lese na mne počkej!“ řekl rozvazuje motouz, jenž
konal službu řemenu nebo šlí a spouštěje kalhoty.

„Věříš tomu?“ zeptal se mladý.

Forko cosi zabručel. Neznamenal to ani ano, ani
ne, ale cosi tak, že podobná věc nikdy nemůže škodit,
i když neprospeje.

Jozka dal se s pytlem přes pole do lesa, a Forko od-
váděl daň staré zlodějské pověře.

Rozednilo se. Tma se rozplynula, a mlhy stoupaly
do výše, zůstávajíce vězeti v korunách smrků. Dole
v údolí probrala se bílá vesnice a alej ovocných stromů,
ztrácející se na vrcholu kopce. Objevili se vrabci, kohout
vyvedl družinu na hnojště a spustil namáhavé intrády.
Bramborištěm plížila se do stavení z nočního lupu černá
kočka. Bylo šero a sychravo.

Jozka šel volně a Forko ho dohonil ještě před
lesem.

„No tak vidíš!“ řekl spokojeně a usmál se.

Pod korunami stromů bylo ještě šero, ale co nevidět
se i les ozáří.

Zašli do hloubi a vyhledali příhodné místo, kryté
dokola mlázím. Tam se usadili. —

Forko vytáhl z kapes kousky motouzů a roztržpané
útržky hadříků a pečlivě je vedle sebe rozložil. Rozvázal
pytel. Vyjímal holuby, svazoval jim nožky a kladl na
zem. Byli začerněni a špinaví od uhelného prachu, ustra-

šení a poddávali se bez odporu spoutání; jen slabě křídly mávali, jakoby předem přesvědčeni, že to nepomůže. Dívali se smutně a srdička jim prudce bila. Forko je vstrčil do pytle a pytel zavázal. Pak vytáhl ze záňadří zabité ptáky a rozložil je po kolenou, jako by ještě jednou chtěl celkově přehlédnouti výtěžek dnešní práce.

„Chceš jednoho?“

„M, ne . . . Ty ho spíš vodbudeš, máš známý. A upravit je není hde . . . Rač krejcare dybys měl.“

„Nemám, ale až přídeš do města, dám ti.“

Jozka se zadíval na mrtvoly holubů.

A najednou viděl, jak jsou hezounčí: šedaví a modří s malými hlavičkami a chocholkami a smutně sklopěnými krký. Bylo mu jich líto, jak tu leželi mrtví v řadě.

„Chudáci!“ řekl . . . Ale hned dodal: „Hloupí sou. Dyby se byli dali chytit hned pervní, mohli bejt eště živi, jako tihle v pytli . . . že?“

Forko neměl smyslu pro podobné otázky.

„Pod!“ řekl.

Vstali.

„Dám se támhle přes kopec na Lhotu. Donesu Janouškoj houbu. Po cestě by mě moh něhdo potkat . . . Ale kousek s tebou eště pudu.“

Ale v tom se stalo něco neočekávaného.

Forko se pojednou prudce obrátil.

Povyskočil, odhodil pytel a dal se v divoký let.

„Halt! Halt! Háált!“ zahřmělo do lesního ticha a les, tak náhle ze spánku probuzený, opakoval udiveně: . . . at . . . at . . . ááá . . .

I Jozka se obrátil. V zlomku vteřiny kmitly se mu oči a rezavý knír a přilba a bílý bajonet s blýskavým hrotom; a kousek dále ještě kdosi sem spěchal. Ale to bylo jen na okamžik, jako ve snách. Ucítil prudký, tupý náraz do týla, jenž srazil mu hlavu zpět. „Bestie!“ zaťávalo mu cosi do ucha, až se mu hlava zatočila, a ostré prsty zaryly se mu do krku. Les znova se rozhučel. Jozka

zachroptěl. Před očima vystoupla mu mlha a nohy pod ním poklesly. Ještě nějaká slova, se mu zdálo, že někdo mluví, a kroky slyšel, ale to vše jako ve mdlobách. Měl totliko dojem prstů svírajících krk a bránících mu výdechnouti.

Ale to trvalo jen okamžik. Zamžikal prudce a násilně očima, aby pochopil situaci. Vše bylo jasno. I v hlavě se vyjasnilo. Času nebylo a bylo nutno velmi rychle jednat. Jal se povolovati kolena a hroutiti tělo, jako kdyby klesal. Cizí prsty a tlak trochu povolily. V tom se vytrhl, prudce se obrátil a pěst jeho mihla se vzduchem. Zase spatřil vous a oči a bajonet, a ucítil okamžitý bolestný úder v kloubech, jak dopadly na tvrdou kost kořene nosu. A letěl. Letěl, skákaje přes balvany a kořeny stromů dlouhými skoky, s hlavou v ramenou a takřka země se nedotýkaje. Cosi divoce zařvalo. A hned následoval jiný zvuk, krátký a úsečný, jako zaprásknutí bičem, pak jako úder paličky do bubnu, ale hned rozvířil se bubínek divoce a za ním celý orchestr, kotle, fagot, basbombardon a uprostřed kapely písťalka, ostrá, pronikavá písťalka trhající nervy. A týž zvuk, krátký a praskavý, vedravši se znova do neutuchajícího hukotu lesa; ale tenkráte zaslechl ještě jiný, daleko jasnější, jako kdyby rozdrážděná vosa přeletěla kolem ucha.

Jozka utíkal.

6.

Zastavil se až na protější straně lesa, bliže stohu, o něco výše, než odkud před několika hodinami strašil Forka. Zdálo se mu, že zde již nemusí běžeti, zde že jest meta, již hleděl dosíci.

Prudce oddychoval a stíral rukávem pot s čela.

Opřel se o smrk. Bylo mu špatně. Cítil slabost a tlak v prsou, který mu nedovoloval výdechnouti. Ve spáncích bušilo, zima probíhala zády, a nohy pálivy.

Stál tak dlouho tupě a díval se do prázdná, lapaje rozevřenými ústy vzduch...

Pak ponenáhlu navrátil se dech a tlukot v hlavě ustal.

Byl již den. Slunce, zakalené posud mlhou, stálo nad městečkem. Břidlicové střechy měšťanských domů a kostelní věž zářily matným leskem olova. Na konci obzoru černé kopce, bílý dům tiskárny a malý úsek řeky, jež se leskla stříbrem. Lidé vycházeli již do polí a po cestě ode dvora jel prázdný selský vozík, tažený strakatou kravkou.

Díval se na krávu, jak pomalu suně nohy, a na sedláka.

Ulevilo se mu, jen nohy posud pálily.

Usedl do borůvčí. Zem byla chladná, lístky oroseny, a větve stromů nad ním plny vlhké sytosti letního jitro. Na větví usadil se střízlík, poskakoval a vrtěl hlavičkou a na vrcholu přeletovaly mezi jehličím pěnkavy. Sbíral borůvky kam dosáhl rukou a stíral rozbolavělými chodidly rosu. To bylo příjemné.

Dívá se po ptácích a zmocňuje se ho milý pocit, sladký pocit bezpečí a samoty a příjemné teplo rozprostírá se tělem. Je sám — uprostřed vlhké zeleně borůvek a rozpraskaných smrků s ohnutými větvemi a černými jehličkami.

„Je to tak krásné na svobodě!“

Jakási sladká mdloba jej pojímá. Opírá hlavu o drsný kmen stromu. Oči se mu zavírají. — — —

Ale nikoli, není to příjemné! Zdá se mu, že na něco zapomněl, na něco velmi důležitého. Visí to nad ním, lehá na hrud a usedá na palce u nohou; nějaké neviditelné předměty a přece tak těžké, nějaké ohavné barvy, zelené a růžové, jež bodají do očí a svírají dech... A lidé se bliží, z veliké dálky sice, ale bliží se... jdou proti němu a házejí rukama a strakatou krávu vedou a ta také

házi nohami... Chce utéci, ale klopýtá a padá. Chce se zvednouti — nemůže...

Prudce sebou trhl a vyskočil.

„Co to?“

Ničeho není... Je sám...

Ale náhle padá jeho zrak na kraj městečka.

Povstává se země.

Ano... Zámek... Veliká trojkřídlá budova s lesknoucí se střechou a mnoha hromosvody. Stojí tam u Jizerky, obklopen košatými stromy, a kříčí do kraje. Jeho ošklivé barvy, zelená a masově růžová, tak pronikavě kříčí, že až úzko člověku.

A z barev vyskakuje pan hejtman s cigaretkou v ústech a pan soudce utíká, dlouhý Mudla s vousem, bílé papiry a listiny a kalamáře a černé knihy a sluhové a žluté lavice.

Jímá ho ošklivý pocit.

„Co zde vlastně chce?... Ano co zde vlastně chce?... Neměl úmyslu vraceti se do města.

Spočívá zrakem na ozářených střechách měšťanských domů. Vidí pyšné tváře měšťáků, jak se utrhuji, vyčítají práci a sílu, Markusův krám a pana starostu se zlatými brejlemi a Petra Vodsedálkova s psovským vozíkem a městského policajta a ony špinavé dvorky domů, kam skládají smetí, staré bedny a sudy po petroleji. Jímá ho zášt proti všem těmto lidem, kteří chodí pěkně oblečeni a nosí i v létě boty, prodávají v krámech, obědvají a večeří a v deset hodin lezou do postelí se strakatými povlaky. Jak se mu hnusilo toto nečisté hnizdo, s kostrbatým dlážděním a domy s otlučenými rohy a vypasené tváře lidí, z nichž si každý myslí, že jest nejlepším na světě! A zámek... zámek, ohavný, se zelenou a masově růžovou barvou!

„Ne... Co zde chce?... Kam jde?“

Až teď se rozpomněl, že po něm stříleli, že jej honili a že byl v nebezpečí života.

„Zajisté... Musí utéci, pronásledují ho četníci!“ —
Obrátil se do lesa. Touž cestou, kudy šli v noci
s Forkem a odkud před chvílí přiběhl.
Teprve, když urazil kus cesty, si vzpomněl, jak ne-
moudře si počíná a že jde vlastně do rukou četníkům. —
Uhm! s cesty na pravo, směrem k údolí, kde tekla
řeka.

Sejde dolů, najde brod mezi třetím a čtvrtým tu-
nellem a dá se přes kopec k horám!

Šel rychle.

Stín lesa, jeho ticho a šero dodalo mu klidu. Bosá
noha sunula se po příjemně chladném mechu a jehličí.
Bylo klidno, velmi klidno, černý les hluboce nrlčel,
jen jeho dlouhé větve se pomalu kývaly. Ani ptactva
zde nebylo.

Nebezpečí minulo. Viděl by, kdyby kdo přicházel,
a měl by dosti času utéci. Ostatně četníci nebyli ani
městští, ty zná — ale odkudsi jinad, snad z Krásného,
a ti nevědí, kdo je. Forko Firky nevyzradí. Také jeho
asi neznají.

Netrvalo dlouho a stanul nad divokým srázem.

Dole, v hluboce rokle, proudila Jizera. Za ní zve-
dala se prudká skála, porostlá krovím a zakrslými
smrkými.

Došel konce starého lesa. Vysoké smrký a jedle
ustoupily drobným břízkám, jež vinuly nemocná tílka
mezi balvany a skalisky, shrbeným jívám, ořeší s trsy
dlouhých prutů, šípkům, rozuchanému kroví a divoké
spleti ostružin, jež pokrývalo hustým povlakem ostrý
štěrk a balvany zčernalé věkem. Asi v třetině svahu pod
ním blýskal ozářenými kolejnicemi krátký výsek želez-
niční tratí, jenž se ztrácel v černém otvoru tunelu. Po
skalách táhly se telegrafní tyče a na strání byl přilepen
bílý strážní domek s malou zahrádkou a červenobílým
signálem před ní. Stál tam hlídač v modrých kalhotách

a bez kabátu a štipal pažezy; jeho ruce zvedaly se prudce
nad hlavu, a sekýrka se leskla. Bylo dříve viděti, jak do-
padla a za chvíli teprve slyšeti tupý úder o dřevo, jejž
opakoval les. Dole v divoké strži pod železničním náspem,
sevřena s obou stran horami, hučela feka, prodírajíc se
útesy, skákala přes balvany, kříčela, šuměla a házela
bílé pěny.

Slunce rozzářilo se plnou krásou.

Slézal svah. Zadržoval se břízek a skalisek a pod
jeho nohama fítilo se kamení a drobná drť; rozdíral ruce
a nohy o hrany tesů a oděv o ostny šípků a ostružiní.
Vyplašil několik ptáků, a lesklá užovka dala se před ním
na útek.

Sesunul se na traf. Slezl i železniční násep, zachy-
cuje se mezer mezi stavebními kvádry.

Stanul u Jizerý.

Se břehu vylétla s divokým krákom vrána, za-
mávala křídly a usedla pak na balvan uprostřed řeky;
klátila černým tělem a pozorovala z povzdálí nečeka-
ného hostě.

Posadil se na kámen a záda opřel o začernalou skálu.
Vybujelo na ni několik trsů kapradí, po stěně stékala
v tenkých křivkách voda a kapala na omšený štěrk.
K jeho nohám naplavila řeka lesklý písek, v němž po-
valovaly se zčernalé úlomky větví a sluncem a vodou
ohlodaná šíška.

Objal kolena rukama a zadíval se do proudu.

Tak volně mu zde bylo, a spokojený vzdech vydral
se mu z prsou...

Je tak sám... sám. Nikde človíčka, jen vrána se na
kameni kývá... Tak krásně tu je!...

Co se to stalo včera?

Vybrali s Forkem holubník, udeřil četníka pěstí
a stříleli po něm; a před tím měl milostné dobrodružství.

Ach!... To bylo již včera... Co na tom záleží?

„Je tady tak krásně!“

Pod ním plyne řeka. Sevřena skalními srázy, výská, házejíc pěny vstří zlatu slunce, jásá a zpívá, přeskakujíc v rozpustilém výbuchu balvany a tesy, tančí pod nimi ve veselých výrech; směje se zvukem rolniček, posílá slunci polibky, lisá se o zelené listy břehů jako hravá kočka a rozmarňá milenka. Nikoli, to nebyla voda — voda, již možno nabrat do nádob a do konví, umýti se jí a koně napojiti; nikoli voda, ale řeka — řeka, živoucí tvor s živým tělem, řeka Jizera s živoucí duší. Jásala a zpívala. Zpívala písničku; podivnou, barbarskou, tuláckou písničku s podivným rytmem a divokým spádem, s nemožnými verši a nemožnějšími rýmy, nad níž rozhořčením užasli by básníci.

Takto zpívala:

Zelené jsou břehy a černé jsou lesy,
nebe jest modré a tvrdé jsou tesy;
nebude zítra, není již včera,
Jizera, Jizera.

V pravo hora, v levo hora,
dele stín a slunce s hora.
Letím, letím, vír se vzteká,
řeka, řeka.

Bratře slunce, sestro vlno,
sestro vlno, sestro rybko,
sestro vráno, bratře strome,
bratře písku, bratře lístku,
zpívám vám písničku.

Opilá, opilá jasem a životem
pěnami stříkám. Nač moje síla?
Balvany s cesty! Balvany s cesty!
Zelené jsou břehy a města jsou bílá;
nebude zítra, není již včera,
Jizera, Jizera.

Pestré barvy, zlaté slunce,
bratře břehu, matko země,
libejte mě, libejte mě!

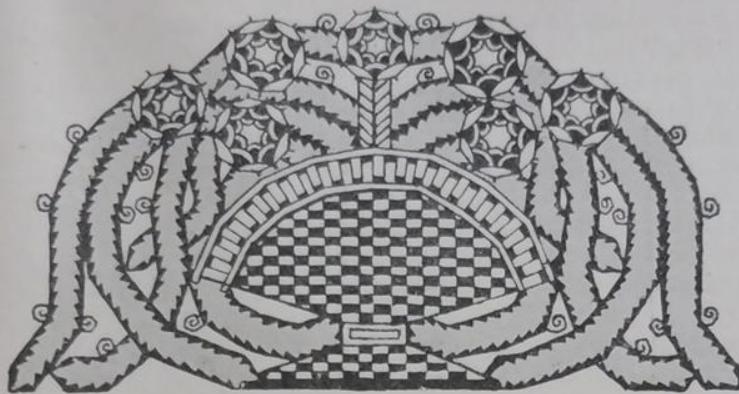
Libej, slunce, libej, lístku,
libej, břehu, bratře břehu —
Sestro skálo, sestro pěno,
bratře mraku, bratře ptáku,
sestro sosno, bratře Jozko,
jak jest sladko žít!

Jozka poslouchal. Rozuměl té divoké písničce a ač neznal slov, zpíval ji spolu. Dival se na barvy a na stříbrné paprsky, poskakující po vlnách proudu. Dival se dlouho a hlava klesala ke kolentům.

Hlava klesala a Jozka usnul ukolébán Jizerou.

ŽAK.

Měl teď mnoho, kdy vzpomínati, a nebylo mu nepříjemno, že mu poskytli času. Mohl nerušeně znova procifovati rozkoš a drobné záchvěvy vzrušení, jež i teď ve vzpomínkách zachvacovaly srdce, rozpomínati se na řadu jednotlivostí zdánlivě nepatrných a přece tak důležitých v celém řetězu, jenž obtočil jej, spoutal, a jejž přefal tak náhle. Vzpomínati a upamatovávati se na to, co hrozilo časem pozbýti nádherných barev, znova procifovati, chutnatи, oddávati se.

Asi takto se to stalo — ano, zcela jistě tak, neboť nebylo v řadě článečku, jenž by se mu byl nevtiskl v duši.

I

Byli tenkráte na Zbiroze. Úřady daly jim povolení. Postavili se s vozem do kouta náměstí, koníka — ponnyho — a Sardanapala — velkého vykleštěného ko-

zla — zavedli do zájezdní hospody; vyklidili z vozu nářadí a nádobí, bedny, šatstvo, bubny a flašinet, srovnali u vozu, aby ráno, až se dají do práce, bylo vše na místě. Pak jali se připravovati večeři, sedice venku v kruhu kolem hrncův a koše bramborů, jež společně oškrabovali; otec, matka, on — Fricek a starší bratr Žak. Šestiletá Olga, s vlasy prachem a blátem spečenými, válela se, zvedajíc nohy do výšky, na zemi v jediném klubku s pudlem Romulem, brzy ona, brzy on nahoře, tahajice se a slinice se ústy. Nikdo nemluvil, vykonávali svoji práci mlčky; artisti vůbec neradi mluvívají, neboť jest daleko pohodlnější mlčeti, a je-li již třeba, vyjádriti se pohybem ruky nebo posunkem obličeje.

Večeřeli a pak šli do vozu spat.

Ráno dali se do práce. Vypůjčili si bedny a prkna a zřídili z nich sedadla v podkově. Vysmýčili místo, vyhrabali v zemi otvory pro hrazdu, umístili kolovrátek, z plachet zřídili u vozu šatnu. Nikdo při tom neporoučel a svoje náhledy sdělovali si pohledem očí.

Navečer šli městem parádou. Napřed Žak s malým bubínkem tloukl do pochodou, vyhazuje při tom paličky vysoko do vzduchu a znova je chytaje. Pak otec s velikým bubenem, zdobeným modrými a červenými trojúhelníky, vzadu Fricek a Olga, všichni v kostymech růžových a modrých, s pestrými látkami kolem boků, vážní a sebevědomí. Malá Olga byla s nimi po prvé a tento byl její první artistický úbor: bleděmodré triko se zlatými trásněmi na kyčlicích, bílé pláténé střevíce s tkanicemi a zlatý kruh kolem čela. Byla pyšná a chovala se důstojně.

Za zvuku bubnů prošli ulicemi městečka, obešli náměstí. Za nimi a kolem nich utvořilo se klubko školních dětí a výrostků, kteří se smáli, dováděli a byli rozčileni v očekávání příští produkce.

Pak rozsvěcovaly se petrolejové pochodně v rozích manéže a hrávalo se.

Otec, Žak a on — Fricek. I malá Olga vypomáhalá. Uměla již mnoho a bude z ní jednou dokonalá hadí žena. Matka se představení nesúčastnila, churavěla a nosila stále mokrý obvaz kolem čela. Hrála na flašinet, ale i při tom musila seděti.

Frickovi bylo tenkráte jedenáct let, ale uměl na svůj věk mnoho. Duši divadla byl bratr Žak. Pracoval na hrazdě i na provaze, cvičil s koněm Sašou, Sardanapalem i Romulem, vyplňoval všechna vážná čísla programu. Tatínek nerad co dělával, snad ani nikdy mnoho neuměl; hloupého Augusta, nějaký ten přemet dovedl, polýkal oblázky, strkal si meč a dráty do krku, pil hořící petrolej, roztácel sklenici vody na obruci, hrál hlupáka hosta v pantomimě — a podobné staré kousky. Tatínek byl vůbec pátým kolem u vozu. Žak byl divný hoch. Měl i pestrou minulost za sebou. Když mu bylo šestnáct let, pohádali se s otcem u karet a Žak bodl jej pod oko nožem. Ještě dnes má starý jizvu. Žak utekl do světa. Čtyři léta byl pryč; hrál v různých divadlech a cirkusech, byl muzikantem, clownem, jokeyem i jonglérem, byl ve zvěřincích krotitelem zvířat, vyvolavačem u kočovných museí, cestoval s kolotoči a americkými houpačkami. Po čtyřech letech se vrátil sebevědomý, otrávěním a pyšný nabýtými zkušenostmi. Neboť Žak byl pyšný. Znal mnoho, uměl mnoho, i knihy čitával a byl si vědom, že bez něho musila by se tato malá společnost rozpadnouti. Byl dokonce velice pyšný, a zdálo se, že nemá nikoho na světě rád. — —

Nacvičili kdysi s Frickem nebezpečné salto mortale.

Tělo bylo zavěšeno v podkolení na hrazdu a roztočeno v prudký pohyb kolem štíhlého, pod nárazy těl vrzajícího dřeva. Druh vedle druhu letěli v divokém točení, ztrácejice představu času, barev i svých těl. Pak náhle vymrštili se vysoko do vzduchu, opsali ve volné prostoru

přemet a dopadl do písku areny na špičky nohou s nervy jemně rozechvěnými nebezpečím a únavou, s dechem zatajeným a usmívající se.

Sklidili bouřlivý potlesk.

Byl to první veliký výkon Frickův a první pochvala. Byl hrdý a snažil se i ve voze rozprášti o tom rozhovor.

Žak se myl. Otíral paže a u krku od výkroje trika do hněda osmahlá prsa. Činil tak důkladně, pomalu, línými a vláčnými pohyby odpočívajících akrobátů.

„Co pak na tom záleží?“ řekl lhostejně. „Když na ně starý vyplázne jazyk nebo vystrčí zadek, tleskají také... Není-li pak to všechno jedno?... Jde jen o to, dělá-li se již něco, že se to má dělati pořádně.“

Pronesl málodky tak dlouhé a souvislé věty, snad jen několik za několikaletého obcování s Frickem. A vždy se při nich mračil a vyslovoval tak, jako by chtěl vyhrožovati. Neboť Žak nemluvil rád na piano — — —

Seděli na stupních vozu, Žak, Olga a Fricek, bylo to v kterési horské vsi. Šel okolo starosta, truhlář; nesl náručí skleněných tabulek pod paží.

„Rukulibám, jemnostpane,“ řekla Olga, jak ji matka naučila. I Fricek smekl čepici.

Starosta nepoďkoval.

Žak držel mezi koleny malý buben a utahoval šrouby. Nepozvedl ani oči. Teprve za dlouhou chvíli, když již starosta dávno byl přešel, povídal cosi, více jakoby pro sebe, než pro ty, kteří viseli na jeho rtech.

„Vidíš ho — truhláře!“ povídal. „Ráno v šest hodin vstává, v deset chodí spat. Dělá sedlákům za šesták okénka do chlévů a doškuje střechy; myslí si, kdo ví co nedělá — bůh ví proč. Den ze dne, a dá si zrovna tolík pokdy, aby se mohl najít kysela a bramborů... A na co?... Myslím, že bych s ním měnil?... Takové tažné zvíře nesahá našinci ani po kotníky. Jak jsou odporní a hloupí ti lidé! Kdybych byl Rinaldo Rinaldinim, vraždil

bych napřád... Ale to je to, že za nic nestojím... to je to, milá brachu!“

Sbil kdysi psím karabáčem Olgu jen proto, že si hrála s městskými dětmi. A přece bylo téžko pochopiti to nekonečné záští. Ano, nenáviděli je; ale což i oni jich nenáviděli? Opovrhovali jimi; ale což i oni jimi neopovrhovali? Přece byli to lidé, kteří plnili představení. Neboť opravdu: nač pak všechna ta námaha a píle, není-li diváků, kteří by zatleskali tomu, co s takovou láskou nacvičili? Och, chce se potlesku, tak silně se chce! A není to krásné, vynutiti si jej od těch, kteří jimi opovrhují? Žak jako by všechno toho byl nechápal. Jen nenávist a pýcha v něm byly. Což bylo mu od těchto lidí více ublíženo než jiným? — — —

Leželi spolu — Fricek a Žak — ve vysoké trávě u potoka. Vyšli se podívat ze vsi, není-li tam ryb nebo raků. Brouzdali se chvíli po slizkých oblázcích ve vodě a sahali pod kameny a mezi kořeny olšových pařezů; nenašli nicého. Pak se položili na břeh. Bylo v létě před senosečí. Slunce pronikalo k nim stébly travin a vějířovitými listy obrovských vstavačů, a paprsky nasycené jejich barvami přenášely tuto svěží zeleň i na nahá těla akrobatů. Vše hýřilo oslnivou zelení, jen nad nimi malý kotouč modrého nebe svítil. Nemluvili. Poddávali se zahálce a rozkoší barevného stínu jako kočky rozložené na slunci. Žak vystavil celou plochu prsou chladu a ruce rozpial do široka. Jeho čelo se svraštilo ve dvě příčné vrásky a kolem úzce sevřených rtů pohrávala zloba. Lesklé oči upřel před sebe kamži do spleti travních listků. Fricek díval se na jeho tělo, na něž pohrávaly jasné skvrny slunečních paprsků, a do obličeje, s úctou mladšího bratra a obdivem žáka vůči učitelovi, snaže se uhádnouti, co děje se za škraboškou tváře. Leželi tak dlouho bez slova. Ale pomalu mizely s Žakova čela vrásky, oči zmodraly a rozšířily se, měkký, snivý výraz se do nich

položil a obličeji nabyl v této nestřežené chvíli vzhledu tichého smutku.

„Zenských nechej, hochu!“ řekl klidným hlasem.
„To není pro umělce! Příssaje se k tobě a vezme ti krev.
Všechnu krev a sílu . . . Pak tě nechá ležet v silničním
prachu . . . Jako škorpion.“

Užíval rád takových knižních výrazů.

Řekl to, a nepohnul ani údem ani očima.

Fricek nezapomněl nikdy těch slov a toho, jak je pravil.

*

Dávali tedy na zbirožském náměstí představení.
Bylo nedělní odpoledne a návštěva veliká.

Na lavicích sbitých z prken seděli vážnější lidé, ženy ze sousedství, řemeslničtí tovaryši a synkové zámožnějších rodin městečka; pak ti, co půjčili prkna a bedny, za něž jim byla dána vstupenka. Nebyli nejpřijemnějšími diváky; mladší více než produkce zajímaly chechtající se služky, které zde usedly s rozmazenými dětmi měšťanského panstva, a starší snažili se tvářiti se co nejútrpněji, a odhodlali-li se již k pochvale, tu tleskali co nejblahosklonněji a nejvážněji; třeba ukázati, že nejsou dnešní, že, když pekařili ve Vidni a sloužili u dragonů v Přemyšlu, viděli mnohem jinači věci. To byli nepřátelé, o nichž mluvíval Žak. Hloupí a domýšliví na svoji moudrost, ubozí a nadutí, lakoví a furiantští, chvástaví a zbábělí. Služky hltaly nahá paže akrobatů, vpijely se v boky a v nohy napínající triko, výskaly strojenou hrůzou při nebezpečných cvičeních, snažice se na sebe upozorniti, a v smyslném rozčilení hledaly náhradu za nedosažitelný požitek pružnosti akrobatických těl v tisknutí se koleny a lokty na svoje sousedy. Trupa neměla ženy, neboť Olga byla dítě, ale kdyby ji měla, byli by se jí tito obuvničtí tovaryši a truhlářští mistrové necudně dotýkali, štípali do tváří a

do ramen, byli by jí nabízeli i peníze a snad by se byli jednou později, když již společnost odešla a zůstaly jen staré hněvy a žárlivosti, k vůli ní i porvali. A přece kterákoli z těchto děveček by se opovržlivě ušklíbla, kdyby ji komediant oslovil před lidmi na procházce s dětským kočárkem, a kterýkoli z těchto řemeslníků by se velmi rozčilil, kdyby si chtěl komediant sednouti v hospodě k témuž stolu co on. Ale byli to lidé, kteří nejvíce platili. Oni dostali pokryvku, kterou Olga drobounkými prsty vytrhala ze složeného balicího papíru, jím hledal pudl Romulus v kapsách šátek, jím se klaněl, před nimi klekal na kolena koník Saša, z jejich řad vybíral otec-šášek za koňovými zády ty šfastné, kterým pak měl Saša hádati, jsou-li „pán“ nebo „dáma“, mladí, v „prostředních letech“ nebo starší, oni psali na tabulku čísla, jež ponny četl a hrabáním nohy naznačoval. Co za účastenství na takové věci by dali ti hoši nakupení v pestré směsici ramenou a hlav za sedadly, kluci hodně rozedraní a méně rozedraní, umyti i neumyti, v čepicích i bez nich, ti, kdož zaplatili dvouhaléř, i ti, co utíkali před plechovou pokladničkou až na druhý konec náměstí a desetkrát vyhnání desetkrát se vraceli, aby křikem, smíchem a uličnictvím popouzeli starou komediantku od flašinetu ke spoustě nadávek a výhrůžek? Tito hoši, kteří v němém úžasu hleděli na cvičení na zemi i na hrazdě, kteří žasli při skocích Romulových obruci a kterým drało se z pootevřených úst nadšené áááach, když kozel Sardanapal se do kolečka otácel na malém kotoučku stojanu, když chodil po dvou a klekal, si ještě neuvědomili, že jsou kočovní akrobaté něčím nižším než oni a něčím nečistým; nikoli, záviděli jim a myslili si, jak že by to bylo krásné, kdyby jejich tatínek byl také komediantem. I oni měli svá čísla programu. Na ně, převděčné publikum svých šprýmů, vyplazoval za Augusta převlečený otec jazyk, na ně se šklebil, prostrčiv zamoučenou hlavu mezi rozkročenýma nohami, a když

nadešlo obligátní číslo, kdy Romulus cloumal jednoho z nich vzadu za kalhoty a když Sardanapal jiného do téhož místa hodně trkl, byl jejich požitek, jevíci se ve výskotu, křiku a smíchu, vyvrcholen.

Dávali v neděli odpoledne představení na Zbiroze.

Fricek provedl na zemi několik cvičení s Olgou. Tleskali jím, a malá Olga klaněla se měkkými, vláčnými pohyby příští hadí ženy, poněkud komickými, a posíala obecenstvu polibky. Vzbuďila mnoho smíchu tato suchoučká postavička děvčátka se směšně spleteným copánkem, která se velice snažila napodobit co nejvěrněji jednání svých učitelů.

Zatím, co ve voze svlékala nové triko a oblékala se do zamazaných sukňí, aby bez nebezpečí bití mohla si pohodlně lehnouti do prachu pod kola k příteli Romulovi, vystupoval Žak. Provedl jedno ze svých nejlepších cvičení na lenochu židle postavené na čtyřech lahvích, z nichž postupně se dvě odebraly; cvičení velmi namáhavé, při němž bylo potřebí mnoho pružnosti a mnoho duchapřítomnosti, neboť ztráta rovnováhy při postoji na rukou hrozila sesutím vratkého nářadí a nebezpečným pochroumáním. Ale produkce nevzbudila ohlasu. Žakovi to bylo lhostejno. Přeletěl odvážným přemitem řítící se židli a nepoděkovav za ojedinělý aplaus, odešel přes náměstí do chléva, aby přivedl Sašu a Sardanapala.

Mezitím otec v širokých růžových spodcích a v kazajce s vymalovaným sluncem na prsou a měsícem na zadku prováděl staré kousky; klopýtal a padal, zůstávaje na zemi roztažen jako žába, šklebil se a chechtal, vyplazoval jazyk, točil čepicí v písku. Dětské publikum výskalo radostí, tlačilo se, vystupovalo na špičky, jen aby mu neušel ani jediný pohyb, ani jediný necudný posunek zábavného Augusta.

Fricek neměl rád otcovy šprýmy. Aby se na ně nemusil dívat, jal se metati kozelce kolem manéže. Ne pro zábavu publika, ale jen tak — pro sebe.

A tu, dopadaje k zemi, ucítil náhle ostrý úder do prsou, jako by jej někdo udeřil kamenem.

Vyskočil.

Hoši za lavicemi se smáli. Někdo z nich mrštil po něm z praku žaludem.

Zalomcoval jím divoký vztek.

Odběhl ke stupníkům vozu pro krátký karabáč, přeskočil lavice a chytil chlapce, který se nejvíce smál, za hrdlo. To bylo dilem jediného okamžiku.

Bičík zasvištěl a dopadl.

Ale v tom stiskl mu chlapce hrdlo. Byl silný. Skroutil mu ruku, že se nemohl hnouti, vyrazil mu bič a bil jím přes záda a přes nohy.

Zástupem dětí převalila se s jemným šumotem vlna. Shlukli se kolem obou zápasníků, hlavička na hlavě, hoši, děvčátka, očka se rozšířila, ústa pootevřela a v němém úžasu dívali se na ruku s bičem, jenž se svistotem dopadal na stehna chlapce obléknutého v růžový trikot. Neboť i v těchto drobných dušičkách držímalo něco velmi obdobného tomu, co již vzrostlo a vstřebalo se v nerozlučitelný celel s dušemi jejich tatíneků a bratrů na prvních lavicích. Bylo cosi velmi příjemného v prudkosti tohoto rozčilení, svištění ran tak hlučné, a bolesti stažený Frickův obličej dovedl rozvířiti drobounké nervy, jako by šlehy cítili na vlastním těle. Kterýkoli z těchto chlapců byl ochoten hrubě odstrčiti sestřičku, kterou měl velmi rád, jen aby mu nic neuniklo z této rozčilující zábavy.

Ale toto němé oddání se požitku trvalo jen okamžik. Kdosi vykřikl. A hned začali křičeti všichni.

„Nech ho! Nech ho!“

„To nebyl on, co střílel . . . Tam ten . . . tam ten . . . co utíká,“ volali úzkostlivě.

„Pane komedian! . . . Pane komedian!“

I z lavic zvedali se lidé. Tovaryši a služky.

Starý přeskočil lavice, proraziv si cestu klubkem dětí. Vytrhl Fricka z paží chlapeckých, dal Frickovi záhlavek a kopl jej, až přeletěl prkna a dopadl na ústa do píska manéže.

Děti zmlkly v hrůze a v očekávání příštího. Kolem rtů rozprostřel se jim bolestný výraz, jako by ony to byly, kdož dostaly ránu. Ale kdosi v prvních lavicích se rozchechtal a ony svedeny jeho příkladem, rozesmály se také hlučným a rozpustilým smíchem. Pochopily, že jest věc bráti ne se stránky soucitu, ale se stránky zábavy. A bylo opravdu komické podívání na Fricka roztaženého v píska a na zamoučený obličej Augustův s černě podmalovanými rty a červenými kruhy na tvářích, jak se zlobí a jak tato zlost se pramálo hodí k namalovanému smíchu na jeho obličeji.

Starého komedianta rozčililo toto bouřlivé veselí.

Rozpřáhl ruku a zasadil chlapci, jenž byl všeho přičinou, prudký políček.

Hlučně to plesklo.

Hoch zavrávoral, chytil se za tvář a nabíral k pláči.

Pak jako by si to rozmyslil, obrátil se jako k odchodu.

Popošel kousek, ale náhle se shýbl ke hromadě dláždicích kamenů, otočil se, mrštil dlaždičkou komediantu do prsou — a dal se na útěk.

Starý zůstal na chvíli omráčen.

Ale pak vydral se mu z prsou divoký vzkřek. Pustil se za prchajícím.

Přiběhl i Žák.

Hnali se přes náměstí a do ulice.

Obecenstvo se rozdělilo. Jedni — hoši byli mezi nimi všichni — běželi s divokým křikem v chumlu za prchajícími; druzí, usedlejší, zůstali. Služky se smály a starší usedlici dávali na jevo spravedlivé rozhořčení, mluvili o lupičské luze a volali policii. Probudilo se u nich

stavovské sebevědomí. Neznali chlapce, kterého komedianti honili, ale byl jedním z nich, a lze trpěti, aby se dalo městské dítě bít od komediantů!? Dostihou-li ho, jistě jej zabijí... Což jste nečetli tuhle v novinách? A tuhle... a tam, tam. Och!... Nálada stala se pod dojmem očekávání vážnou. Několik rozmazlených dětí se rozplakalo, volajíce, že chtějí domů. Ale chůvy je konejšíly, a když to nepomohlo, cloumaly jimi. Teď přece nelze domů! Teď, v nejlepším!

Za chvíli přiváděli z postranní ulice otce a Žaka městský strážník. Zástup, jenž je následoval, vzrostl. Přidávali se k nim noví, vybíhali z domů, a kdo nemohl nebo se styděl, otevřel alespoň okna. Lidé se chtějí nasytiti. Většina z nich cosi dokazovala, chlapci, již byli přítomni od počátku, stali se teď velmi hledanými, vše bylo rozčleneno, pobíhalo a všechny tváře, od nejstarších až do zcela mladých tváříček děvčátek, dostaly týž výraz: krvechtivý. Starý komediant se strážníkem na sebe křičeli a rozhasovali rukama. Přicházeli přes náměstí blíže. A tu vyšli jim vstří i ti, co čekali.

„Spakujte se!“ hulákal strážník, „do hodiny ať jste pryč, pakáži mizerná, komedantská!... Odvést prkna a lidem vrátit peníze!“

Otec se chtěl bránit, ale jeho obličej, v němž malovaný úšklebek se skutečným tak podivně se křížovaly, vzbudil salvu smíchu.

„Nic, nic!... Do hodiny ať jste za obvodem města, nebo vás všechny zavru. Peníze lidem vracet! Honem, honem!“

„Ále... jaký pak ciráty s nima,“ řekl zcela vážně truhlářský mistr. „Rozvěset to všecko... chm.“ Odplivl si a odešel.

„Honem, honem, honem!“ křičel strážník.

Žák byl bledý jak stěna a oči mu hořely zelenavým žárem.

Starý rozdával za assistence strážníkovy peníze.

Děti se kolem nich seskupily, šfouchaly se a křičely.
„Jejej! Ten ani nezaplatil a taky dostal zpátky!“
„Jé... nezaplatil... nezaplatil...“

Zástup výrostků a služek se vzadu rozesmál. Byla to podiváná, jak rozšklebenému Augustovi se řinou zlostné slzy z očí, smývají v proužkách mouku a rozmařávají červená kola na tvářích. Ti si nešli pro svůj krejcar a měli tedy právo na rozloučenou se vysmátí.

Pak cestou na zaprášené silnici blíže borového lesíka otec zastavil koně.

Vésel do vozu a prstem kývl na Fricka. Hoch věděl, co to znamená, a zbledl.

Privázal chlapce řemeny k židli a bil jej karabáčem, až již ani křičeti nemohl. Zůstal mu pod rukama bezvládný a zkrvavělý. Byl by jej dojista ubil, ale Žák vytrhl otci karabáč z ruky.

Ten hoch, o nějž šlo, se jmenoval Josef Havránek. Řekli to Frickovi děti.

*

Asi za týden opouštěli příští stanici.

Bыло по деши. Silnice byla zvlhlá, vzduch průhledný a příjemný. Šlo to po rovině a nebylo nutno bráti přípřeže. Zelený vůz zanechával široké stopy kol v mokrému prachu, kýval se se strany na stranu, a tyčky a hrazda přivěšené k jeho boku se houpaly. Za vozem, privázán k brzdě, klopýtal líně se svěšenou hlavou Sardanapal, a Romulus pobíhal kolem. Otec šel při koni, ostatní byli uvnitř. Matce nebylo dobře, ležela na posteli, hlavu vlhkým šátkem obtočenou; vdychala a sténala, když vůz povyskočil. Vedle ní spala Olga. Fricek a Žák seděli na bedně a hleděli otevřeným oknem po čerstvě zoraných lánech.

Ale náhle se stalo cosi neočekávaného.

Žák prudce vyskočil, chopil se stolu talíř a mrštil jím oknem.

I Fricek vyskočil, aby se podíval, co se déje.

Asi dvě stě kroků stranou silnice krácel polní pěšinou Josef Havránek.

Roztočený talíř srazil mu klobouk s hlavy. Havránek se hrozně lekl a udiveně se díval kolem.

Fricek skočil ke dveřím, aby se za ním pustil, ale bratr jej strhl zpět.

Na polní pěšině proti chlapci vynořilo se z hnědi hrud několik barevných ženských šátků. Fricházeli z dolíku a nebylo jich možno dříve viděti. Tři ženské s nůžemi na zádech a dva muži.

Hoch jim něco povídal, ukazoval na vůz, na klebouk a talíř, zarytý hluboko v oranině. Lidé křičeli a hrozili pěstmi. Havránek se shýbl k zemi a házel za vozem kamením. I jeden z mužů se shýbl a hodi.

2.

Od těch dob uplynulo mnoho roků. Nebylo zapomenuto, ale nezpomínało se.

Mnoho se změnilo, léta neminula nadarmo. Otec sestaryl, sešedivěl a více ztratil než nabyl ze svého primativního umění. Matka již tři léta nežila. Z Fricka stal se veliký hoch, šlo mu na sedmnáctý rok, a Olze docházel dvanáctý.

Mnoho se naučili za tu dobu. Fricek pokračoval. Jeho tělo, zdisciplinované cvíkem a pevností vůle, zocelilo, nabyla pružnosti, stalo se soustavou kovových per svalstva, poslušných rozkazů svého pána. Zdokonalili se v akrobatice, pořídili dvě visuté hrazdy a docílili na nich výsledků nikdy nečekaných. Počinali cvičení ekilibristiku a žonglerství. Dovedl chytati ze vzduchu kovovou kouli, pivní láhev, talíř a paličku bubnu, proha-

zovati je mezi nohami, za zády a nad hlavou, vymršfotati a znova chytati jako v žertovné hře plné radosti, aniž kdo z publika pozoroval, jak těžký a namáhavý výkon provádí, aniž postřehli za veselým úsměvem rozčilení a pod zdánlivou nedbalostí těla borečné napětí svalstva. Uměl ballansovati na kouli, roztočiti ji v mihotavý pohyb na šlapadlech nohou a vymršfotati ji v pestrém víru jejich bílých hvězd na černém poli. Pozemní cvičení, prováděná Žakem nebo Olgou, byla vrcholem, čeho v tomto oboru kdy dosaženo. Neboť sestra vyspěla v dokonalou hadí ženu s tělem měkkým a vláčným, s klouby poddajnými a poslušnými. Teď cvičil ji Žak v chůzi na drátěném laně. Byli šťastni získaným uměním, dostačovalo jim samo o sobě a nikdy nepomýšleli na to, že by mohli opustiti skrovné prostředí společné práce, domov zeleného vozu, starého otce, přes to, že jim byl úplně lhostejným, publikum sedláků, řemesnických výrostků a vesnických kluků, jímž opovrhovali. Ne uvědomělé odhodlání, ale setrvačnost zvyku, nechut a lenost soustřediti energii a sílu vůle jinam kromě svých tří těl.

„Jste chlapíci,“ řekl jim kdysi bratr, „a někam to přivedete!“

Byli velmi hrđi a šťastni. Neboť Žak neříkal nikdy ničeho nádarmo.

*

To byli tenkrát v Králové Dvoře nad Labem.
Bylo koncem ledna.

Stáli s vozem u silnice mezi městem a vsí Vorlechem v polích u hřbitova. Trvaly třeskuté mrazy. Sníh, pokrývající cesty a půdu, ztvrdl v tuhý kov, zvonící pod nárazy krků. Krajina, stopená v bílý příkrov, jenž blyštěl se bodavou září drobounkých hvězdiček, jako by zemřela, vše skrylo se do tepla příbytků a jen holé stromy rozpínaly do jasného vzduchu zčernalé větve, tak ubohé

ve své nahosti. Železná vrata hřbitova vzbuzovala jasnou představu přimrzlé ruky, kdyby se jich kdo chtěl dotknouti. V noci praskalo v prknech vozu a vzduch býval k ránu ostrý, pálit v ústech a nozdrách, slepoval sliznice, že bylo bolestno jej vdechovati.

Bylo jim zle. Jídla nebylo koupiti zač, topiti nebylo čím a několik chřestících věnců, vyhrabaných na hřbitově, vzplane tak náhle a uhasne dříve, než se zahřejí zkřehlé ruce. Žebrati nechtěli a pořádati po hostincích představení jim nedovolovali. Mrzli a měli hlad.

Hlad jest velmi nebezpečná věc. Činí člověka zlým. Jest i velmi podivnou věcí. Nelze mluviti o bolesti, nelze stanoviti ani určitého pocitu a přece jme se celá bytost náhle reptati, než se naděješ, dá se do křiku, volá tak hlasitě, že nemožno soustřediti mysl na jiné, jiného vnitřnosti, než právě tento vše ohlušující křik, jenž se stal zatím velmi zlým. A hlad, jež bylo lze před chvílí umlčeti soustem potravy, nedá se již nasytiti chlebem; jídlo stalo se již příliš malicherným pro sílu jeho čtení, žádá nyní více, jako by se styděl za pouhé zdání, že by byl mohl tolík reptati pro věc tak nepatrnou, jako jest skýva nebo studený Brambor.

Dva dni leželi nepohnutě v koutech vozu, až po zčervenalé obličeje schouleni v pokryvkách, hadrech a kostymech akrobatů i šašků, bez slova, bojice se opustiti svých doupat, aby nepocítili palu mrazu a nutnosti přemýšleti o východišti z tohoto postavení. Po tolika marných pokusech zmocnila se jich naprostá ztrnulost. K čemu přemýšleti? Nebylo by nejhorší, kdyby tento stav mrtvé bezcitnosti potrval až do věčnosti! K čemu všechno? Jen se nehýbat!

A tu druhého dne podvečer vyhrabal se Žak z úkrytu. Zlostným pohybem odhodil se sebe veteš, vstal a narazil na hlavu čepici.

Sourozenci dívali se na něho udiveně, nechápajice tolík energie.

I oni vstali.

Odešel do chléva a přinesl dvě otýpky sena. Byly poslední, jež koni zbyly.

Žak šel do města. Fricek a Olga ho následovali. Navštívili několik povozníků.

„Nepotřebujete sena?“

„Ne, ale tamhle v koutě máme býkovec!“ I několik hostinců prošli.

„Kde jste to ukradli?“ křičeli, vyhánějíce je, nebo jich ani dovnitř nepouštěli.

Žakovi hořely oči, a Fricek cítil, jak to v bratrově nitru třímí. Bil cestou Olgu.

Šli městem, v němž se rozsvěcovaly plynové svítily a výkladní skříně krámů uzenářských a se střížným zbožím. Potkávali lidí zahalené do kožešinových zimníků a šálů, s rukama v kapsách a s obláčkem páry u úst. Ti šli klidně, nechápajíce, jak nebezpečná věc je potkávat ti zkrehlé komedianty, jež učinil dvoudenní hlad zlými.

Přešli náměstím.

V průjezdě hotelu rozsvěcoval domovník plyn.

„Kampak?“ obořil se na ně se žebříčku, na němž stál.

„Nekoupili byste seno?“

Otevřely se dveře restaurace a do průjezdu vniklo světlo, hovor a oblak tabákového dýmu.

„Co je?“

„Pane hostinský, nekoupil byste dvě otýpky sena?“ Změřil je opovržlivě.

„Kde pak jste to ukradli?“

„Jsou naše. Máme koně.“

„Tak to tu položte,“ řekl. „Co za to chcete?“

„Sedesát haléřů.“

„Co? ... Pětník! ... Nechcete?“

Žak se chvíli rozmyšlel.

„No, tak si to tedy zase seberte!“

„Dejte!“ zasyčel Žak.

Když vyšli ze síně, viděl Fricek ve světle lucerny, jak bratrovi cosi trhá obličejem a ruka, v níž svíral desetihalér, se chvěje. Měl strach, aby peněz nezahodil. Nikoli. Zastrčil je do kapsy.

Šli. Nikdo nemluvil. Bylo jím zima. Fricek cítil, jak mu tuhnou a omrzají nohy v rozbitych botách, a Olga plakala mrazem a zlostí.

„Tak vidíš!“ povídá Žak najednou a zastavil se.

Ale neřekl, co má viděti. A šli dál.

Padal drobný sníh. Zcela drobný a sypký. Vznášel se v řídkých stříbrných bodech kolem světel svítilem a výkladů.

„Tak vidíš!“ povídá Žak zase za chvíli, „zabij jednoho... a kolik ti jich ještě zbude? Podpal... a co z toho?“

Pak se obrátil k Olze a dal jí pěstí mezi lopatky.

„Nezlob mne! A nebreč mi, žábo! Nebo tě roztrhnu... věř mi, že tě roztrhnu!“

Koupili chleba. Svůj snědli cestou a krajíc přinesli otci.

Ale druhého dne dolehl opět hlad. Chtivější než předešlé dny.

„A co?“ povídá na večer Žak. „Půjdeme!... Ať nás zavrou! Člověk se toho nesmí tak bát!... Do města ne, ale do Vorlecha půjdeme. Kůň musí žrát. My taky.“

Otec ležel v koutě, zaryt v kupě hadrů, z nichž mu hleděl jen zrudlý nos. Oči dívaly se mrtvě k zamrzlým okenním tabulkám. Neříkal ničeho. Ná vrchu jeho přikryvek ležel slavný Augustův kostým, a když Žak rozškrtl sirkou, aby z nepořádku rozházených věcí nalezli alespoň nejnutnější rekvisity, objevil se i červený, rozchechtaný měsíc, všítý v látce, jenž spočíval tedé právě na otcových prsou.

Fricek a Olga se strojili do akrobatických kostymů. Činili tak chvatně při svitu sirek, jež rozžehnávány Žakem, osvětlovaly na okamžik temný vnitřek vozu se stěnami

pokrytými jinovatkou a haldami hadrů a prádla, roz-
házenými po podlaze. Pospíchali. Bylo bolestno vydávati,
byť jen na okamžik, nahá těla úpornému mrazu. Zuby
jím drkotaly a na těle vyskakovala husí kůže. Olze,
obléknuté jen v komediantskou kazajku, bylo do pláče,
jak tu se spodním tělem obnaženým pobíhala, marně
se snažíc nalézti své triko.

Žák zlostně kopl do kupy, v níž spočíval otec.
„Tak se přeci hněte, u čerta, vždyť vidíte!“
Ano, tam bylo!
Dostrojili se.

Přes kostýmy přehodili kabáty, Fricek svůj, Olga
otcův, a obuli boty.

Žák šel s nimi.

Mrzlo a měsíc svítil. Spěchali k Vorlechu. Těch deset
minut cesty proběhli silnicí úprkem, míjejíce v letu
žulové mezníky s utuhlymi sněhovými čapkami na vrchol-
cích, drtice pod nohami chrupající sníh, jen aby se za-
hřáli. Prsa stahovala se jim bolestnou zimou.

Před první hospodou zarazili udýchání a chvějící se.
Žák čekal za rohem drže jim kabáty. Ale nevpustili jich
ani dovnitř, hostinský je vyhnal.

Běželi dále.

„Jedeš mi odsud!“ křikl druhý hospodský a obrátil
se do kouta jako by hledal hůl.

„Ale nechte je!“ slyšeli říci někoho od stolu, když
se již ve dveřích obraceli, aby utekli. „Tak ukažte
honem, co umíte! Vždyť jseš, holka, zkřehlá jako ram-
pouch!“

Hrálo zde příjemné teplo, jež sálalo z železných
kamen v rohu, tak milé a nezvykle krásné. Místnost
byla naplněna modrým tabákovým dýmem. Byla sobota,
den výplaty, hosti byli dělníci a tovární mistři. Seděli
zde tak, jak přišli z práce, s rukama zamazanýma a
vlákny juty a bavlny na kabátech, rozhovořili se a spla-
chovali s hrdel tovární prach. Nad nimi bublaly plynové

kahance, planuly půlkruhovým plamenem, naplnujíce
jizbu příjemně bílým světlem. Jaká rozkoš v tom byla,
ssáti do sebe a vdechovat tento vlažný vzduch!

Půjčili jim židle, a oni provedli na nich několik cvič-
ení, pak cvičili společné na zemi. Dělnici je obdarovali
krejcarci; více ze soustrasti, než z pochopení pro jejich
umění.

Žák čekal v síní. Koupil chleba a skleničku ko-
řalky. Olze uzenku, sobě a Frickovi drama. Ještě jim
peníze zbyly. Nasytili se, a alkohol rozproudil oběh krve.
Oblékli kabáty a boty a vyšli do mrazu.

V druhém hostinci je zase vyháněli, ale Olga je
uprosila.

Olga cvičila, proplétala se lenochem židle, dělala
mosty a ukazovala vláčnost kloubů.

Fricek čekal u dveří, až sestra skončí, aby on za-
počal.

Ale náhle se zachvěl a srdce mu zabuchalo.

Poznal J o s e f a H a v r á n k a.

Seděl u posledního stolu. Byl oblečen v modrou
dělnickou bluzu a kouřil doutník. Ruce měl začerněny,
i obličej byl začerněn na spáncích a na čele, jako bývá
u zámečníků a lidí pracujících s ohněm.

Fricek náhle cítil, jak tají se v něm dech při pohledu
na tento nenáviděný obličej. Viděl, jak propukává v něm
divokým plamenem po pět roků tajená zášt, táž nenávist,
kterou cítil, když tentokrát seděl v pláči na stupních
vozu a z postranní ulice přiváděl strážník otce a bratra,
tatáž, jako když na silnici mezi borovými hájkami dopadl
první švih otcova biče na jeho záda; snad větší, vzrostlá
za uplynulých pět let se silou jeho těla, zmnohonášobněná
útrapami a hladem posledních dnů. Cítil náhlé sklesnutí
vůle, věděl, že se něco stane, a místnost zatočila se s ním
jako v mlhách.

Necvičil, a když sestra skončila, šel s kloboukem
v ruce vybírat. Olga se po něm udiveně ohlédlá. Činil

tak jako ve snách, šel rychle, pomíjeje hosty, kteří stavovali ruku, aby ho obdarovali, neviděl nikoho z této společnosti, jen modravou mlhu plynového kahanu a v ní chaos hlav, neurčitý a rozplývající se. Jen rychle, rychle!

K stolu, kde seděl Havránek, nešel.
Přistoupil k Olze a vyspal jí peníze do hrsti.

„Jdi, nečekej na mne!“ zašeptal jí udivené, a sám slyšel, jak divně zazněl jeho hlas a jak se zajíkl. „Přijdu za vám!“

„Jeden stůl jsi ještě vynechal. Jdi si vybrat!“ volal někdo.

Obrátil se.

Byl asi velmi bledý, neboť si jej hosté prohlíželi. Ale on ho nepoznal.

Šel pevným krokem až ke stolu, kde seděl Josef Havránek.

Nastavil ruku jako by pro peníze.

Havránek sahal do kapsy.

Tu sevřel pěst, napřáhl a udeřil jej do úst.

Skočil ke dveřím, aby utekl.

V tom kdosi vcházel... Chytil jej za rameno.

Kousl jej do ruky, až muž vykřikl.

Bыlo již pozdě. Shlukli se kolem něho. Zavyl jako zvíře. Snažil se jim vyrvati. Kopal a kousal. Bili jej do obličeje a do temene hlavy. Zahlédl ještě, jak Josefovi teče z úst krev. Pak jej povalili. Cítil, jak Havránkovi teče z úst krev. Utíkal směrem k Žirci.

Zkrvaveného hodili před hospodu do sněhu.

Ale o tom již nevěděl.

Probudil se teprve otrásáním vozu. Ležel na zemi v houních, a Olga mu pokrývala hlavu ve sněhu namočenými šátky. Chrlil krev. Celou noc.

Utíkali směrem k Žirci.

*

Stonal dlouho. Celou zimu churavěl.

Ale uzdravil se. Mladé tělo zvítězilo. Jen hluboká jízva mu zbyla, jízva na čele nad okem, která při každém zamnuti skrání, při každém pohledu do zrcátka na něho křičela: „Nezapomeň!“

Nebylo třeba.

Čtyři léta uplynula od té doby, jemu bylo jedenadvacet roků, Olga vyspěla v pannu — nezapomněl. Měl stále v očích modravé světlo vorleské hospody, zírel znova divokou změt hlav, pěstí a podpatků ve víru hlasů u pootevřených dveří, a, duši zůstalo mnoho rudoosti prolité tehdy krve. A byly-li dny a týdny, kdy nevzpomínal, tu v příštích chvílích vyšlehl starý plamen novou silou a rostl v rudou záplavu, živen vzpomínkami. A nikdo neměl tušení o tomto plameni, nikdo nevěděl, co děje se v jeho nitru... Och, Josefe Havránkovi, shledáme se! Najdu tě! Byť za deset, byť za padesát let — najdu!

A přece od těch dob minuly již čtyři léta!

Vrhal se vásnív do práce, ne aby zapomněl, ale aby v ní nalezl odpočinek. Zamíloval si práci silnou láskou, která byla stejně veliká jako jeho nenávist.

Byly to doby vrcholu jejich slávy.

Pracoval mnoho a ve všech oborech. Na hrazdě, na provaze i na zemi, v ekvilibrstice, žonglérství a pantomimě. Vymýšleli nová cvičení a nová čísla programu. Předsevzali-li si něco, věnovali plánu celou energii silných bytostí, a dosahovali i toho, co zdálo se jim neuskutečnitelným. Cvičili stále týž výkon, dny a týdny, brzy zoufalí nad nemožností jeho provedení, a při prvním zákmstu zdaru plni nadšení a nových nadějí. Pracovali do únavy, přepínali pružnost svalů do nemožnosti, brzy planouce nenávisti ke svým třem tělům, tak nepoddajným a neobratným, a zase milujíce je vásnív a hladíce si navzájem se spokojeným úsměvem stehna a ramena, jež takových výkonů jsou schopna. V těchto

chvílích bývali jediným tělem a jedinou duší, úspěch jednoho byl úspěchem všech, i nezdar i bolest i hněv. „Hop, žábo!“ křičíval Žak vymršťuje sestru nohama s hrazdy vysoko do vzduchu.

„Hop, žábo!“ křičíval Fricek v podkolení zavěšen na hrazdu, chytal ji rukama, znova Žakovi házel, do únavy, jen z bujnosti, rozpustilosti, „hop — hop!“ až ona uřízena a zčervenalá křičela a výskala ve vzduchu mezi nimi. „Dost! ... dost! ...“ a oni znova ji vymršťovali a chytali. Padávali všichni spocení a unaveni na jediné klubko do písku, smáli se a chechtali, bušili si bolestnými ranami do těl milovaných a obdivovaných.

A pak zase Žak, jako by se styděl za svoji veselost, hnul je do nové práce, nových cvičení, nových výsledků.

Byly to měsíce pýchy, štěstí, radosti nad sebou a životem.

Frickova duše ztvrdla, stala se ocelí, jako oceli staly se jeho svaly. Počalo ji naplňovati totéž opovržení k davu, jenž plnil jejich představení, kterého ještě nedávno u Žaka nechápal; k témtu sedlákům, řemesnickým tovaryšům a mistrům, děvečkám a pracujícím lidem, tleskajícím stejně vypláznutému jazyku otcovu jako jejich produkčím, jež byly získány námahou mnoha týdnů; k nim, nečistým v životě a smýšlení, sprostým v posuncích a slovech, hloupým, nadutým, s dušemi šedivými a pustými, s životem, jehož jednu polovinu vyplňuje starost, jak získati chleba, druhou starost, jak by jej bylo lze co nejklidněji a nejpohodlněji sežvýkat. Opovrhoval dvěma krejcery, jež dávány jako rovnocenná hodnota jejich umění, a když zaburácela obecnostem bouře pochvaly, tu vytržen z nadšení, jemuž se poddával, pocítoval chut zlostně seskočiti s hrazdy a vypáznouti jazyk, aby jim ukázal, že jejich potleskem opovrhuje tolik, jako jimi samotnými. Počal chápati pýchu. Pýcha naplňovala jej žádostivostí

nových činů, nové práce, touhou jít vysoko, tak vysoko, kam až nikdo nemůže.

A tehdy, pochopiv to vše, pojat vášnívou lásku k bratu. Nebyla to již ona dětská úcta k bratru učiteli, obdiv učedníka k mistru, ale silná, mužná láska k sobě rovnému, k člověku s toutéž duší.

I Olgu miloval. Ale to bylo zcela něco jiného.

Zdědila úkol paní domu a hospodyně, a zastávala jej pečlivě. Měla ráda peníze, snad až příliš ráda, smysl, který scházel Frickovi i Žakovi. Milovali krásné věci, pestré kostýmy, chtěli stále cosi kupovati, nové hrazdy, koule, povlaky, na bubny a byli ochotni obětovati této libuštce dlouhé zimní týdny hladu a strádání, snad ani nepomýšlejíce, že by mohly nastati. Ale ona to vždy byla, která v čase nedostatku uměla na dně beden mezi šatstvem nalézti několik korun, a když i ty došly a několikadenní hlad stával se trapným, ještě odkudsi vyrabati několik desetihaléfů, zabalených v papírku a ovázaných hadříky. Byla tichá, mlčelivá, dovedla hodiny vyseděti u domácí práce, spravujíc prádlo a obleky, mytí, čistiti. Hezká nebyla, a bledé modré oči dívaly se mrtvě z opáleného obličeje. Jen na provaze a při cvičeních, obléknutá v pestrý kostým, stávala se hezkou, oživila, zrak se rozzařil nečekaným ohněm. I ona, ihostejná a trpná, dovedla v krásných chvílích oddechu při nově vynalézanych cvičeních přiblížiti se, jakoby náhodou, k některému z bratrů, sehnouti se k němu klidně a náhle zarýti mu bílé zuby do boku či lýtka, volíc tento podivný způsob projevu radosti a přítulnosti.

Žili jen sobě, ihostejní ke všemu, co dálo se mimo úzký okruh kočovného vozu, tři lidé, jediné tělo, jediný duch: Žakův duch — toho si byli velmi dobře vědomi.

A přece i v době tohoto štěstí, jehož krásu teprve ted ve vzpomínkách plně Fricek chápě, přicházely chvíle, kdy sevřela se mu náhle prsa těžkým, neurčitým tlakem, kdy pozoroval, jak žene se krev do jízvy nad okem a

zbarvuje ji do ruda, kdy viděl, že není štěstí, dokavad starý dluh zůstává nevyrovnaný.

Bývalo to za zimních nocí.

Hlad uvádí duši do trvalého rozčilení, nouze čini člověka zlým, energie, jež po dlouhé týdny byla potlačována, odškodňuje se za svoji nečinnost bouřic fantasií, přivádí události, lidi, výjevy v barvách výstředních a podivuhodné jasnosti, jako by pod reflektorem barevných skel. Těžké zimní noci jsou k tomu tolik příhodny. Je ticho, dusné, oddechování spících ho neruší; ještě tak jemnějším je činí. Na oknech rozkvetly mrazem květy pohádkových tvarů, jimiž proniká měsíc. Podlaha poseta je jeho stříbrnými skvrnami. A tu zjevují se obrazy. Jdou, letí, míhají se, obraz za obrazem, běží jako vyvolány kouzelnou svítílnou na pozadí bílého plátna. Jakási divoká strž ve skalách pronikla tmou. Balvany jsou ostré, lišeňíky se po nich plazí a vyčnívající kořeny smrků rozlézají se tak podivnými křivkami v jehličí. Vše jest ponořeno v bleděmodré světlo, ale nelze uhádnouti, kde jest jeho zdroj. Drží se kolem pasů — o n s n í m — nohy v sebe vpleteny, tisknou se v bolestném napětí posledních sil, drásajíce se, rdousice, vrývajíce si nehty do chvějících se těl. Vítězí. Mocným rozmachem shazuje j e j do propasti. J e h o tělo skáče po hranách balvanů, lebka o ně naráží a praská, tak směšně jako v rozpustilém masopustním tanci, rozbíjí se, zanechávajíc skvrny krve a vytékajícího mozku. Pak zůstává dole bezvládně s údy roztríštěnými. Jak jest to veselé všechno, jak sladké vydechnutí po zoufalém zápasu, který k smrti znavil! ... A obrazy se střídají. Vidí černé houští s trsy kapradin a ostružiní, tmavé a studené, kde jej svázaného rozbodává nožem. Zří vytřeštěné oči plné děsu a úzkosti. Ale nenaplňují ho hrůzou, sklání se k nim, dívá se do nich, směje se: „Vorlech, Vorlech, Zbirohy!“ Jak příjemno je to!

Och, Josefe Havránkovi!

Neviděl ho od té doby.

Do Dvora nepřijeli dlouho. Až za rok.

Blízkostí cíle zvětšoval se jeho neklid, rostl každou vesnicí, kterou se k městu blížili. Pálila jej každá hodina, již strávili na těchto malých stanicích, a přece nemohl se přiznat a křknouti: „Jet! Jet!“ Tenkráte po prvé poznal, že jest neschopen pracovati. Cvičil s nechutí, neboť každým přemitem ztrácel vteřinu času tak mučivého. Nenávist byla silnější než láska. A přistíhalo se mnohokrát, jak vyjímá z kapsy nůž a již břitký brousí v ostří břity a zahrocuje; jak jej zkouší na tvrdosti dřeva a na podrážce boty.

Nezastihl Josefa Havránska. Nebyl již ve Vorlechu. A on jej přece hledal!

„Odstěhoval se,“ řekl dělník, jenž s ním společně pracovával.

„A kam? kam?“

„Do Brna nebo do Plzně — nevím jistě. Již loni.“

„Vydělává moc?“

„Mnoho. Pracuje jako montér. Jest pilný a šetrný; nikomu neublíží. Měli jsme ho všichni rádi.“

„O Josefu Havránkovi přece mluvite?!“

„Nu — ovšem. Pochází tady někde — u čerta — od Zbiroha.“

„Ano, ano ... A rádi jste ho měli?“

„Měli ... A proč se na něj vyptáváte?“

„Je to můj příbuzný. Bratranec.“ —

Napiaté nervy povolily.

A on ho přece hledal!

Och, pane bože, vydej mi ho v moc!

Sejdeme se! Sejdeme se! ... Jest pilný a mají ho rádi ... Tím lépe! ... *

Fricek seděl s bratrem v mateřídoušce na mezi krajské vesnice.

Byla časně z rána, příjemně chladno a vše bylo zelené. Žak kouřil cigaretu a díval se do luk.
„Vymyslil jsem si pantomimu,“ řekl pojednou Žak.
„Sehrajeme ji.“

„Byli dva milenci. Byla krásná a on ji měl rád nad všecko na světě. Ale ona ho nemilovala. Přísahala mu denně lásku i věrnost, líbala ho na prsa — ale nemilovala ho. Nevěděl o tom. Cítil, jak slabne, jak ho sily opouštějí, cvičení se mu nedářila, na visuté hrazdě byl nejistý a jednou upadl s koně tak, že nemohl několik dní vystoupit. To proto, že musil stále mysliti na ni a na nic jiného. Nic si z toho nedělal, neboť ji miloval více než svoje umění. A tu přišel jednou domů a nenašel ji. Řekli mu, že odjela s boháčem, který ji nabídl krásné šaty, šperky a peníze; ale kam, to nikdo nevěděl. Tenkrát jej musili svázati řemeny, poněvadž myslili, že se minul s rozumem. Když se uzdravil, přísahal strašnou pomstu a volal dábla za přispění... Ale dábel nepřišel...“

Fricek zahleděl se do obličeje bratrova, bral mu slova od úst a z vypravování rychle kombinoval scény.

On — Fricek — bude hrát milence, Olga milenku. Olga v bleděmodrému kostýmu s bílými třásněmi kolem kyčlí, se zlatým kruhem v čele. — Vyznávají si lásku lichotivými pohyby těl, chodí spolu po rukou, vymřfují se předmety do výše, proplétají se údy; uniká mu a on ji znova dohná v dovádívě hře lásky. Naznačuje, že odchází na lov, a ona přísahá mu věrnost. — Olga osamotní. — Na koni přijíždí boháč — otec. Och, dovede si velmi jasně představiti tuto scenu s otcem, věčně stejným, který ze všeho dovede si vždy nejsprostší vybrati, jak padá s koně rozblesklý na zemi, šklebí se, říčí, vyplazuje jazyk, klepe zadkem, znova se šplhá na koně, znova padá — ty staré, hrozně staré nechutnosti, na které se již dvacet roků dívá. Lekne se tak Olgy, že opět spadne. Poplaví se k ní po bříše, bojácně se jí bude do-

týkat, očichávat, sváděti necudnými posunkami, které tak velmi venkovské diváctvo miluje. Běže ji na koně a ujízdějí kolem manéže. — Milenec se vraci z honu a pronásleduje je. Boháč vypálí proti němu ránu z pistole. Klesne. Není mrtev, jen raněn na noze. — Utvoří kolem v písku kruh a zaklíná dábla. A...?

„Přijde čert?“

Žak utkvěl ztrnulým pohledem v zeleni luk. Byl bledý a pohybující se rty drtily nervosně dohaslou cigaretu.

„Přijde,“ řekl pevně, vykřikl to skoro, jako by se bál, že by se mohl někdo nalézt, kdo by o tom chtěl pochybovat.

Ano, bude to jedna z nejhezčích částí hry! Dábla provede Žak. On — Fricek — uprostřed kruhu na jedné noze, Žak vně. Nová rozkošná hra drobných úskoků, lákání, útoků a obrany, poskytující příležitost k tolka duchaplánym cvičením, k projevení vší pružnosti a obratnosti. Běh kolem začarovaného kruhu, a uvnitř něho celý tanec rychlých přemetů, kolébavý tanec na rukou, skoky a vřílivé toče na nezraněné noze.

„Nu a...?“

„Dábel přijde,“ řekl Žak klidně. „Milenec se mu zapíše krví a on mu za to řekne, kde je má nalézt... Přestrojí se za žebráka, vezme hůl a mošnu. V městě naleze jejich dům a poprosí o almužnu. Najde je v pokoji plném zlata a drahého kamení. Leží na pohovce z černého hedvábí. Jsou zcela nazí... Boháč ji objímá a ona jej líbá na prsa...“

„Dál?“

Žakovi zablýskaly divoce oči.

„Jej rozbodá nožem a ji roztrhá ve svých zubech.“

Vychrlil ze sebe tuto větu jako jediné slovo, šeplavým hlasem, jenž vyšel z hrudi na hlasivkách se ani nezastaviv, jako by s ní chtěl vyplivnouti i část plic.

Pak říkal slovo za slovem, kochaje se jejich zvukem:

„Až jest všecko rudé krví... Černé hedvábí, pokoj, jeho ruce, ústa, on celý... a všecko... Docela červené...“

Usmál se.

„Nu... a pak přijde čert... Přijde čert a odnese si ho do pekla. A on mu řekne: „Děkuji ti, dáble!...“ Pak se čert vrátí pro ty dva. Boháči chce vyrvati srdce, ale místo něho najde jen měsíc s penězi. A když chce jí vyrvat srdce... nenajde tam vůbec nic... A konec.“

Fricek nepochopil zpovědi, která ted, po patnácti snad letech, po prvé se mu drala na rty; neboť musilo se tak státi. Ale jakým sdružením představ vybavily se vzpomínky právě dnes za jitro chladného, plného rosy na kypící zeleni a paprsků slunečních, jež nehrály; proc vtělily se ve formu tak podivnou a fantastickou? Neprozuměl. Nebylo konečně ani účelem vypravování vzbudit v posluchači porozumění, a žádost zříti vtělení vášní byla ukojena zvukem slov a ostrostí barev, jimiž byly provázeny. Bylo tak naprostě lhostejno, provede-li se nyní jeho pantomima či nikoli, tím spíše, že nutně musí vypadnouti jinak — ale dočista jinak.

Fricek zpracovával rychle děj. Věděl, že pokoj plný zlata a drahého kamení znamená stolek s čistým ubrouskem, talířem, na němž jest rozkrájen chléb, který se pak při představení pojídá s labužnickými gesty, že povohka z černého hedvábí jest písek areny a růžová nahost těl že se naznačí pohyby plnými lenosti a žádostivé přitulnosti. Hercům stačí to k illusi a doplní ve fantasii vše, čeho se nedostává. Co na tom, nedostačí-li to tupě chápajícím sedlákům? Což byli snad kdy ochotni hráti svoje krásné věci jim, což chtěli kdy obětovati jen jedinou milou myšlenku lidem, plnícím představení?...

„Tof je hezké, Žaku,“ řekl Fricek, „to je výborné! Mám to již v hlavě všechno srovnáno. Zahraji milence, ty čerta, otec boháče... ano?“

„Třeba.“

Žakova pantomima byla skutečně provedena.

Fricek věnoval jí velikou píli, vymýšlel nové obraty, chystal a připravoval s neutuchajícím nadšením. Žák přihlížel k tomu mlčky, bez zájmu.

Byla to čirá improvisace, zkoušek nebylo, a umění písma malé společnosti bylo velice skromné, ale vše bylo důkladně promyšleno a o všem vykonány porady.

V den představení objevily se na vesnických rozích plakáty, psané neumělým písmem na balicím papíře s mnoha pravopisními chybami. Zněly takto:

TELEGRAMM:

V Rakousko-Uhersku po prvé:

POMSTA ZRAZENÉHO MILENCE!

Veliká němoherní smutnochra, sepsaná od prvních umělců světa.

Dovolujeme si zdejší uměním ilovné obecenstvo upozorniti na jmenovanou hru, která dnes poprvé bude v našem mocnářství provedena. Nabízíme odměnu

1000 korun

tomu, kdo by nám dokázal, že nemluvíme pravdu.

Tato dojemná hra byla teprve dvakrát na světě mimo naše mocnářství provedena. Poprvé měli jsme čest hráti ji před Jejich Veličenstvem sultánem tureckým a jeho páni manželkami, podruhé před jeho Výsostí panem hrabětem z Brabantu a jeho komonstvem.

Oba mocnářové odměnili nás bohatými dary a líbivým potleskem,

turecký sultán naší umělecké společnosti dal mimo to řád svatého Mohameda, který na požádání ukážeme.

Vážené obecenstvo zdejší slavné obce jest po celé zemi známо velkou uměnímilovností, a jsme proto jisti, že si nedá ujít tak vzácné příležitosti a nás podnik váženou návštěvou poctí.

Vzhledem k velikým výdajům, které jsme měli s pořízením nutných obleků atd., dovolili jsme si zvýšiti vstupné za osobu o 2 h, což nám zajisté slavné publikum ve zlém vykládati nebude.

Znamenáme se v dokonalé úctě

Ředitelství.

Toto překvapení připravila společnosti Olga. Olga, která jediná měla smysl pro finanční hodnoty.

Učinila tak způsobem jí vlastním. Plakáty psala dřívka na suchopáru za vsí, aby o tom nikdo nevěděl. Ani v den představení nedala na sobě ničeho znáti, tichá a skromná jako vždy, a teprve, když Fricek vrátil se z rám pochůzky, vběhl vesele do vozu a Zubě se, zasadil jí ránu do plecí, projevuje tak spokojenosť a plné uznání obchodního činu, dala se do smíchu a s ní rozesmála se celá malá společnost.

„Kde máš, žábo, turecký řád svatého Mohameda?“ křičel Fricek.

„Mám,“ řekla pyšně.

„Ukaž přece!“

Sklonila se k bedně veteše, přehazovala a ze dna vytáhla pečlivě zabalený řád, skutečný stříbrný řád, jaký dávají ve střelnících odměnou za dobré rány. Po-zvedla jej do výšky. Pak popošla a připiala jej Frickovi na prsa.

Fricek byl nadšen. Vystoupil na stolici, naladil obličeji co nejvážněji a poklepávaje si na prsa, pyšně opakoval:

„ . . . který na požádání ukážeme.“

Rozveselil se i Žak, jindy tak přísný, a starý, sedě obkročmo na bedně, vyrázel ze sebe hrubý, zajíkavý smích, opakuje po chvíli:

„Je to holka šikovná! . . . Inu, lidi, je to holka . . . !“

Probudila se v něm náhle otcovská pýcha.

„Najednou!“ odpověděla mu jaksi uštěpačně a hněd, jakoby v náhlém zapomnění na slavný čin, sebrala se země kus oděvu, našla niti a usedla na stupně vozu. — —

Úspěch hry byl veliký; finanční i mravní.

Přišla celá ves. Ti, kdož věřili plakátům, v očekávání něčeho neobvyčejného, kdo nevěřili, alespoň se přesvědčí, pokud umělecké schopnosti komediantů se vyrovnají jejich obchodnímu talentu.

Němohra dávána po prvé v neděli odpoledne a nikdo neodešel zklamán.

Mladí členové podali nejlepší, co uměli. I otec byl lepší než obyčejně. Vynalezl zvláštní finesu: přestrojil se za žida — to vždycky působí. Z uhněteného chleba si urobil veliký nos, počernil se v tváři a vzal si rozbity cylindr, kostkováné kalhoty a roztrhaný kabát, z jehož jednoho šosu visel na motouzu svazek cibule, z druhého česnek. Publikum nevycházelo z nadšení. V jednání, odehrávajícím se v bohatém pokoji, provedl labužnickou scenu, přikusuje k lahůdkám cibuli a česnek, k všeobecné spokojenosći, a ve sceně na pohovce z černého hedvábí dosáhl takového stupně sprostoty, že od těch dob nebyla ještě nikým překonána. Obecenstvo jásalo, výskalo, chechtalo se, a on, podrážděn jeho nadšením, hleděl překonati je i sám sebe.

Pak objeví se Fricek, oděný hadry žebráka. Prosí o almužnu. Vyhánějí ho a žid dá mu rancem přes hlavu. Tu odhodí žebrák mošnu a cáry, a stojí zde krásný a

pružný v růžovém triku. Oči planou hněvem a pravice, v níž třímá dýku, se zvedá. Poznávají ho. Zrádná milenka padá před ním na kolena, úpějíc o milost, boháč plazí se pískem po bříše, oči má vykuleny, jazyk vypláznut, kroutí se strachem a třepe ve vzdachu nohami. Milenec nezná smilování. Probodne nejdříve jeho, pak ji.

Do areny vletí dábel. Divoce se rozchechtá. Víří přes ně pružnými skoky. Jest spokojen. Vyjímá krví naném díle odevzdati hříšnou duši, a předkládá ji, doktérku mu zlý duch poskytl, nelze ani duši dosti splatiti. Jen hlavu sklání. Dábel běže jej za ruku. Oba metaji spolu přemety až do šatny.

Zde zůstalo obecenstvo zřejmě neuspokojeno.

„Jéjé?!" ozval se reptavý údiv v tlačenici chlapců. K čemu to? ... Což nebylo mnohem jednodušší toho čerta také probodnouti? Že se čertu v slově státi nemusí, je přece všeobecně známo? ! ... Jaký hlupák jest ten milenec!

Ale nespokojenosť publika byla plnou měrou nahrazena scenou hnedle příští.

Dábel se vraci. Skláni se k milence. Chce jí vyrvati srdce, ale nalézá tam jen kámen. Diví se a ukazuje jej obecenstvu. Pak kleká židovi na prsa, rozepíná mu vestu a souká odtud střeva, celé metry hovězích a vepřových střev, nadmutých vzdudem a zavazovaných provázky. Také černou jaternici odtud vytáhne a dva páry uzenek. A když vše vyprázdní, nacházi místo srdce měsíc peněz. Vezme oba zavražděné a odkozelcuje s nimi. Žid táhne za sebou střeva, klopýtá přes ně, zamotává se do nich, šklebí se.

Obecenstvo se již ani smáti nemohlo. Výskalo a křičelo, hoši drali se do předu přes lavice, neznajícíce v tomto nadšení ohledů, tropili pekelný hluk; ženské

křičely vysokými hlásky a v to mísla se bouře neutuchajícího potlesku.

Otec opleténý střevy musil se ještě třikrát objeviti na sceně. Jeho vystoupení vzbudilo vždy nový smích a bouřlivější aplaus. —

Pantomima byla večer opakována při světle petrolejových pochodní.

„Hezky j s m e s i t o, Žaku, vymyslili,“ řekl Fricek, když se společnost odstrojovala.

„Hezky j s t e s i t o vymyslili,“ řekl Žak.

*

Všichni spali. Ve voze bylo ticho, jen dech spících se nesl temnotou. Toliko Fricek nespal. Ležel na slamníku s očima široko rozevřenýma.

Té noci pochopil všechno.

Tak náhle, jako když rozžebnuté petrolejové pochodně osvítí lesklý písek manéže, zelený nátěr vozu, bělost prken a pestrou směsici hlav za sedadly, jež se nenadále vynořily z temna.

Jak bylo možno neviděti toho již dávno, neviděti toho ještě dnes, ještě před chvílí, kdy hrál Žakovu pantomimu?

Nemohl usnouti. Bylo horko.

Jak bylo možno nevěděti o tom?

Chtělo se mu vstáti, připlížiti se po špičkách k jeho posteli, nahmatati obrys jeho hlavy, obejmouti jej a zašeptati spícímu: „Odpust mi, Žaku!“

Jak si jej zamíloval v této chvíli! Byli více než bratří, spolení týmiž rodiči. Bratry, jež pojila tatáž bolest a tatáž nenávist!

Té noci pochopil výraz, který utkvěl v Žakově tváři tenkráte, když spočívali vedle sebe u potoka v mořitných listech vstavačů. Pochopil jej celého. Pochopil plném zlata na pohovce z černého hedvábí, rozkoš teploty

I. Olbracht: O zlých samotářích.

růžového těla, rozbodávaného nožem a trhaného zuby;
sladkost krve na jazyku, vůně v nozdrách, její rudostí
a její vřelosti.

Všichni spali.
I Žak.

Stalo se toto: * * *

V Příbrami setkali se s velikou artistickou společ-
ností, která pořádala představení ve staně z nepromo-
se jí nevyrovnnali uměním, ale že publikum těhne vždy
tam, kde jest více hluku a více reklamy. Avšak večer
před tím, než chtěli odjeti a učiniti místo mocnějšímu
konkurentovi, strhla se v hospodě pod Svatou Horou
mezi členy cirku rvačka a v té, neznámo kým, byl
k smrti ubodán jokey. Účastníci byli zatčeni a ponecháni
ve vazbě. Podnik patřil vdově, a po této události ne-
zůstalo jí z celého personálu než její tři dcery, které
byly krasojezdskými, hadími ženami a provazolez-
skými zároveň, několik hudebníků a musikální clown.
Společnost byla vypovězena z města a vdova nevěděla si
rady. Že by bylo možno provést cirkusové představení
se čtyřmi lidmi, jest nemyslitelné, tím méně, že režisérem
byl právě zabitý jokey. Tu připadla na myšlenku, po-
žádati do té doby, než najme nové artisty, za výpomoc
malou kočovnou tlupu.

Vyhověli jí. Byli s ní v Březnici, Mirovičích, Starém
Sedle a v Písku. Podnik byl zařízen s velikým nákladem.
Cvičebná náčiní byla v nejlepším pořádku, kostýmy čisté,
poniklované reflektory lamp zářily stříbrem a ochranná
síť pod visutou hrazdou byla zcela nová. Pravda, vďovin
ponny-Lola nevyrovnal se nijak Sašovi, Sardanapal byl
lépe vycvičen než Pušim, a Romulus za mladých let
umíval mnohem, mnohem více, než černý Karo, ba i ted,
již churavý a hluchý, mohl zcela dobrě závoditi s mladým
větroplachem; ale za to byli zde tři závodní koně, zdraví

a době trenovaní, cvičený vepr a jalúvka, čtyři foxter-
riři, kteří dosahovali výkonů skutečně velkolepých.
Majitelka sedávala večer u pokladny, vydávala členům
gáže, vařila, obstarávala nákup sena a ovsy, vyjednávala
s úřady. Technické stránce nerozuměla. Čtyřicítka již
minula, byla tělnatá a na temně opálených tvářích za-
nechaly znatelné sledy neštovice. Měla modré oči, jež byly
příliš bledé, aby se nevyjimaly směšně v prostředí hně-
dých tváří a černého obrvi. Nosila neobýčejně velké ná-
ušnice v podobě stříbrných třmenů, které sebou při chůzi
a pohybech obličeje kývaly. Její bezradnost po pří-
bramské události, smutek a některé narážky hudebníků
dávaly tušit, že zabity jokey-režiser býval jejím milen-
cem. Dcery byly hloupé a hašteřivé. Prostřední z nich,
asi devatenáctiletá, měla dítě. S kým, nevěděla.

Frickovi bylo vše nové a nevyklé. Lesk ozářené
manéže a potlesk sta dlaní uváděly jej v nadšení. Roz-
uměl, že nezměnilo se mnoho; selské haleny a tabákem
čpící kabáty byly zaměněny parfumovanými uniformami
a bílými vestami, na nichž se houpaly zlaté řetězy, ale
pod nimi tatáž měkká a protivně otylká těla, táz srdce
líná, šedivá a ukrutná. Když cvičili s bratrem v těsných
trikách na visuté hrazdě, sálaly z pod obrvi napudro-
vaných dam tytěž vilné pohledy, jako z očí vesnických
děveček a služek, a vyrážely stejně přepiaté výkřiky
strojené hrůzy jako ony. A přece bylo v tom mnoho no-
vého a mnoho radosti v tom bylo, pracovati ve změ-
něných poměrech, ukazovati těmto novým lidem svoje
umění a cititi vůči jejich nadšení staré opovržení. Vy-
žádali si, aby při jejich výkonech byla odstraněna zá-
chranná síť. Vystihli dobře, jakou rozkoší by bylo tomuto
městáckému publiku viděti padati akrobaty s hrazdy
do pilin manéže, co lechtavého úžasu by jim způsobil
pohled na roztríštěné údy a skvrny krví zbarvených
pilin, kolik zadostučinění by bylo ve výkřiku, jakoby
z jediného hrdla vyšlém, který by po vteřině čivy roz-

dráždivšího ticha zaburácel arenou. Nechtěli obecenstvu poskytnouti této podívané, a přece působilo jim mnoho zlomyslné radosti drážditi je alespoň její možnosti. Předstírali únavu ve chvílích nejnebezpečnějších, kdy, létajícem vzduchem, přenášeli se s hrazdy na hrazdu švihem, který se musil zdátí divákům zřejmě krátkým, ale který byl příliš dobře vypočítán, aby špičky prstů dosáhly právě v okamžiku nejkritičtějším záchranných dlaní bratrových; napodobovali neočekávaný pád po hlavě, který končil zachycením se nártu nohy o dřevo v chvíli, kdy minul již zlomek vteřiny chtivého ticha, po němž měl následovati výkrik plný hrůzy a rozkoše. Líbilo se jim takto drážditi obecenstvo, aniž mu dávali, po čem prahlo. A ono odměňovalo je nadšeným potleskem, za nějž dekovali úsměvem, kterého nechápalo. Dalo se mnohem lépe hráti s těmito lidmi jemných nervů než s hrubými sedláky.

V Písku dostal Fricek psaní. První, které v životě obdržel.

Panu Fritzovi, akrobatu cirku pí. Schusterové, Loco.

Pojal jej neočekávaný neklid. Kdo mu píše? A co mu má kdo psátí?

Rychle roztrhl obálku.

Uvnitř nalezl stokorunovou bankovku a lístek:

„Od Vaší nadšené ctitelky, která se později projeví.“

Nic více. Lístek byl bez podpisu.

Ustrnul.

Co se to stalo?

Běžel k Žakovi do vozu.

„Žaku! ... Žaku!“

Žak rozevřel obálku, podíval se na bankovku a přečetl dopis. Zastrčil obojí a podal beze slova bratrovi.

Ten utkvěl na něm tázavým pohledem.

Žakovi zablýskaly oči.

„Co myslíš, Žaku?“

Žak se obrátil, přešel vozem a sestupoval volně se schůdků.

„Žaku?“

Obrátil se. Vrhl na bratra nenávistný pohled.

„Co je, Žaku?“

Stáli proti sobě mlčky. Fricek ve stínu vozu, on v plném slunci na stupních.

„Necháš-li si to, pak nejsi mým bratrem,“ řekl volně, ale každé slovo, ciselované a určité jako razba mince, vyjadřovalo záští a pevnost odhodlání.

„Ne . . . ne, Žaku . . . Věř mi . . . ne . . . Prosím tě, Žaku, nezlob se . . . Věř mi, že ne . . . ale nevím, porad mi . . . stane se vše, jak rozkážeš . . . Jak rozkážeš — opravdu!“

Byl zmaten . . . Bylo to mnoho peněz.

Žak učinil několik kroků zpět a stanul u bratra.

Opravdu? — zeptal se jeho pohled.

„Opravdu!“

Žak vzal do rukou obálku jakoby přemýšleje, má-li ji roztrhati a útržky hoditi ven, aby ani ony neznečistily této místnosti. Neučinil tak. Vzal klidně dopis, položil jej na stůl a přiklopil hrníčkem.

„Což . . . odpust, Žaku . . . vezme-li ji tu někdo?“

„Tím lépe!“

Neodporoval, ale byl bledý.

Co se stane — myslil si — „odjedou-li od cirku dříve, než se ona „ctitelka“ přihlásí? . . . A bylo to přece mnoho peněz — velmi mnoho peněz! Přítomnost obálky uváděla jej v neklid. Kdo je to? Rusovlánska, jež sedává v první řadě sedadel a tak nadšeně tleskává jeho výkonům? Čí dáma z druhé lože v levo s perlovým náhrdelníkem a s černýma očima? Neodolal, aby druhého dne neodklopil hrníček, nepřeslabikoval znova rádek a nezašustil modrým papírkem mezi prsty . . .

Nebylo třeba se starati.

IVAN OLBRACHT

Třetího dne přišel nový dopis.
Milovaný!

Umírám touhou seznámiti se s Vámi bliže. V 10 hod. po představení očekávati Vás budu u vchodu parku naproti poště. Poznáte mne dle hustého fialového závoje a bílé rukojeti deštníku, jež budu držeti. Prosím, neve vzdálenosti několika kroků, kam vás povedu. Do doby přistupujte na tom místě ke mně, nýbrž následujte mne ve vzdálenosti několika kroků, kam vás povedu. Do doby tohoto sladkého shledání libám Vás, můj překrásný gymnaste, vášnivě na oči a na osmahý krk, který tak nekončně miluji. Ještě tu rozkošnou jízvu na Vašem čele líbám.

Vyslyš mne, můj zbožňovaný, a já Ti přísahám, že toho nikdy nebudeš želeti.

Jsem Tvá, po objetí Tvém zmírající Luisa.

P. S. Nejmenuji se tak, ale byla bych tolik šťastna, kdybys mne tímto jménem ve vzpomínkách svých jmenoval. Budeš diskretní, víd, miláčku! Ach, jak nešťastnou jest Luisa Tvoje!

Listonoš doručil mu dopis ráno na náměstí a nikdo toho neviděl. Začervenal se. Skryl obálku do kapsy a pospíchal rychlými kroky v samotu, aby mohl čísti.

Přečetl list na lavičce v parku. V tomtéž, kde se s neznámou měl večer sejít.

Zachrvátil jej neklid. Nikdy nepoznaný neklid. Cosi se s ním dělo, čeho nemohl určiti. Cítil, jak čísi ruka, měkká a laskavá, pokouší se hnouti stavbou jeho nitra, jež se lety strádání a hněvu slila v jediný balvan. Byl zmaten.

Šel ulicemi, aniž viděl domy, jež míjel, a lidi, které potkával.

Ani doma nedovedl zakrýtí vnitřního rozečl vění, a kosý pohled, jež na něho vrhl při obědě Žak, jej uvedl v rozpaky.

Ukázati bratrovi dopis? Rozhodnuti znamenalo konec — to věděl. Ne, nesmí tak učiniti! Není to však zrada, již se na bratroví dopouští? ... A proč? Proč?

„Libám Vás, můj překrásný gymnaste, vášnivě na oči a na osmahý krk, který tak nekončně miluji.“

Byl by se myšlil? Mýlil po celý mirečlý život?

Och, jak to jest podivné, podivné všecko a jak těžké! Což možno s tímto mučivým citem v srdeci choditi věčně a tak zeela sám?

Přecházel kolem areny.

Byla odpoledne a slunce svítilo. Uvnitř byl Žak.

Měřil oněch deset kroků od vozu ke stanu, zastavoval se, pohližeje k zemi, a obcházel kol dokola.

Uvnitř byl Žak! Bylo slyšeti ostré hvízdání a praskot biče.

Ano? ...

Ne? ...

Ano znamená rozloučení... Tiži to tak bolestně a přece tak sladké to je! A proč žene jej neznámá síla dovnitř?

Bič práskal.

A tu rozběhl se prudce a odhrnul portieru. Zarazil se. „Pro boha, co to udělal?“ Zpět nebylo možno. Srdece mu tlouklo.

Ve stanu byl stín a šero, vše bylo proniknuto příjemnou vůní pilin a koňských výparů. Vssál ji do sebe dlouhým vzdechem.

Uprostřed sšeřené manéže stál Žak s dlouhým bičem a cvičil foxterriery. Defilovali kolem něho na zadních nohou s jazyky vyplazenými, stavěli se do řady a prováděli obraty.

Když Žak spatřil Fricka, zapráskal a psi se rozběhli. Usmál se na bratra.

Proč tak učinil? Za jiných okolností byl by dojista nepřerušil cvičení, byl by se ani neohlédl.

„Nu, co jest nového, Fricku?“

Tento laskavý tón, pronesený se shovivavostí rádce a učitele, jím zachvěl.

Přistoupil váhavými kroky k bratrovi a podal mu dopis. Cítil, jak nepřirozený jest úsměv, kterým se snažil zakrýt rozpaky.

Žak usedl na barriera a přečetl list. Pohledem zavolal bratra blíže. Položil mu ruku na rameno a podíval se mu do očí.

„Nechceš-li se zabiti, nechod, Fricku!“

Očekával výbuch hněvu — a ta slova byla tak mírná a plná lásky.

Všecka pevnost se mu vrátila a v duši se rozsvítilo jako náhlým zázrakem.

Ne. Neptujde. Což ho kdy jen napadlo, že by vůbec mohl jít? Och, tof se rozumí přece samo sebou, že ne-půjde!

„Neptujdu, Žaku.“

„Měl jsem o tebe strach.“

„Ale jak to vrátíme? Nevím, kdo jest ta ženská. Vrátime to přeci, Žaku?!“

Vrátime! — vyčetl z bratrova pohledu.

„Víš, sám přece bych nerad . . . je mi to tak divné . . . Ty . . . Žaku . . . nešel bys tam večer ty?“

Přikývl vesele hlavou.

Vstal a zahvízdal na psy. Foxterrieři se sběhli.

Večer po představení odevzdal Žak oba dopisy a bankovku. Spěchal nocí rychlými kroky na místo dostavnice. Oči mu hořely hněvem a vzpomínkou.

Připravoval si slova: „Zde máte — děvko!“

Ale když shlédl ji v stínu kaštanu, bezbrannou, vydanou mu na milost i nemilost, zdálo se mu to zbabělým. Přistoupil k ní, hluboce se uklonil a bez slova jí odevzdal obálku.

Byla to dáma s mnoha brillanty, jež sedávala v první loži v pravo s tlustým manželem a malou holčičkou. Ona, která se vždy z celého obecenstva tvářila co nejbla-

seovaněji a která jedva jedinkrát za večer dotkla se špičkou rukavičky dlaně na pochvalu. Poznal ji dle náramku a náhrdelníku.

*

Cestovali s vdovou pět neděl. Měla stálé potíže se soudy. Žak vedl podnik. Nabídla oběma bratrům, aby přijali u ní engagement. Plat určila vysoký, ale Žak stanovil ještě jiné podmínky: At odkoupi vůz a celý otcův majetek za 600 K, af příjme Olgu a otce. Nechtěla. Její dcery pracovaly v tomtéž oboru jako Olga, nepotřebovala jí, a o starém již dokonce nechtěla slyšeti. Vyjednávala dlouho, žádala, aby alespoň Žak zůstal, dávala mu na jevo, že by si jej i vzala za manžela, ale on ze svých požadavků neslebil. Nedohodli se. V Písku se rozešli.

Otec se tajně zlobil, že jeho umění zde bylo zneuznáno a že on to hlavně byl, pro nějž ztruskotalo se vyjednávání; ale nedal na sobě ničeho znáti. Jen při odjezdu, když zapřáhl koně a usedl do známého vozu, zakýval hlavou, jakoby v návalu těžkých myšlenek, a pravil:

„Děti, děti! Zahodili jste si, myslím, štěstí . . . No, ale to musím říci, že mám z toho radost, že jste nechťeli nechat osířeti starého tátu.“

„Ale, prosím vás!“ mávl rukou Žak, jako by chtěl říci: „Těch pář desítek za vůz byste za čtvrt roku propil, tatíku, a, věřte mi, hradecký chudobinec jest docela pěkný a zalfbilo by se vám tam nakonec . . . Ale co s žábou?“

Vdova psala ještě několikrát. Dopisy i pohlednice. Vedlo se jí špatně, scházela pevná ruka, která by dovedla podnik ovládati a točiti karabáčem nad hlavami psů i lidí. Prosila a nabízela Žakovi manželství. Ale on odpovídal. Nestál o to.

Až tu jednou přišel list. Prosila Žaka, aby neodmítal jejich nabídek, že na sňatku netrvá, jen aby přišel alespoň

do Přeštic vyjednávat, že přistoupí na všechny podmínky, které si určí. I Fricek to psaní četl.

Byli tenkráte v Soběslavi.

Podvečer plavili oba bratří v Lužnici koně.

Večer byl příjemný a voda vlažná. Seděli na hřbetě Sašově. Žák napřed, Fricek za ním. Kůň stál až po břich v řece a ssál dlouhými doušky vodu. U jeho nozder tvořily se na hladině kruhy. V zrcadle obrážela se čistá modř oblohy a jejich podoby.

„Pojeděš?“ zeptal se Fricek.

Chvíli neodpovídal.

„Nevím... Snad ne... K čemu by to bylo dobré?“

„Jed!“

Fricek díval se na svoje bosé lýtko a pod vodu poněřené chodidlo, jak se lámalo v kloubu v nepřirozeném úhlu. Jako by chtěl něco říci. Jako v rozpacích.

„Jed, Žaku!... Tam ji spíše najdeš!“ řekl po chvíli.

Začervenal se při těch slovech. Nevěděl, bylo-li dobře, že je vyslovil. Nebylo to nešetrné, dotknouti se bratrovy duše v nejcitlivějším místě, prozraditi, že tuší, co se děje v jeho nitru? Snad i bratr znal jeho jízvu a přece se o ní nikdy ani posunkem nezmínil. Seděl za Žakovými zády a nemohl tušiti, jaký výraz má jeho obličej v tu chvíli.

Žák neodpověděl. Polaskal koně po krku a ten udělal několik kroků do hlubiny, až stál ponořen v ní až do polou krku. Voda vsakovala rychle v kalhoty, bobtnala je a lepila k tělu. Saša veselé frkal a potřásal hlavou.

Vraceli se již za soumraku.

„Ochrannou síť tam nenechávej!“ řekl Fricek, jako by již nebylo nejmenší pochyby o tom, že v příštích dnech bude Žák rozhodovati o osudech nářadí. „Ta doveď člověku jen zkazit všechnu radost.“

Nazítří Žák skutečně odjel.

„Myslím, že se neloučíme na dlouho. Uvidím, co se dá dělat. Nějak ten čas již protluče!“

Otec přijal tu zprávu s úžasem, Olga ihostejně.

„A neuvidíme-li se již?“ řekl Fricek.

„Proč myslíš?“ Mávl rukou, jako by chtěl říci, že jest otázka zbytečná.

Pak se na chvíli zamířel. Řekl:

„Kdyby se snad mělo státi, že ho do té doby potkáš, bodni jej také jednou za mne!“ Zadíval se do bratrova obličeje a oči mu zablýskaly zeleným plamenem. „Potkám-li já ji, učiním také tak za tebe.“

Frickovi zabuchalo srdce. Znal tedy bratr jeho bolest a věděl všecko! Rozuměli si! Byli bratry. Jak jej miloval v tu chvíli!

„S bohem, Žaku!“ zašeptal. Bál se, aby mu slzy netryskly do očí. Bylo by se tak stalo po prvé od dob zbirožského náměstí.

„A ty mi zatím, žábo, neuteč někam do fabriky, nebo za děvečku k sedlákovì! Sice tě přijdu roztrhnout — vidiš, témahle vlastníma rukama! Jsi přece také umělkyně!“

Přišqural se i starý, podávaje Žakovi ruku.

„Tak, s páñem bohem, synáčku! Vzpomeň si brzy na nás a piš!“

„No, mějte se taky dobré, tatínku!“

Bylo smutno toho dne.

Byli jen tři. Jaká pak komedie o třech?

Otec se tenkrát opil. Opět jednou za dlouhý čas. Těžko říci, učinil-li tak z lítosti nad rozloučením, nebo z radosti nad nastalou dobou volnosti, kdy smí tak učiniti, aniž by se musil báti syna.

A tak již první večer po jeho odchodu bylo lze cítiti jeho nepřítomnost.

Toho dne ani nevečeřeli.

Olga odešla záhy na lože. Ale nespala. Bylo to možno poznati na dechu.

Fricek seděl na bedně, lokty o kolena opřeny a

hlavu v dlaních. Díval se před sebe. Okénkem bylo viděti několik hvězd na nebi.

V koutě spal opilý otec.

Bylo tma...

Jest to konec?...

A proč?... Jak nemoudré to myšlenky. Proč by?...

A přece!

*

V Soběslavi zdrželi se ještě několik dní. Byly to nudné dny. Pak táhli dál.

Byly jen tři. Jaká pak komedie o třech? Ani pantomimy neschraješ.

Čekali.

Zkoušeli pořádati představení. Ale nešlo to. Scházel Žak, duše divadla. Scházel, kamkoli se podívali. Pojala je nechut k představením, která nenadále tak hluboko poklesla a která stávala se tak nudnými. Zaháleli. Což stálo to za to, vpravovati se na těch několik dní nebo málo týdnů do nových poměrů a počinati něco?

Byl to život den ode dne a večer cítili vždy uspokojení, že opět jeden uběhl. Provisorní život. Čekali.

Avšak mijely týdny. Zahálka stávala se trapnou a čekání měnilo se v mučivou nejistotu.

Proč nepíše Žak?... Proč jich k sobě nepovolává?... Což tento nechutný stav potrvá a bude se do něho přece jednou nutno vymyslit?... Och, ne, to přece není možno...

Dny byly pusté a šedivé, vlekly se líně a namáhavě jako upracovaný kůň prachem silnice.

Co se stalo?...

Zachvacovalo je rozčilení a hněv. Ne hněv na bratra, ale takový, který nenacházel, na čem by se mohl vybiti. Byli v stavu stálého rozechvění a drobné horečky, hněviví a podráždění, ochotní vybuchnouti při nejmenším podnětu ve svár a ošklivé výčitky. A rozhovořiti se klidně

o tom, co leželo jim na srdcích, nebylo lze, neboť to znamenalo přiznat si pravý stav věcí. A oni chtěli čekati. Byli odhodláni toto trapné provisoriumprodlužovati až do nekonečna.

Běžely týdny.

Stěhovali se. Byli donuceni vypřáhnouti v prostřed cesty mezi dvěma vesnicemi. Řekli jim, že cesta jde rovinou a že nebude třeba přibírat přípěže, ale odpoledne nemohl Sáša dál. Zatáhli vůz s cesty na pokraj smrkového háje. Koně uvázali u stromu a kozla pustili na pastvu. Olga a Fricek odešli do lesa. Starý položil se do borůvči, rameno dal pod hlavu a usnul. K večeru vrátili se mladí s kapsami houbami naplněnými. Nechtělo se jim kuchařiti uvnitř vozu, hrnec a nože vynesli ven a Fricek zřídil z velikých kamenů ohniště. Rozkrájeli houby a nanosili rostí. Pak rozdělali oheň.

Chýlilo se již k podzimu, bylo koncem září, ale večer byl vlažný. Leželi kolem ohně, čekajíce, až se večeře uvaří. Nad hájem snášel se a houstl soumrak a krajina pokosených polí sesmutněla mrtvým tichem. V neurčitém pološeru večera plál oheň podivnou oranžovou barvou, stravoval rostí, praskal a olizoval vláčnými, ohnivými jazyky dno a stěny začernalého hrnce. Voda bublala varem.

Leželi v borůvči a upírali oči do plápolu plamene.

Nemluvili. Jen oči jím plály oranžovým reflexem.

Tytěž myšlenky kolovaly jim hlavou a táz nálada. Žak! Jejich duševní a hmotná bída. Úzkost a trpkost.

Oheň praskal a pára vznášela se nad ohništěm.

Bylo ticho.

Tu otec se obrátil na druhý bok, vstal a usedl. Spočinuli na něm zlobnými pohledy, jako by i tento pohyb je rozčiloval.

Starý zakýval hlavou a zadíval se znova do plamenů.

„Jo, jo,“ řekl táhle a smutně. „Žak na nás zapomněl.“

Fricek se po něm obrátil.

„Držte hubu — jo? ... Snad se dočkáte?“ rozkřikl se na něho.

Neměl jiného, co by odpověděl, a byl rád, že může těmito hrubými slovy udusiti v sobě alespoň na chvíli nejistotu. Bylo to po prvé, co byla pochybnost pronesena nahlas. Cítili ji všichni, ale určitá slova naplnila je hrůzou.

Otec seděl mlčky. Ale pak náhle vyskočil a sevřel nůž, jímž před chvílí krájel houby.

„Co ty na mne budeš křičet, kluku ničemná?“

Fricek se chopil suché větve a vymrštil se. Oči mu zahořely a tvář mu zacukalo.

„Cože? ... Cože?“

Olga postavila se mezi ně.

„Lehněte! Lehněte! Stydte se oba! Budou se rvát k vúli ... k vúli ...“

Ona, tichá a mlčelivá, chtěla mítí teď tolík odvaly vrhnouti Žakovi v tvář nadávku a výčitku za jeho zradu. Byla bledá a rty se jí chvěly. Ale byla si příliš vědoma, co by znamenala jediná výčitka Žakovi — co by znamenala pro ně všechny. Nedořekla své věty.

Mužstí se uklidnili.

Fricek zaskřípal zuby a odhodil snět daleko do lesa.

„Uteču vám taky ... věrte mi.“

Nepovšiml si, že řekl: taky. Své výhrůžce nevěřil. Nevěřil, že by měl tolík sily ...

Pak znova běžely týdny.

Nikdo z nich již nečekal. A přece chtěli čekati.

Byli jen tři.

*

Od odchodu Žakova minulo již půl roku. Byli tenkráte v Miličově na Rakovnicku. Listonoš přinesl jím

psaní. Fricek vytrhl mu je z rukou a chvatně roztrhl. Shromáždili se kolem něho.

Ano ... Bylo od Žakal

Srdce se mu divoce rozbuchalo. Nemohl ani číst; nebyl s to, aby vnímal více než tvar a ráz písma, písmena bez významu, tečky a čárky a bratrův podpis s kličkou.

„Co? Co? Co píše?“ volal otec.

„No tak počkejte přece.“

Žak psal:

„Milý bratře, děláte mi jen starosti a vydání, já jsem musil přijmouti gymnasta, protože nevím, co je s vámi, a musím mu moc platit, protože je na výpomoc a nechtěl jsem ho ošídit, tak jsem řekl, že ho beru jen na krátký čas, nežli přijde bratr, jako ty, a mám strašnou zlost, protože jste mi na můj dopis, jak jsem vám psal, abyste přijeli, ani neodpověděli, copak již ani za tu marku nestojím ...“

Jak to? ... Co to myslí Žak? ... Pro boha — oni přece ničeho neobdrželi?

A chtivě, hltající písmena, četli dále. Teď nebylo kdy na úvahy.

„Děláte, jako kdybych to dělal pro sebe, a zatím jsem měl s vdovou velkou válku, protože tatínka nechtěla, až když jsem řekl, tak já taky půjdou, protože by to beze mne u nás už nešlo, ona ničemu nerozumí, tak jsme to smluvili, že bude u koňů a čistit lampy a takové věci. Za tatínkův vůz dá, jak jsem již napsal, a vaše gáže taky jak jsem napsal, tak honem napiš, co a jak, jsme teďka v Turnově, ale brzy odjedeme, tak tvůj dopis čekám, ale jistě. Na mou duši, víckrát již psát nebudu, a jestli o mne již nestojíte, tak to taky napiš, abych alespoň věděl, co mám dělat, to jsem si snad od vás zasloužil a mám zlost, že jste neodpověděli, a jestli ani teď neodpovíte, tak se již do smrti k vám hlásit nebudu. Já tě tisíckrát pozdravuji a žábu taky a tatínka taky a pište. Jsem a zůstanu tvůj věrný bratr Žak. Douška:

Ještě ti sděluji, že ten klovn, co zabil toho jokeye v Přibrami, dostal pět roků."

Dopis byl psán v Turnově a datován již před měsícem. Byl poslán do Zdic, ale bylo tomu již plných devět neděl, co odtamtud odjeli. Jak se dověděl Žák, že tam vůbec byli? Na obálce jeho listu bylo vtisknuto mnoho poštovních razitek a připsáno rukama úředníků množství poznámek. Dopis potuloval se asi velmi dlouho, než je našel, a bylo divno, že je vůbec našel v této zastrčené krajské vsi, odříznuté ode vší komunikace.

Tříčlennou společnost posedala divoká radost. Olze rozzářil se obličej jindy tak nehybný a Fricek měl touhu rozběhnouti se po vsi a vypravovati neznámým lidem tuto krásnou novinu konce útrap a počátku nového života. Starý se opil, klátil sebou, nejsa mocen kroku, a to zdálo se mu být velice směšným. Nezazlívali mu toho, shledávali to zcela samozřejmým. Půl roku čekali a vzdali se již vši naděje. Jak křivdili Žakovi. Och, jak jest to veselé všecko!

Fricek sedl ještě téhož dne a napsal bratrovi list. Přijedou všichni, vyčkají jen jeho odpovědi, co a jak mají zařídit, a pak ihned přijedou. Jsou mu vděčni, mají ho rádi a tisíckrát jej pozdravují.

Odeslali dopis. A druhý den, kdy věděli, že list letí železnicí, kdy si představovali, jak listonoš dává jej Žakovi do rukou a on jak jej čte, jak sedá a odpisuje, připadal jim jako předvečer velikého svátku, kdy lidé čistí příbytky, myjí okna a záclonky.

A tretího dne věděli, že již zítra může přijít bratrová odpověď.

Noc minula v neklidu, a ve čtyři hodiny shledali, že nikdo z nich nespí. Hodiny šly tak líně. Šestá, sedmá. Všichni stáli venku na stupních vozu. Pak bilo osm a listonoš šel návsi. Srdce jim bila... Přešel.

Odpoledne?

Ani odpoledne ne. Tedy zítra. Dojista zítra!

Nepřišel ani zítra... Pozitří?... Popozitří?...
V úterý?

Dni míjely.
Co se stalo?... Pro věčného boha, co se stalo?
Zmocňoval se jich neklid. Strašný neklid. Sprádali
v duších nejmnožnější. Čekali zoufale.

Co se stalo?... Co se stalo?...

Minul týden a běžely dny.
Tři neděle tak prožili v bolestném rozčilení, po-
zbyvše naděje, a přece s tvrdošijnou úzkostí něhýbajice
se s místa, aby jich snad dopis neminul, kdyby přece
ještě došel.

A po třech nedělích napadla je divoká myšlenka.

„Je ti!“
Horečně chystali se na cestu. Najali přípřež a jeli,
nezastavujíce se leč na několik hodin v noci, aby si od-
počali. A když vozka nechtěl takto trmácati koně, po-
sílali jej s láním a nadávkami domů a najímal ijiného.
Jen jeti! Musí ho dohonit! Dohonit!

Nebyl již v Turnově.

„Odjeli,“ řekli jim lidé... „K Svijanům. Snad tam
budou.“

Tedy do Svijan!...
Ani tam ho nezastihli.
Do Mnichova Hradiště!... Do Kuřích Vod!... Do
Bělé!

Vůz kýval se tak líně silnicí a oni běželi polními ce-
stami napřed, rozbíhali se po vsích, jako by v tomto di-
vokém úprku chtěli setřásti strach a úzkost.

Pak u Terezína ztratili jeho stopu nadobro.
Byli bezradní.

Proč čekali tři neděle v Miličově?... Kdo z nich
měl šílený nápad, čekati plné tří neděle drahého času v té
hloupé vsi?... Fricek psal dopis... Ne, otec!... Ne,
Olga je vinna.

„Jedme k Litoměřicům,“ řekl otec.
I. Olbracht: O zlých samotářích.

„Ne! Do Roudnice!“ vykřikl divoce Fricek.
Jeli do Roudnice. Nikdo o círku neslyšel. Pak jeli tam, kam otec chtěl.

Jezdili.

Byl konec.

Potom na návsi jedné vesnice vzdali se vši naděje. Stanuli proti sobě vyčerpaní, bledí, divoci, měřice se nenávistnými pohledy.

Pocifovali neodolatelnou touhu druh druhu zardousit.

Kozel Sardanapal zaplatil tu pout životem.

*

Jezdili světem ještě něco přes dva roky. Olga chodila po drátě, dělala hadí ženu, otec staré kousky, šaška a polykače ohnivých pochodní. Ale vše šlo mrtvě, lině, jednotvárně, jako by ještě stále se nemohli smířiti a uvěřiti tomu, že vše jest tak, jak to jest. Věčně totéž, den ze dne stejná cvičení na hrazdě a koulemi, se Sašou a Romulem. Ti oba byli již staří a oba sesmutněli. Pes límal, byl hubený a hluchý, a rozkazovali-li mu slovy, dival se na ně očima plnýma výčitky, jako by i on všemu rozuměl. Chtěli koupiti nového kozla a vycvičiti jej, ale nikdy se k tomu již nedostali. Nebyla to již práce, kterou kdysi s takovým zápalem prováděli a novou vymýšleli, ale jakési zaměstnání, všední a nedušojné, podobné zaměstnání jejich, těch truhlářů a starostů zlatolešnických, lidí plnících jejich představení. Poklesávali pomalu na jejich úroveň. Bylo to bolestné vědomí jim, kteří bývali pyšni a domnívali se míti mnoho práva nenáviděti. Táhly pusté dni plně šedi a oni pozorovali, jak z umělců se stávají remeslníci, hrající, pitvořící se, sesměšňující se za čtyři haléře vstupného.

Těleso bylo mrtvo, hnáno jen setrvačností nouze a zvyku. Bezduché. Duch odešel. Nebylo tu Žaka. Nebylo účelu, nebylo ani otázek, na něž by se žádalo odpovědi.

Žaka již nikdy v životě nespátrali. Ptali se po něm na stanicích, nebyl-li tam, nebo nezná-li ho někdo — ale nikdo nevěděl. Ptali se každý zvlášt, potaji, a nikdy se druh druhu nepřiznali, že se tázali. Styděli se. Odpověď jich nepřekvapovala, čímili tak již jen ze zvyku, a jiné ani neočekávali. Ani vdovy se nedoptali. Snad odjeli do ciziny.

Odpustili mu.

Jednoho zimavého jitru našli Romula pod vozem zdechlého. Ležel na boku hlavou podepřen o obrůč kola. Jak ubohý byl a hubený! Stáli kolem něho mlčky, nemajíce dosti odvahy druh druhu pohleděti do očí. Bylo to jen zvíře a přece starý druh, kus duše v něm bylo, kus jejich práce a lásky. Bylo těžko rozloučiti se s ním, jenž pamatoval jejich slávu a jenž byl žákem Žakovým.

Pochovali jej za sychravého podzimního jitru v zoraňých polich. Bylo mnoho mlhy toho dne a nad pustou hnědě ztuhlých hrud ležela spleť jinovatkou obalených babich let.

Ubývalo jich.

Co zbylo ze všeho? . . .

„K čemu to všecko?“ říkával Žak. Měl v sobě mnoho trpkosti a hněvu. Žak odešel, a hněv a trpkost s nimi zůstaly. Neboť skutečně: jaký účel to vše má, není-li lásky? . . . Chtěli něčím být a přivésti to vysoko. Chtěli.

Jeli dál. Jezdili teď více než před tím. Proč? Nevěděli. Utíkali sami před sebou.

Otec se opíjel. Jako by chtěl dohoniti, co zameškal v letech Žakový přítomnosti. Často ani hráti nemohl. Fricek si odvykl již i vycítati mu to. Bylo to pochopitelné a nezáleželo na tom. Proč by ne? Hrával šaška, a haléře, vybrané v přestávce jako mimořádné zpropitné, nespadaly pod pravomoc Olgini. Tohoto práva vydobyl si tříletým trpným vzdorem. Olga otce nenáviděla a on o tom věděl a bál se jejího mlčení a jejich klidných očí.

Ale stalo se přece, že toto dlouho tajené záští prouklo.

Přihodilo se to v Poličce.

Byl podvečer, doba, kdy počínávala představení. Stranou vozu stál hlouček chlapců a když Fricek vyšel, rozběhli se k němu.

„Pane komediant,“ žebronili, „necháte dneska mně?“

Prosba se týkala hry na kolovrátku. Bylo těžko postrádat při představení jednoho ze tříčlenné společnosti, který by provozoval hudbu, a proto se k tomu přibíral vždy jeden chlapec z diváctva. Nepůsobilo to námahy, neboť hoši se vždy o tuto čestnou funkci drali.

Fricek se rozhlédl mrzutě po čekajících dětech.

„Dnes se nebude hrát.“

„Jéé?“ vydrálo se z jejich úst. „A proč?“

Bylo to veliké zklamání pro ně, kteří zde již hodinu čekali, kteří se již uradili o všech podrobnostech postupu a přednost si vykupovali barevnými sklíčky, drzátky a rozbitými kolečky od hodin.

„Přijdte až zítra!“

Představení se dnes nemohlo konati. Otec byl opilý. Ležel oblečen na posteli a nebyl s to, aby se na nohy postavil. Bylo to tím podivnější, ježto dnes ráno neměl ani haléře a marně se u Olgy ucházel o půjčku. Ale ani Fricek ani sestra nebyli celý den doma.

A tu padl Frickův pohled v místo, kde u vozu stával kolovrátek.

„Kde je?“ proletělo mu hlavou.

Vběhl do vozu.

„Kde je flašinet?“ zeptal se Olgy.

„Flašinet? ... Nevím ... Snad venku ... Co je s ním?“

Tu mu vysvitla celá pravda: otec jej prodal a propil. Priskočil k posteli a divoce starým zacloumal.

„Kam jste dal flašinet?“

Opilec vytřeštil na něho podlité oči a hned je zase zavřel.

Zmítal jím a trhal, až jej shodil na zemi.

„Kam jste dal flašinet?“ křičel na něho.

Nemohl odpověděti. Jén otevíral a zavíral oči.

Prohledal celé okolí. Byl pryč. Hledali horečně, ptali se sousedů. Nenašli.

„Kam jste jej dal?“ ptali se ráno otce, když vystřízlivěl.

„Nevím o něm.“

„Peníze! Peníze, alespoň peníze kam jste dal?“

„Nemám.“

Na sto Frickových otázek přišlo sto týchž odpovědí. Olga mlčela, ale její oči byly tvrdé jako ocel.

Frickovi se zdálo, že by teď měl křičeti, práti otce, rozbíjeti nádobí a nábytek; a utéci, utéci pryč od těchto ohavností, nechat vše tu a neohlížeti se na nic. Ale byl unaven, věděl, že ani k tomu již nemá síly.

„Kam jste dal peníze? ... Alespoň ty kam jste dal?“

„Nemám.“

Odešel z domova a uhodil za sebou dveřmi až se stěny zachvěly.

Když se na večer vracel a vzal za kliku, naskytlo se mu strašný obraz. Ve voze bylo vše přeházeno, nábytek i náradí, bedny vybrakovány a šatstvo rozmetáno po zemi. Z podlahy bylo vytrženo prkno a také jedno ze stropu. Uprostřed stála Olga s vlasy rozuchanými a očima tygřice. U nohou válel se jí otec. Byl nahý, ona držela jej za šediny a smýkala jím po voze. Jediného slova nevyšlo ani z jejích, ani z jeho rtů. Olga hledala peníze.

Užasl. Prsa se mu stáhla náhlou hrůzou a v prvném okamžiku nebyl mocen slova.

Olga! ... Tichá, mlčelivá, trpělivá Olga, která dovedla celé hodiny bez pohybu a slova proseděti v některém koutě nebo na stupních vozu, která nikdy ani brvou nehnula, když v mládí švihl ji při cvičeních Žak přes hubená

lýtku! Ona, kterou dvacet let znal a o níž byl přesvědčen, že nemá cítu, ani myšlenky?! Strnul. Co se děje?
„Olgo!“ zařval na ni.

Pustila otce.

Utkvěla pohledem na bratrovi. Žár očí ještě chvíli divoce plál, pak hasla a zhasl. Stála zde klidná a apatická, jako vždy.

„Co se děje?“

Neodpověděla.

Zdvihl otce a uložil jej do postele.

Po takových scénách přechází chut metati salta, dívati se na otcovo pitvoření a produkce Olginy.

Olga toho večera hrála ještě spolu.

Ale v noci byl probuzen Fricek náhlým šramotem. Vztyčil se na loži.

„Kdo je to?“

Tápala tmou, skláněla se k bednám, vyhazovala z nich šatstvo a hledala cosi u dna. Lezla po čtyřech po zemi, prohlížela skuliny; i popelník prohrabala. Bosa, neustrojena a s vlasy rozpletenými, tak, jak ulehla.

Vstal a zdvihl ji se země.

„Co děláš?“

Upřela na něho sklenné oči. Tělo chvělo se zimou, pysky byly modré a dolení ret se prudce pohyboval, jako by chtěla něco říci.

„Co je s tebou, Olgo?“ ptal se úzkostlivě.

Vzal ji do náruče a přivinul k sobě.

„Co děláš? Co děláš?“

Tělo chvělo se zimnicí.

„Olgo! Vzpamatuj se, Olgo!“

Položila mu hlavu na rameno a propukla v křečovitý pláč.

Odnесl ji na postel, přikryl houněmi a na čelo přikládal studené obkladky.

Stonala.

Roznemohla se těžce a nebezpečně, tak že i babu lékařku musili přivolati.

„Má v hlavě horkost,“ řekla. „Jen aby k tomu nedostala fantas. To by pak bylo tuze zle.“

Kořenárka opatrovala ji pečlivě, že nemohla být v lepší péči. Byla to náhoda, že našly se tyto pomocné ruce. Stařenka byla sice usedlící, ale jedna z jejích dcer utekla kdysi s kočovným komediantem a později se za něho provdala. „Zkazila se mi,“ říkávala o ní, ale odpuštla. Odtdů soucit ke kočovné ženě, již ostatní opovrhovali. Léčila ji, vynakládajíc všechno svoje umění, opatrovala ji s láskou a říkala tomuto neznámému děvčeti: „Holubičko moje,“ jako by si představovala, že ta, jež bez vlády spočívá v jejich vrásčitých rukou, jest jedna z jejích komediantských vnuček. Vařila koření a lipový květ, mazala a našlapávala, obcházela pozpátku kolem nemocné, házejíc přes ramena kuličky z lejn, zaříkávala jménem nejsvětější Trojice a sedmera ran Křistových.

Vše nepomáhalo. I fantas se dostavil.

Olga blouznila celé noci a zmítala sebou na loži, rozpálena horečkou. Volala Žaka, tak zoufale a úpěnlivě, dovedouc jediné jeho jméno opakovati po dlouhé minuty. Pak náhle vztyčovala se na loži, rudá v obličeji a s očima rozhořelyma, natahovala a připažovala zvolna ruce, prsty ohnuty jako spáry dravého ptáka. „Uchuchuchu... Uchuchuchuchu...“ kvílela vysokým hlasem, jako by někoho chtěla strašiti. Ale žalostný tón a vytřeštěné oči plné hrůzy prozrazovaly, že ona sama to jest, jež trpí mučivou úzkostí.

Na bedně svítil olejový knůtek a sténání nemocné pronikalo nocí. Fricek bděl u sestřina lože a v koutě štkal stařeckými slzami otec.

Volala Žaka a vdovu. Volala jej krásnými a sladkými jmény a na její hlavu hromadila hrozné kletby. Zdálo se jí, že se řítí s vozem strání, a pobádala koně k divějšimu

ještě úprku. Honila někoho a ten někdo jí stále unikal, ten někdo-Žak. „Jedte! Jedte!“ křičela, snažíc se zmnohonásobnými silami vyrvati se ze svírajících ji paží Frickových, jež přitiskovaly ji k horkému loži. „Utíká, utíká, pustte mne... och, pustte mne!“ volala zoufale, zmítala sebou a bila bratra. „Pusťte mne!“ I o penězích mluvila.

„Vraťte jel! Najdete je! Bude jich mnoho potřebí na cestu.“

„Žak! Miláčku můj! A tolik jsme se tě nahledali. Čím jsme byli bez tebe, což vš, co jsme protrpěli za ten čas?“ Říkala to jako milenka v roztožení lásky, jež našla toho, jehož pokládala již za ztraceného.

Fricek se nemohl zdržet slz. Žak tedy opět mezi ně přichází Žak, jehož jméno nebylo již dvě léta vysloveno. V těchto hodinách zápasu se smrtí plakala bolestí jich, kteří se slzami v očích naslouchali jejímu blouznění.

Stonala dlouho.

„Modlete se ke čtrnácti pomocníkům a k panence Marii!“ řekla stařena. „Nepomohou-li oni, já již nepomohu...“

Jest těžko říci, kdo to byl, jenž pomohl.

Jednoho jitra otevřela oči.

„Pít... Fricku!“

Tenkráté jej po dlouhé době opět poznala.

A když přišla babička, řekla:

„Poděkujte Panně Marii a nejsvětějšímu jménu Pána Ježíše!... A teď jen silnou stravu, holubičko moje!“

Když ji chtěli děkovat a omlouvat se, že nemají, čím by zaplatili, nedala jim domluvit.

Za dobu nemoci spotřebovány všechny skromné úspory, jež nastřádala Olga a jež teď v drobných obnosech, zabalených v hadříky, vyhrabávány ode dna beden a kufrů. Nestačily, a bylo nutno z obleků a nádobí prodati vše, co mělo cenu. A když vše došlo a nebylo z čeho

koupiti ani polévku nemocné, tu připlížil se kdysi otec a s očima k zemi sklopenýma vtiskl chvějící se rukou do synovy pravice tři zlaté. Fricek věděl, jaké to peníze, ale neřekl ani slova výčitky, ani se nezeptal, kde že byly uschovány. Pochopil otcovo ponížení. I tři zlaté byly brzo stráveny.

Olga se vystonala.

Jednoho dne vstala s lože, bledá a slabá, hubenější a ošklivější než před tím.

Jeli dál.

Prvním jejím vystoupením a prvním představením, které ani nejjednoduššího obecenstva neuspokojilo, vrátilo se vše do starých kolejí. Hráli a jezdili. Kolovrátku již nekoupili. Neměli peněz, snad to nestálo ani za to. Postrádali ho s počátku, zdálo se jim, že představení bez hudby se spíše podobají pohřbu než komedii, ale i na smutné ticho, které je nejprve naplněvalo úzkostí a steskem, si zvykli, neboť časem člověk všemu zvyká. Jen Olga byla ještě zamklejší a tišší, než kdy jindy. Nic nedovedlo ji vyrušiti z mrtvého klidu, nebylo události, jež by byla s to, aby vlila jiskru tepla do jejího pohledu. Chodila a prováděla povinnosti jakoby bez myšlenky a citu, šla světem jako ve snách tápajíc, uzavřena v sebe a netečná ke všemu. Milovávala peníze, ale i to přestalo. Dávali jí denní výtěžek jako dříve, již z vžitého zvyku tak činili, a ona nakládala s ním pečlivě a opatrně; ale přestala milovat stříbro peněz, hráti si s ním a žárlivě střežit tajemné jeho úkryty, aby, jako za dob Žakových, v čas nejvyšší nouze a za všeobecného domnění, že již poslední prostředky jsou vyčerpány, se objevovala triumfující a s několika vysoko vyzdvíženými desetníky v prstech, které kdysi tak radostným úžasem působily a ji zahrnovaly slávou. Nemazlila se již s penězi, nepře-počítávala jich, staly se jí lhostejnými. Zmrzlá, chodila kolem jako stín, s očima chladnýma a mlčelivýma.

Jezdili světem jako dříve. Divný život! Ani žalob již nebylo, ani němých výčitek pohledů. Život nežitý, jehož jediný pohyb jevil se v tom, že šel vstříc hrobu. A šel tak líně! Cítili uspokojení, když ukládali se večer na lože, že opět jeden den minul, a od příštího neočekávali praničeho. Opouštěla je síla a pružnost těl. Cvičení se jim nedařila. Cítili to i na počtu diváctva a na denní tržbě. Umění již padlo, ted počalo upadávat i řemeslo. Ale co jim na tom záleželo? Stojí to snad za to, něco nového počinat? Schází jim snad něco? Či nenajde se vždy nějaký brambor, jímž ukojí hlad, přikvačí-li? ... Nu — tedy!

Pak kdesi na bavorských hranicích zemřel otec. „Vznála se v něm kořalka.“ Zuřil, měl pěnu u úst a musili jej svázati, aby se nestalo neštěstí. Kříčel hrůzne, vyl a zmítal sebou až do úsvitu, zsinálý a s modrými rty. Byla to strašná noc. K ránu zemřel.

Zůstali dva.

Prodali vůz. Prvnímu člověku, který byl ochoten jej kupiti. Zaplatil velice málo. Nevpomněli ani, že se loučí se čtyřmi stěnami, jež jim byly domovem, že v každém trámku a prkně zapsány jsou zkazky o jejich mládí, slávě a snech. Ani: „co ted?“ se nezeptali. Jen když Sašu odváděl koňský řezník, hnulo se v nich cosi jako soucit a lítost, ale jen tak letmo, jako když kámen padne na stojatou hladinu rybníka.

Ponník byl hubený a šedivý, tahati již nemohl. Ale byl moudrý — jako vždy, snad ještě moudřejší stářím, svízely života a cesty.

„S bohem, Sašo, starý kamaráde!“

Podíval se na ně velikým černým okem; klidným a moudrým, jako by věděl vše a chápal, že musí býti tak a nejinak.

„S bohem, starý kamaráde!“

 Muž s koněm zacházeli pomalu za roh.

„S bohem, Sašo!“

Byli jen dva.

Zmizelo vše, co bylo ve spojení s minulostí.
Co s životem?

* * *

Chodili světem. Ves ode vsi. Frickovi narostly dlouhé vlasy a na tvářích řídké chmýří, jež neměl čím oholiti. Chodili rozedraní, bosí, a Olga nesla na zádech v ranci jediný majetek: dvojí špinavé a vyrudlé triko, dvojí pláténé střevíce.

V sobotu a v neděli cvičili po venkovských hospodách. Cvičili s luhvemi a noži, na zemi a na židlích. Sedláci dávali jim krejcare, ale mnohem častěji je vyháněli. V létě se vůbec neodvážovali do vesnic, neboť jim sedláci spílali, že nechtějí pracovati v polích. Toulali se.

Člověk neumírá hladem. Naskytly se chvíle, když žaludek hlásil se s křikem k tomu, nač domníval se mítí právo, ale tyto chvíle neprodlužovaly se nikdy v hodiny a dny. Dny hladu byly možny za dob Žakových, dnes nikoli. Člověk nemusí mítí hlad, nechce-li. Všechno se milosrdní lidé, kteří dají balér nebo skývu chleba. Nedá-li ten a ten, desátý jistě dá. Fricek stojí za rohem, dívá se úzkostlivě kolem sebe a jest každé chvíle připraven k útěku. Olga klepe na dveře světnic a bytů, potovírá a sune nesměle dovnitř hlavu.

Co by tomu řekl Žák, kdyby je takto viděl?

Nemyslí na to. Což byl kdy nějaký Žák?

Umělci již nebyli, i řemeslníky přestali býti a tuláky se nikdy nestali, neboť byli smutnými chodci a nikdy si neuvědomili, co znamená býti tuláky z rozkoše.

Čím byli oni dva, ploužící a potácející se světem bez cíle a účelu?

Těžko říci.

Z ocelové soustavy svalstva nezbylo ničeho, zmékla a povolila nouzí a zahálkou, a železná tvrdost duší se shroutila smutkem a bídou v hromádku rzi.

Spávali na mezích polí, ve stozích a v kupkách sena. Byla to veliká výhoda, podařilo-li se jim vyprositi si nocleh v chlévě. Rozedraní komedianti nevzbuzují důvěry, a i když nabízejí čtyři haléře, věru to nestojí za strach. Nezavřeš-li je dobré, založi nebo vykraďou.

Dnes se jim poštěstilo dostati teplý nocleh.

Olga řekla, že jest těhotná. Poradila jí to jednou stará žebráčka. Někdy to působí.

Lože na kupě žitné slámy v koutě konírny měli sdíleti s cikánskou stařenou, kterou včera pustili z arestu a jež nemohla nalézti své tlupy.

Celedín je doprovodil přes nečistý dvorek do chléva. Pak ještě slyšeli, jak klapla závora a jak je čeledín z venčí zamyká.

Vybrali si každý místo.

Bylo ticho.

Na otlučené stěně prosáklé mastnotou stájových výparů visela na rezavém hřebu formanská lucerna, opletaná silným drátem, a jejími špinavými skly pronikalo řídké, žlutavé světlo. Pod ní na dlažicích usedla cikánka, skrčila kolena až po bradu a žmoulala bezzubými dásněmi kůrky chleba. Byla již velmi stará, vrásčitá, hnědá jako jarní pole zkypřené deštěm, a její bosé nohy, vyčuhující ze sukně, se podobaly suchým lesním kořenům. Hlavu měla obtočenu rudým šátkem a z černých posud vrkočů, splývajících z pod loktušky na prsa, zářila stříbrná bělost starých mincí.

Olga již usnula, a Fricek, ruce pod hlavou, se díval na pohybující se cikánčiny dásně.

„Budu vám hádat,“ řekla pojednou.

Lekl se trochu, netušil, že stařena ví, že ji porozuje.

Usmál se mdle, jako k odpovědi.

Cikánka žmoulala dále svoje kůrky a nepozdvihla oči.

Za chvíli vstal a popošel k ní. Až za chvíli, tak jaksi mimovolně, domnívaje se, že podniká něco odvážného.

Vzala jeho ruku do svojí hebké a vlažné a dívala se mu do očí a zase do dlaně.

Zachvátil jej podivný, neurčitý pocit bázně.

„Máte nepřítele,“ jala se říkat pomalu, kladouc důraz na každé slovo a povznášejíc černé, bodavé oči od dlaně k jeho očím. „Jste postaven v bídě... To všecko dělá on, který působí špatný vliv na vaši planetu... Toho nepřítele se střezte! Udělá vám ještě mnoho mrzutostí a číhá jenom na vaši slabou chvilku, aby vás mohl zničiti. Jest to jenom prostý člověk, ale nad vším osudem má větší moc nežli král a kníže... Ale doufejte a nezoufejte! Jste narozen na šťastné planetě a všecko se v radost obrátí. Toho nepřítele přemůžete jako voda oheň a země vodu, a v tu chvíličku se obrátí vaše štěstí. Myslete jenom pořád na svoji šťastnou hvězdu a nezradte ji!... Vaše minulost byla lepší, než jí nepřítel učaroval. Ale nebojte se nic! Vaše budoucnost bude ještě tisíckrát krásnější, než byla vaše minulost... Vsadte čísla 3, 15, 78!“

Co říká ta žena?

Bylo zde dusno v těžkém vzduchu chléva, ozářeného tak podivně žlutým světlem, a přítomnost záhadné stařeny s penězi lesknoucími se v černých vrkočích, která tak mnoho ví, naplněovala jej úzkostí. Záchvěvy lehkého mrazení projízdely mu zády a konečky prstů.

Cikánka hleděla do jeho dlaně, jako by tam chtěla ještě cosi nalézti.

„Střezte se ženy!“ řekla pak pomalu a zadívala se mu do očí.

Pustila ruku.

Čekal ještě chvíli.

Konec?

Konec.

„Máte-li něco, dejte mi! Nemáte-li, nemusíte.“ Neměl. A jak rád by ji byl obdaroval!

Usedla zase na dlažice a on pomalými kroky došel k slámě. Jako by ještě na něco čekal. Ulehla.

Bыло тихо.

Když po dlouhé době pozvedl hlavu, viděl, že stařena usnula v sedě pod lucernou. Svítílna vrhala k jejím nohám řídký, šedivý stín neurčitých obrysů.

Jak podivná to je stařena! A jak podivně vypadá v tomto neurčitému osvětlení!

Nemohl usnouti. Převaloval se v koutě na slámě. Celé okolí, nečisté stěny, mřížoví pavučinami zanesených okénec, jimiž řídce prozařovalo modré noční osvětlení, černé skvrny, v nichž dala se jen z dohadu poznati těla koní, chlévské výpary a zápach slámy, vše jevilo se mu čimsi novým, nepřirozeným, nikdy nevidaným, a oddechování žen a občasné zafrkání zvířat zdálo se přicházeti z neznámých dálk, vše rostlo, mohutnělo v podivné tvary, jichž obrovské rozměry daly se jen tušiti.

Jak je to podivně všecko! ... A co se to děje s ním? ...

Célo bylo rozpáleno a ruce žhavé.

A tehdy rozzářilo se jeho nitro nikdy nebývalou jasností, bystrostí a schopnosti pojmati vše a rozuměti všemu. Procitil náhle jako po dlouhé a těžké nemoci, v níž byl duch zahalen šedivou rouškou mlhy. A ted čísi záračná ruka učinila do mlh průlom a on viděl povstalým otvorem světlo — světlo. Počal chápati. A ono světlo naplňovalo jej bolesti a smutkem. Zřel nekonečnou bídou, do niž upadli, ponižení a ubohost. Lidé, kteří nežijí, umělci, kteří žebrají, mstitelé, kteří odpustili. Viděl bývalou slávu, hrazdy, kruhy, oslnivé světlo cirku, stádlaní o sebe narážejících, poprvé zase za dlouhou, dlouhou dobu to viděl, a špinavé krčmy se společností sedláků, železné kliky statků, v nichž prosí o kus chleba, dusné chlévy, společnosti tuláků a vagabundů... Jak to, že toho již dávno neviděl? ... Jala jej litost a bolest a on nechápal, jak mohl celý ten čas toho nepozorovati,

neneviděti strašného života žebráka nuzáka, smlouvati se s ním? Proč? Proč? Jak bylo možno potácti se tak dlouho v tomto začarovaném kruhu mlh?

Jest ještě východiště? Nebo jest již konec všemu?

Bыло му úzko, úzko.

Mluvila pravdu stará cikánka?

„Vaše budoucnost bude tisíckráté krásnější, než vaše minulost. Nepřítele přemůžete jako voda oheň a země vodu.“

Mluvila pravdu stará cikánka?

Kdo jest ten nepřítel? ... Kdo? ... Kdo? ...

Kdo jest jím?

Stájové výpary houstnou, srázejí se. Z jejich mlh vystupují obrysy; určitější a určitější. Pohovka z černého hedvábí, tak černého, že již není druhého takového na světě. Na ní dvě těl. Dvě růžových, nahých těl, muže a ženy, zbrocených krví, tak rudou, že již nikde není druhé podobné rudosti.

Poznává ty lidi, již tam spočívají? ... Ano, ano... Ne... ne...

Pro boha, kdo jest nepřítel? ... Kdo, kdo? ...

Jest mu úzko... Namáhá pamět až k fysické bolesti.

Pohovka! Pohovka z černého hedvábí... Kde již viděl tuto pohovku? ... Kde ji jen viděl? ... A tu krev... tak rudou?

Vyskakuje s očima v prázdro vytřeštěnýma.

„Och... och... och!“

Ano, ano, ano! Viděl ji, viděl!

Jímá jej hrůza, nekonečná hrůza. Minulost vystupuje v celé určitosti, úžasně jasná, osvětlená žárem intensivních reflektorů. Chce se mu křičeti, vzbudit i někoho, aby slyšel lidský hlas, cítil dotek pevné ruky, aby se nebál.

Žak! ... Žak! ... Žak!

Žákův duch vyplňuje tuto místnost. Roste, roste, vratných výšek, nabývá nesmírných rozměrů, jež naplňují smrtelníka hrůzou!

Ano! Ano! — —

Jest dusno, horko a prsa se stahuji těžkou bolestí. Matné světlo formanské svítily září na stěně skrze rezivé dráty a zvířata tálky oddechují.

„Žaku! ... Žaku!“

* * *

Jakou shodou okolností se stalo, že přihodilo se to hned druhého dne po tom? Druhého dne po noci prožité v horečce, v den, jehož jitro byl prosnil?

Bylo šedivé ráno a venku pršelo.

Ležel na otepi slámy a upíral oči popelavým šerem ke stropu plnému mastné vlhkosti. Jak pustá a nehostinná byla ta místnost!

Cikánka již odešla, také Olga odešla a koně vyvedli do polní práce. Byl sám. Svítila byla již zhasnuta a vše bylo zcela jiné než včera, jednotvárné a jediné barvy, i stěny a prázdné přehradky koňů, čeledinova postel, i rezavé kříže v zamlžených okénkách i pavučiny na nich. Tak šedivé!

Byl rád, že jest sám, snil, a podivuhodná jasnost názíráni, jež k němu dnešní noci sestoupila, ho již neopouštěla.

Venku pršelo a krúpěje narážely do sotva průsvitných tabulek a stékaly po nich ve stružkách.

Jest ještě východiště?

„Jako voda oheň a země vodu...“ — Mluvila pravdu stará cikánka? ...

Ano! ... Zajisté! ... Zcela jistě mluvila pravdu. Byl o tom přesvědčen a hlas, jenž mu to říkal, nepřipouštěl pochybnosti.

Minulost!

Viděl ji tak jasně.

Zdálo se mu, že třeba jen chtít, a že se již zitra vrátí vše, co bylo mrtvo, domníval se, že třeba jen chtít, a že již zitra vrátí se stará zocelenost těla, pružnost svalstva, hbitost a síla. A s nimi vše to nádherné, co bývalo, a již zitra se vrátí sláva, stará sláva, a nová, větší. A on chtěl.

Stařena nelhala.

„A byla-li minulost krásná, bude budoucnost tisíc-krát krásnější.“

Jak jest to jednoduché a prosté všecko ... A jak jest možno, že toho ještě včera nevěděl?

Vidí arény. Cirkly a divadla ozářená tisíci světel. Vidí sebe, jak příjemně unaven seskakuje v červeném triku do ochranné sítě, zatím co cirkus hučí bouří potlesku. Jen barvy, nejasnou změt barev vidí, hlava se mu točí, vnímá šum a potlesk, jenž doráží k jeho sluchu, zatím co nohy houpavě tápají po provazových okách sítě. Jde pomalu, co nejpomaleji může, šetří krásou okamžiku, neboť ví, že zmizí s chvílí, kdy rozhrene portier u vchodu a stane v nočním chladu ulice. Vidí obecnstvo. Pány v běloskvoucích vestách s lesknoucími se řetízky, důstojníky, nádherné dámy, jež mu po představení pošlou bankovky v uzavřených obálkách.

I podrobnosti provedení vidí. Tak zřetelně.

Zitra půjde do nejbližšího městečka. Jest velmi pravděpodobno, že tam bude zrovna cirkus ... Ano, patrně tam bude ... A ne-li, což pak na tom? Půjde tedy do druhého, snad dokonce ještě do třetího, ale tam bude již zcela jistě ... Zítra! ... „Jsem Fricek Brand. Bratr Žákův. Pracovali jsme společně pět neděl Zajisté jste o nás slyšeli!“

Myslí a hledí do stropu ... Je to tak? ... Ano, je to tak. Proč se ptá? ... Hledí před sebe ...

I. Olbracht: O zlých samotářích.

IVAN OLBRACHT

Ale náhle ho cosi napadá, co způsobuje, že se vztýčuje, opírá se rukama o slámu a že se mu tvoří vrásky na čele.

„Olga . . . Co Olga? . . . Co se stane s Olgou?“ leží mu hlavou.

Přemýslí . . . Nic ho nenapadá . . . Ne, ne, Olgu nelze vzít s sebou. Olga jest ošklivá a — žebrá. Ted, v okamžiku, kdy v jeho duši se rozsvěcuje tisíce sluncí, chodí dům od domu, neví o ničem, nemyslí, smířuje se se vším, sahá na zamaštěné klyky statků, suné rozchovanou hlavu dovnitř a žebrá ve jménu božím . . . žebrá, och, jaká ohavnost!

Představuje si vše v živých barvách. Selky a jejich děti a uválené kůrky chleba, jež jí dávají. Ne, nemožno ji vzít s sebou . . . A co zde vůbec chce, a jak to, že ona jediná stojí v cestě jeho plánů?

Dešťová voda naráží do tabulek, pleská a stéká dolů. Stéká šíří celé tabulky. Venku asi velice prší.

Přemýslí.

Zachvacuje jej odpor proti sestře, proti ní, jež jediná z celého světa byla svědkyní jeho poroby a ponížení . . . Co tu chce? . . . Co tu chce?

Ne, ne, af tak nebo tak, stařena se nemýlila! Cvaká petlice u plísni pokrytých dveří.

Fricek se zlostně obraci, nebof zvuk jej ruší.

Dveře se otevírají a proud šedivého světla se dере do temna chléva.

Co je?

Olga!

Zvedá hlavu a spočine na ní zlostným pohledem.

Stojí ve dveřích, sukně má přehozeny přes hlavu a její šaty jsou nabobtnány vlhkostí. Bosé nohy jsou spinavé a mezi palcem a prstem vylézají bláto.

„Co neseš?“ ptá se po chvíli. Vrásky s čela mizí a jeho hlas zní zcela mírně.

Dívá se na ni. Jak jest ubohá ta holka! Chudák! Tak promoklá!

Rozbalila na zemi uzlík vyprošeného chleba.

Obrátil se na druhou stranu a hlavu zabořil do slámy.

Ne, není ji možno vzít s sebou. Jak jest ubohá ta holka! Ne, přece není možno! . . . A jak jest to těžké všecko! —

Olga vyšla poprosit hostinského, aby jim dovolil uvařiti si při jejich ohni hrnec chlebové polévky.

Za chvíli se vrátila.

Pojídali polévku dvěma lžicemi z jediného hrnce.

*

K poledni výšel.

Chtěl býtí sám.

Ves byla mokrá, došky chalup černé a na listi stromoví visely lesklé krúpěje. Ale dešť již ustal.

Sel ze vsi mezi pole.

V dálí se černal les a k jeho boku se připínala sou-sední vesnice. Sel, kam ho nohy nesly. Přemýšlel a v duši si maloval obrazy podivných barev.

Stařena nelhala . . . Ale proč musila přijíti stařena? . . . Zítra! . . . Tedy zítra! . . .

Ale proč až zítra? . . . Nikoli zítra. Ještě dnes! Ještě dnes třeba jednat!

Najde si v háji příhodnou větev, krásnou větev, která v pravém úhlu vyrostla ze kmene javoru, oblou a pružnou, a na ní se vyšívne jako na hrazdu; zkusi, dokáže si, že nezapomněl ničeho, že jest stále tím, čím býval, že umí vše, co umíval. Ne, nezapomněl! Dokáže si to! Po lese jsou roztroušeny oblázky, malé a větší, a těmi si bude hrát jako kdysi lahvemi a koulemi, vy-mršťovat je nad hlavu, mezi nohama je prohazovat, chytat, vymršťovat, jeden, dva, tři, čtyři, hoj!

Přidává do kroku. Pospichá, aby tam již byl co nejdříve. Ale les jest ještě daleko.

Polní cesty jsou rozmoklé, plně rezavě kalných louží, jež se zde za noc usadily. Klasy pšeničných polí nabobtnaly vlhkostí a kloní se hluboko k zemi. Pak daleko široko, kam až oko rovinou dosáhlo, řepná pole a jejich listí svítí sytou zelení. Po nebi plynou líně popelavé mraky a táhnou do dálky, až tam, kde končí zelen lánu a přehází v černo. —

Šel cestami, zabořuje nohy do lepkavého bláta, jež čvachtalo pod nárazy kroků a vnikalo mezi prsty. Slo se těžce. Šel pomalu a pak zmírnil krok až k lenosti. Nevěděl o tom.

Došel k lesu a prošel i lesem. Jehličí bylo černé a studené a kapky s větví mu padaly za krk.

Hrazdy nenašel, ani oblázků nenašel. Nehledal ani, a když si na to uprostřed háje vzpomněl, máchl jen rukou a nevzpomnál již. Nebylo ani kdy, ani chuti. Konečně nebylo to ani možno v tomto počasi.

Došel až k sousední vsi.

Šel kolem malých domků, jež byly tak neobyčejně bílé dnes, a kolem zahrádek. V jedné z nich byly zmoklé slunečnice, veliké a žluté, těch si všiml, zastavil se chvíli a díval se na ně. Za vsí byla zas řepná pole a podél cesty třešně s lesklou kůrou. A pak byl panský dvorec. Tam se zastavil. Opřel se o nízký kamenný plot zahrady a zadíval se dovnitř.

Začalo mžítí. Ale jen drobounce, že nebylo kapek ani viděti, cítil jen jejich vlhkost a tíhu šatstva, do něhož vsakovaly.

Díval se do sadu. Ale předmětu nevnímal, vše bylo obtočeno jakoby řídkou mlhou. Věděl sice, že kdyby za mrkal a otevřel hodně oči, že se mlhy rozplynou, ale nechtělo se mu, bylo mu to tak zcela přijemné, že vše viděl jako v soumraku. Nemyšlil na nic. A přece tak divně mu bylo.

Náhle jej cosi nepříjemné vyrušilo. Zaslehl za sebou vrčeti psa.

Obrátil se.

Za ním stál starší pán v zeleném klobouku, snad správce, měl na rameni ručnici a na řemenu vedl uroušaného křepeláka. I toho si letmo všiml, že má pán u pasu zavěšeného velikého ptáka. Byla to kachna? Přiblížil se asi velice tiše, že ho dříve nepozoroval.

Pes se rozštěkal a zlostně sebou trhal, až se mu obojek zařezával do krku.

„Co tu chceš?“ rozkřikl se na něj správce.

Podivil se na něj.

„No... co čumíš? Seber se a hybaj!“

Chtěl něco říci.

Správce napřáhl ruku a švihl jej karabáčem přes stehno.

Fricek zaskřípal zuby. U všech džáblů, co pak je nějaký zloděj? Rozhlédl se. —

Od stájů přicházel čeledín. Vedl pár koní v postrojích a zastavil se s nimi na chvíli, aby se podíval, co se děje.

Šel.

„Tady nic není. Nic pro tebe. Rozumíš?“ křičel za ním ještě správce. „A opovaž se mi sem ještě přijít!“

*

Šel.

Snad šel domů. Ale jinou cestou. Silnicí, která se vlekla serpentinou lesem, kopcem vzhůru.

Rána od šlehu jej pánila... Proč právě dnes?

Pršetí přestalo. Ale nebem ploužily se černé mraky, těžké a výhrůžné. Vše bylo temné a černé, jako by v této odpolední hodině již měla nastati noc. Po kolejích silnice proudila voda.

Potkal náklad cihel. I vůz a vše ostatní zdálo se mu podivným, i ty cihly tak červené, příliš ostře a ne jako

jiné cihly. Vedle kráčel forman, měl vysoké boty a přes ramena přehozený mokré pytli. S koní se kouřilo a tábli s kopce těžce zabrzděný povoz.

Sel lesem.

Kmeny stromů jsou černé deštěm. Na větvích krůpěje.

Sel. Tak podivný den zdál se mu dnes být. Stane se něco?

Náhle se mezi pni stromů vynořil na cestě proti němu muž. Vysoký a oblečený jako lepší dělník.

Kráčel rázným krokem proti němu —
Potkali se.

Pohlédl mu do obličeje — —

Zastavila se v něm krev. Cítil, jak zbledl.
Josef Havránek!

Srdce se mu sevřelo. Před očima udělaly se mu mžitky.

„Panno Maria! Panno Maria!

Náhle mihlo se mu před očima náměstí zbirožské a zakouřená hospoda Vorlešská, chlév a stará cikánka. Jasně, úžasně jasně.

Josef Havránek! ... A on by byl málem zapomněl!
Obrátil se.

Havránek kráčel vážně a rychle. Zmizel v zátočině cesty.

„Oj ... Co se to děje? ... Co se to děje?“
Skočil do lesa.

Ne ... Nepoznal ho! Nepoznal!

Cesta zde tvořila veliký záhyb kopcem dolů a on musil vyjít tam u druhého konce.

Dal se v běh svahem dolů, lesem, skákaje přes kořeny smrků a roztroušené kameny. Upadl, ale zdvihl se a utíkal dále.

Přeběhl svah velmi rychle. Havránek za tu dobu tam po silnici býti nemohl.

Zahlédl cestu a zmírnil běh. Došel až k ní a skryl se za okrajovým stromem. Nohy se mu chvěly únavou a rozčilením. Týž pocit, jako když po provedených cvičeních skákávali s hrazdy. Jen kolena se teď trochu více klepala.

Čekal.

Chtěl mysliti, rovnážiti si vše, ale nebylo možno. Srdce mu prudce bilo ... Proč nepřichází tak dlouho?

Ale pojednou s hrůzou zpozoroval, že nemá zbraně.

Zahlédl na kraji cesty veliký, špičatý kámen. Skočil po něm. Sevřel jej v pěsti.

„Panno Maria! Panno Maria!“

Co se stane?

Konečně zahlédl jej na záhybu cesty. Sevřel kámen pevněji v dlani ... Havránek šel vážně svahem dolů ... Jak pomalu jde! ... Jak pomalu! ... Proč jde tak pomalu? ... Proč jde tak pomalu? Proč jde tak pomalu?

Ještě pět kroků. Ještě tři, ještě dva, ještě ...

„Panno Maria, stůj při mně!“

Vyskočil, napřáhl, uhodil.

A uskočil.

Havránek stanul na okamžik. Zamrkal očima. Pak se naklonil ku předu a pak dozadu. A pak upadl. Plesklo to a bláto vystriklo.

„Ach! ... Tedy přec! ... Tedy přec! ...“

Jakoby náhlá tíže s něho byla spadla.

Napadla ho ošklivá myšlenka.

Tady přece nemůže zůstat?! ... Pojede tu forman s nákladem rudých cihel.

Ne ... ! nemůže zde zůstat!

Uchopil jej za nohy a vlekli do lesa. Byl těžký, ale vlekli jej daleko a Havránkova hlava narážela na kořeny smrků.

Pak ho položil.

Byla tam houština smrčků ze semene vyrostlých, s hustým podrostem, s mechem, trsy ostružin a vysokým kapradím. Hustá a neprostupná.

Setřel pot s čela.

„Nahodilo se!“

Shýbl se k němu.

„Tedy přec!“

Nebyl mrtev. Jen omráčen. Z rány v týle proudila krev. Mnoho rudé krve, celá krvavá louže, jež se mu tvořila pod hlavou a kterou mech do sebe vsakoval.

Pocítil neskonala rozkoš. Rozplývala se celým tělem, cítil ji v nose, očích, ústech, prudká rozkoš, ne-popsatelně nebeská.

Klekl mu na prsa a zadíval se mu do bledého obličeje, tak pitvorně a směšně sešklebeného. Víčka a rýha pod očima byly namodralé, rty zsinale a nos jaksi směšně zčervenal. Díval se, díval, jedl očima tento nenáviděný obličej, a vše se v něm smálo.

„Tedy konečně!“

Bylo mu tak sladko a tak krásně.

„Tedy konečně.“

Díval se . . .

Ale najednou v něm cosi zařvalo . . .

To je málo! . . . To je málo všecko!

Hlavou kmitla mu vzpomínka. V křivoklátských lesích chytili pytláci lesního, svlékli jej, ústa upali mechem, přivázali jej ke stromu nad mraveništěm a mraveniště rozhrabali.

Cosí se v něm rozchechtalo.

„Ano, ano . . . ! Ano, ano . . . ! Přesladká moje Maria!“

„Ano! Šatstvo dolů! N a h é h o c h c i t ě m í t !“

Ale náhle si uvědomil, že třímá posud v ruce kámen,

A pojednou, aniž tomu chtěl a věděl proč, jal se bítí kamenem do jeho hlavy, prudce a zuřivě.

„Za maminky, za Romula, za tatínka, za poníka, za Olgi!“

Vřelý mozek střiká mu do tváří, rudá krev, samá červeň, divoká rudost kolem, divoká rozkoš a bije, bije.

„A za Žaka! Za Žaka! A za mne, za mne a za Žaka, za Žaka, za Žaka!“

Rudo před ním, rudo v něm, vše jest rudé, i vzduch jest rudý, a bije.

Bije.

A ruka mu klesá.

Kámen padá.

„Konečně!“

Před ním beztvárná hmota, beztvárná rudá hmota. A krvavé chuchvalce na jehličkách smrčí, na pníkach stromů, na větvích, na zemi, ostružinách, kapradí, na jeho rukou, šatstvě, všude, všude!

Oddechuje.

„Ach! . . . Tedy přece!“

* * *

Jest zavřen.

Čtyři bílé zdi . . . Prkenné lože, černé kovové dveře s okénkem.

Venku padá první sníh. Snáší se ve velikých vločkách kolem okna. Nebude mítí dlouhého trvání. Padne na zemi a zahyne.

Dívá se do stropu a přemýší.

Přemýší o tom všem a vidí vše tak jasně a krásně. Klidná radost a štěstí prochvívají nitrem. Usmívá se. Tak klidno je v duši a tak ticho zde a venku padá bílý sníh, tisíce a neslyšitelně se nese kolem oken a umírá na dlažbě dvora.

Jak sladko bude žít!

Nebude zde již dlouho. Snad dva, snad i jen jeden den, možná že již zítra zaskřípnou železné dveře a vejde žalářník. Pak jej předvedou do kanceláře, dají mu papíry a pustí na svobodu. Nikdo ničeho neví. Ani Olga neví a marně pátrají.

Bůh mu ho odevzdal v moc. Toho jednoho za všechny. Josefa Havránka.

A kdyby zde byl Žák, naklonil by se mu k uchu a za ruce ho vzal. „Zabil jsem ho,“ zašeptal by.

Jemu jedinému svěřil by své sladké tajemství.

A ptal se již: Proč právě on to byl? Proč ne jeden ze sedláků s vidlemi v rukou, z vesnických policijtů, z dvorských správců a adjunktů, kteří bijí karabáči a štvou honicí psy? ... Planeta? ... Och, jaký nesmysl! ... Ale musilo se tak stát; nebylo lze jinak, již od pradávna tak bylo osudem určeno a věděl o tom již od malička. A pak: On byl první, on, Josef Havránek.

Tak sladko bude žít!

Nevrátí se. Či, lépe řečeno, vrátí se. Jak bylo jen možno takto živořiti? A nezapomněl ničeho z toho, čemu ho naučil Žák. Ví to a cítí. Nevrátí se již.

Leželi ve vysoké trávě. U jejich nohou zurčel potok, olše byly nad ním a vysoko modré nebe. Vše bylo zelené a slunce prozařovalo průhlednými lístky kolem.

„Ženských nechej, hochu! To není pro artistu. Přissaje se k tobě a vezme ti krev. Jako škorpion.“

Užíval rád takových knižních výrazů.

A Olga?

Kdo je to — Olga?

Nevrátí se.

Visutá hrazda. Zdravé tělo v červeném triku divoce kolotá kolem ní. Vše mizí. Publikum, náměstí. Celý svět jest průsvitným kotoučem, jenž víří kolem hrazdy. Jen barva červeného trika ještě a neurčité zvuky kolovrátku, na nějž hraje maminka. Má obvázany mokrý šátek kolem hlavy. A svět se točí, točí.

Skáče s hrazdy.
Publikum tleská ... Tleská a křičí.
Uklání se a rozesílá polibky.

Kde jsi, Žaku?

RASÍK A PES.

Osamělé zvíře se stalo zlým; také člověk. A ti dva
sé po prvé setkali za říjnového dne.

Člověk jest rasik a putuje se ženou světem. Mají
ruční vozík, kdysi zeleně natřený, ale teď ošlehaný dešti
a odbarvený sluncem, a nad ním jest na dřevěných
obručích rozpiata hnědě a šedě pruhovaná plachta. To
jest jejich dům. Chvílemi jej táhne on, chvílemi ona, jak
se plouží v letních vedrech po zaprášených silnicích a
polními cestami s vyjetými kolejemi a rozmoklými
deštěm; kolem bahnitých krajských rybníků a rákosin;
po smutných suchopárech, kde mezi roztroušenými bal-
vany spásají bílá stáda hus trávu tak suchou a šedou,
jako trus, jež zde zůstavují; po okrajích podzimních
strání a lesů, jež jsou jen zdánlivě klidné a trpné, ale
v nitru svých barev a šelestivých zvuků skrývají náhlá
nebezpečí a úklady. Živí se velmi podivně. Ale což není
lhostejno jak, nejde-li o jiné, než právě jen o výživu?
Zajde vepř, jalovice, rozřezou při telení plod v matce a

zakopou v zemi. „Je to jedno, zabil-li pán bůh nebo člověk,“ říkají a požívají masa zdechlého dobytka. V krajských vesnicích rádí dobytčí nákazy, také kontumace bývají, a sedláci se rádi zbabí psů, kteří jim působí jen mrzutosti a pokuty; psí maso je velmi dobré, kůže užitečná a sádlo se dobře zpeněží, neboť hojí prsní nemoci. Tak putují vesnicemi a po dvorcích, kde bůh nadělil mor či červenku, neboť páni od úřadu kontumaci psů. Našli si také zaměstnání, jež je chrání před četníky a obecními starosty: prodávají řemeny, biče, řemínky k cepům a úřady jim na to daly i listiny, jimiž se kdykolи mohou vykázati na silnici četníkovi; ale k jinému to dobré není, neboť obchodem by se bylo velmi těžko vyživili.

Lidé jich nenávidí a opovrhují jimi. Proč, těžko říci. Vedou jiný život. Snad lehčí, snad méně lehký než ostatní, ale jiný a téměř ostatním cizí a nesrozumitelný. A to již stačí k opovržení. Přistihnou-li je sedláci, že vyhrabávají v noci, nebo za poledního vedra, kdy dělníci odešli k obědu, v polích zakopanou zvěř, honí je biči, házejí po nich kamením a vyhrožují jim zmrzačením. A přece: k čemu je sedlákům dobré zdechlé dobytče, nepožívají-li ho a přenechávají hnilobě a červům? Sedláci jsou ukrutní. Zašlápnou vše, nač vkročí mohutnýma nohama v těžkých, hřebey kovaných botách a pod bílými rukávy jejich košíl jsou skryty železné paže, jichž jediné sevření by stačilo rozdrtit drobné rasíkovo tělo; jejich čela jsou bílá a obličej s šijí osmahlé do hliněna, mají býčí hlasy a oči zlých psů. I ostatní lidé spílají rasíkům a zavírají před nimi dveře, přijdou-li do vsi. Psi je již z daleka hlásí, větříce jejich zápach. Pes v nejbližším stavení se rozštěká a zmitá vztekle boudou. Odpoví mu druhý, až odkudsi z opačného konce dědiny a třetí odněkud a než se naděješ, rozštěká se celá ves a všichni psi, kteří nejsou uvázáni, se sběhnou, štěkají, vyjí, cení zuby. Je hnusný tento zuřivý psí průvod a

koncert všude, kam se hnou, ale uvykli mu již, jako všemu uvykli a ke všemu zhostejněli. Co na tom sejde? Jen dávno zapomenuté vědomí, že jsou nenáviděni a opovrhováni, dávno otupělý strach se jim vryly do postav a tváří, usadily se v těkavých očích, řeči, chůzi, všech pohybech těla. Sunou se tiše za humny vesnic, vždy potměšili, bázeliví a zavili.

Jemu je padesát let, jí snad o něco méně. On je nevelký, s řídkým, ošklivě šedivým plnovousem, ona kostnatá, vysoká, s rameny jako mužský; oba jsou špinavé mastní a ostatním lidem zapáchají.

Bylo to tedy za říjnového dne . . .

Spali toho jitra ještě.

Odpůl dne před tím zatáhli vozík do lesního dolíku mezi pně zdravých smrků, jichž kúra jim připominala na rožni do červena vypečenou kůži selete. Tam, mezi stromy, na podkladě jehličí, ztrácel se odřený vozík s šeděhnědou plachtou jako můra mniška na pni, larva zakuklená v trouchni vykotlaného pafezu, nosál v chrasti, stejně mimikri s nimi. Několik kroků nad dolíkem vedla lesem na hrubo prokleštěná dráha, označená do naha odřenými kořeny smrků, kudy minulé zimy smýkali z nedaleké paseky klády. Tou cestou se dostali hluboko do lesa.

Ranní slunce stálo vysoko na obloze, ozařovalo hourající se vrcholky smrků, zjasnilo i tichost jejich úkrytu a oni spali. Měli ošklivou noc. Vyčenichali kořist a večer, když vyšel měsíc, vydali se s rýčem a dlouhými noži do polí. Ale když se dobytce dokopali, viděli, že bylo rozsekáno na kusy, obsypáno vápnem a polito petrolejem; správce dvora, jenž zdechlé zvíře ukryl před zvěrolékařem, zabezpečil se i před rasíky. Zasypali tedy zase jámu a vrátili se, unavení a mrzuti, rozezlení nezdarem. Teď odpočívali. Tvrď spali v hadrech vozíku, netušice nebezpečí.

Tu byl rasík náhle vyburcován ze sna.

Kdosi se venku strašně rozkřičel, zmítl vozíkem, kopal do kol a do dvírek. Také pes se rozštěkal, až se to rozléhalo lesem.

Rozespály vyskočil ven.

Vrhl se na něho pes. Před ním stál fořt.

„Darebáci!“

Dostal poliček, až zavrávoral.

„Darebáci ničemní!“

Přitiskl se ke stěně vozíku, jako do sklopce věhanané zvíře, stáhl hlavu mezi ramena a prosil vytřeštěným zrakem ne o milost, jen o brzké vynesení rozsudku.

Fořt mu šermoval pěstmi před obličejem, řval mu do očí a jeho prošedivělý plnovous byl hrozný a oči se koulely. Běsnící pes cenil bílé zuby. V pozadí mezi smrků stál hajný s puškou v ruce a hleděl sem ocelově studenýma očima, přichystán postoupiti kdykoli vpřed ze své zálohy, jako kat, čekající jen na soudcovský výrok.

„Darebáci, darebáci, darebáci!“ Padalo to jako řítící se skalní drť a bilo jej do hlavy.

Ulekáná žena vylezla také z vozíku.

Pes opustil rasíka a jal se ženě rváti sukňě. Potýkala se s ním, ale v nerovném, již předem prohraném zápase, vědouc, že se ho nesmí nešetrně dotknouti.

„Marš mi z hájel! A honem!“

Celý les křičel s fořtem a štěkal se psem.

Tu odepial fořt od lovecké brašny karabáč, napřáhl a švihl jím rasíka přes lýtko.

Rasík ani nezaúpěl. Jen očima zamrkal a ústa skrounil a stál schlípený v sebe, k vozíku přilnutý, v očekávání dalších ran. Prosil o ně očima, neboť čím dříve dopadnou, tím dříve budou odbyty.

„A vy, hajný, miřte! Miřte zrovna na hlavu! Jak napočítám dvacet a nejsou z lesa, střelte! Laufšrit! Pozor, hajný, miřte! Jeden... dva...“

Rasík skočil k oji, rasice chytla vozík vzadu a vlekli

jej, co jim sily stačily, do vrchu, pospíchajice dostati se z dolíku na lesní dráhu.

„... šest... sedum...“

Pes na ně ze zadu dorážel.

Dostali se na cestu a letěli. On táhl vozík, žena utíkala vedle. Kola vyskakovala na kořenech stromů a vozík se rozfrásal.

Prchali.

Běželi, sotva dechu popadajíce, ještě potom, když se pes již dávno byl vrátil, kdy křik lesního, pohlcen stromy, již k nim nedoléhal a po dolíku nebylo ani vidu. Zastavili teprve za krajem lesa na hranicích selských polí.

Postavili vozík.

Byli uříci, spoceni a těžce oddechovali. Rasík se tupě díval do prázdná a mrkal očima. Rasice se několikrát zlostně ohlédlá po vnitru lesa.

„Och, och, och... pes,“ řekla vztekle.

On nevěnoval té příhodě ani slova.

Pak se usadili na mez. Rasice zvedla podolek sukně a obracela ji, prohlížejíc, kde jest psem pocuchána; mračila se a mektala zlostně rtem. Rasík vzal kolena do dlaní, mlčel a díval se tupě před sebe.

Odpocívali zde dluho.

Zvlněn hrudami těžké země, ležel před nimi svah zoraného pole, snižující se volně k silnici, jež přepásávala jako bílá stuha, ve dví plochu černých lánů. Ranní slunce stálo nad lesem, ozárovalo silnici, roztřpytilo na měkkotách vlákna babích let a zrcadlilo se v hladkých plochách hrud, tam, kde pluh se zaryl v zemi, rozízl ji a odhodil stranou. Osiky na okraji lesa pouštěly první listky k zemi.

„Půjdeme!“ řekla.

„Přes pole?“

„No.“

Vjeli na orbu. Ona táhla za ojí a on pozvedal zadní kolečka přes hrubé hroudny.

Byli v polovině cesty k silnici, asi tři sta kroků od háje. Tu náhle zahřměla za jejich zády střelná rána.

Rasík dušeně zasténal.

Rasice odskočila od oje.

„Co ti udělal?“ vykřikla uděšena.

Dívá se na ni s bolestně tupým výrazem, kolena pokleslá a s oběma rukama na hýzdích.

Pohleděla k lesu. Na jeho kraji stála několikačlenná lovecká družina a jeden z myslivců držel v ruce pušku, z níž se ještě kouřilo. Podívala se ještě na muže a pochopila, že rána z té vzdálenosti nemůže být zlá, pochopila také, co se asi stalo.

„Sval se!“ křikla na muže.

Jen se na ni díval, nechápaje.

„Sval se, hlupáku!“

Poslechl, třeba že nerozuměl a upadl mezi černé hroudy pole. Ona se jala spínati ruce.

„Ježíši, Ježíši, je mrtev, na čisto mrtev, milostná moji drazí, zastřelili jste mi muže, och, och, ouvej . . . !“

Lovci šli orbou směrem k rasíkům a smáli se. Napřed pospíchal fořt, týž, který je prve vyhnal z háje, a ten došel také první.

„Co je to tu?“ křičel již z daleka . . . „A ty vstávej!“

„Milostpane!“ rozječela se rasice, tentokrát do opravy.

„Kuš, čarodenice! . . . A tobě, darebáku, hned pomohu!“

Karabáč zasvištěl a dopadl na rasíkovo tělo.

Rasík se s výkřikem vymrštíl vzhůru.

Společnost se hlučně a vesele rozesmála, že to znělo lesem. „Lass ihn, lass ihn!“ volal mladý pán v elegantním loveckém úboru, jenž družinu vedl a smál se zvonivým, vysokým smíchem, až mu bylo bílé stoličky v ústech vidět.

Rozveseleni lovci došli a obstoupili vozík a oba rasíky.

„Na, ty, he! Kam čelil, he?“ řekl mladý pán.

Rasík se na něho nejapně díval a ohmatával si, v kolenou pokleslý, stehna; postava a výraz, jež vzbuďly nový výbuch veselosti. Rasice, vidouc změnu situace, chystala se znova zahájit hru, ale sotvaže spustila první tóny pláče, lesní se na ni zlostně obrátil.

„Lass, lass!“ ukonejšil ho mladý pán a znova se obrátil k rasíkům. „Na, bolí? . . . A ty mlč, baba!“

„Prachtvolles Gewehr!“ řekl někdo.

„Das glaube ich und der Schuss? ! Dreihundert Schritte, meine Herren . . . A ty nebreč, kouej!“

Vytáhl z náprsní kapsy krásnou tobolku a vyňal z ní tři papírové dvacetikoruny.

„Tu máš, pan cikán, a na ten prdel si dej večer studený Umschlag.“

Dobrý vtip budí vždy ohlas a vtipy velkých pánu jsou vždy dobré.

Rasice sáhla chtivě po penězích.

„Tisíckrát ručinky líbáme, vzácný milostpane, pán bůh jim to ráč zaplatit a matička boží!“ koktala a ohmatávala nedůvěřivě peníze, dívajíc se úzkostlivě kolem, nevezmou-li jí jich zase.

„Tohle by se mělo alespoň každý týden přihodit? !“ zažertoval jeden z lovčů.

„Na, uš neboli?“ usmál se blahosklonně dárce.

„Na stotisíckrát děkujeme, překrásný milostpane!“

Lovecká družina měla vděčnou podívanou: Rasici zde stáli užaslí, nedovedouce pochopiti tohoto nenadálého štěstí, celí vyjevení, s komickými obličeji, v nichž se mísla radost s posledními stopami leknutí a bolesti.

„Pšid, dám ty peš,“ řekl mladý pán, zřejmě, aby dovršíl jejich směšné štěstí a svoji velkomyslnost a obrátil se k střelci s prošedivělými licousy: „Weisst, die bissige Dogge . . . Viš, k vozejk, ale pozor, on je zlý, on kousá!“

„A kam si to máme pro něj přijít?“ ptala se rasice.
„Na Holešov!“ řekl mrzutě pán s licousy.

„Also genug des Spasses! Vorwärts, Kinder!“

Myslivci se dali na zpáteční pochod k lesu, kde na ně čekal shluk hončů. Smáli se ještě cestou.

Když stál navečer vozík na kraji březového hájku a rasice vydloubávala na bříše ležícímu rasíkovi nožem broky ze stehen, pravila s výrazem uználeho obdivu v hlase:

„To byl jistě při nejmenším nějaký hrabě.“

*

Druhého dne si šli do Holešovského dvora pro slíbeného psa.

Byla to velká, tygrovitě žíhaná doga, tříleté zvíře s překrásnou dravou hlavou a zlýma očima, postrach celé vsi. Ve dne ležela na drti slámy před boudou v koutě u kravína, klidná, jako by unavená a měřila mimojdoucí s líným opovržením v přimhouřených očích. Ani dvorští lidé se k ní nepřibližovali více, než jak znali, že sahá délka jejího řetězu, a cizí, když spatřili její náhle rozhořené oči, obcházeli ji v uctivém oblouku. Dotknouti se jí směl jen jediný ze všech lidí, správce mladá služka. Ona psu nosila žrádlo, ona jej uvazovala, ale i její pohyby sledovala doga studenýma očima, ne zlýma, ale také ne dobrýma v těch chvilích, jako by jen velkomyslně trpěla toto obsluhování, ale nepřijímajíc za ně nižádných povinností a nevzdávajíc se práva být k tomuto děvčeti stejně krutou vládkyní, jako ke všem ostatním. Noc patřila psu. Když uzavřeli všechny východy dvora a děvče oděpialo dogin obojek od spony řetězu, narovnalo se zvíře, rozšířilo oči a pyšně zvednuvši žíhanou hlavu, ssálo vítr. Pak se dalo klidným chodem na obhlídku dvora. Běda každému, kdo by chtěl rušiti jeho osamělé noční království! Utrhl se jednou mladý býček od řetězu, vy-

razil dveře chléva a vyběhl; a doga prokousla mu hrdlo. Dvorský se v noci neodvážovali ven, i správce chodíval z hostince zadem a bušival na zahradní branku, měl v ošklivé paměti dva zelené ohně oči, které se mu jednou ve tmě postavily v cestu, když otevřel dvorská vrata, a nechtěl je potkat po druhé a po druhé se zachraňovati rychlým uskočením za hranice samovládného dogina panství. Chtěl dát dogu pryč, ale pes byl panský a pán mu to odepřel. Až včera tedy, v náhlém hnuti velkomyslnosti.

Ted vyvlekli dva čeledínové zvíře s hlavou pytlem ovázanou na silnici, kde čekali rasíci. Zamračená služka stála ve vratech dvora a dívala se za nimi.

„Drž vozík!“ řekla rasice muži a pomáhala čeledinům připoutati zmítající sebou zvíře do postroje.

Čeledínové se na chvíli postavili opodál, aby se dívali, co se bude dít, a jakýsi zlomyslný úsměv jim hrál kolem rtů.

„Drž pevně!“ křikla rasice, pustila psův obojek a strhla mu pytel s hlavy.

Zvíře se zběsile vymrštilo a smýklo vozíkem. Ale řemení je strhlo zpět. Rasík držel vzadu skutečně pevně. Pes zařval; opakoval svůj pokus — marně. A ještě jednou. Divoce se rozštěkal. Oči se mu zeleně rozhořely a tesáky byly vyceněny.

A tu se náhle ozval z vozíku jiný psí štěkot, ale tenounký a vysoký — malého psíka, jež tam měli rasíci svázaného a připraveného na porážku. Doga se zarazila. Ustala v štěkotu. Rozšířila nozdry a ssála rozčilenými vzdechy vůni tohoto malého zvířete. Ssála. A ssála vůni psích koží z vozíku, zápach krve nesčetných psů, jež zaschlá na spinavých hadrech tam uvnitř, na plachtě, šatech těchto lidí. Stála s pruhem zježené srsti na hřbetě, svaly jako ocelové pruty napiaté. Tlama byla zavřena, ale zuby široce vyceněny až po růžové dásně a v zelené horících očích šílená vzteklost. Čekala; na něco. Čihala;

na něco. Snad se jí přece podaří zarytí do toho své lesáky — jen co se to přiblíží na dosah. Drobné chvění probíhalo ocelovými pruty jejího svalstva.

Rasice poodešla k zadku vozíku, posunula jej poněkud zpět a vrazila jím do zadních psových noh. Po druhé, a ještě jednou.

„Hyje!“

Dravec zařval. Zavyl. Nadešel nejstrašnější okamžik života, kdy si člověk i zvíře uvědomují, že: ted, nebo již nikdy potom. Doga pochopila, kdo jsou tito dva lidé, kdo jest psík, štěkající za jejími zády. Sápala se ve rdousicím ji řemení zuřivými skoky, na pravo, na levo, cvakajíc vyceněnými tesáky do prázdná a běsnila všemi zásobami sil a hlasu, pěnu u tlamy, v očích vztekou odhadlanost, znova srázena řemeny a znova jimi do přetření zmítajíc. Oj a přední kola létala na strany a celý vozík byl zmítán se šramotem prachem silnice. A vzadu u vozíku stáli dva lidé, se zuby stejně vyceněnými a očima stejně rozhořenýma, zatínajice prsty do dřeva. Vesnice rozléhala se doginým řevem.

„Drž!“ zasyčela náhle rasice, hmávla dovnitř vozíku pro tlustý provaz, jedním skokem octla se u psa, napřáhla a uhodila po tlamě.

Rána pferazila zaštěknutí ve dví. Napřáhla a udeřila: do hlavy; po hřbetě; po nohou. Řev se změnil ve vysoké vytí. Rasice bila. Ruka se zdvihala, dopadala a každý úder usekl staré zavytí a vyrazil náběh k novému. Rasice bila, zčervenalá ve tváři, s rozdivočeným obličejem, udýchaná, mrskala přes žihanou hlavu, krk, hřbet, boky, nohy, rána na ránu a po každé kratičké zavytí, vysoké a ostré, jež se pojily v jediný řetěz. Konečně pes padl. Oháňku schlipil, přední nohy natáhl a ubitou hlavu položil mrtvě přes ně. Zasvištěla poslední rána. Ale ta dopadla již jen na necitelnou hmotu; zvíře nevydal ani hlesu.

Rasice ustala, i jí bylo třeba odpočinouti. Supala, dýchala rameny a celým tělem, s obličejem ještě rozšklebeným vášní. Když lapla první vzdechy, sklonila se k psi hlavě, zamávala ještě jednou provazem a oči jí ještě jedenkrát vzplanuly:

„Koukej!“

Přišel sem také rasík; díval se na psa a tvářil se velmi vášně, jako po dokonání nějaké neobyčejně důležité práce.

Čeledínové již odešli, také služka ode vrat dvora. Jen několik dětí se tu namanulo, chlapců a děvčátek, a ty se skryly do silničního příkopu a dívaly se nyní odtud celé vyjevené a poděšené.

Spocená doga ležela na boku v prachu silnice. Ubitá a zničená. Z její schliplé srsti se kouřilo. Prudké chvění lomcovalo jí tělem, hrudník se tězce dmul a zadní nohy byly zmitány křečovitými záhvěvy, až vířily a brázdily šedý prach. U kleslé hlavy byla kaluž slin.

Rasici zde stáli, odpočívajíce. Veliké ticho bylo mezi dětmi a v jejich očích úžas.

Rasice přistoupila ke psu.

„A ted jed!“

Chytla psa za obojek a prudkým trhnutím jej vyzvedla se země. Nechňapl po její ruce, nezavyl, jen vyskvíkl sotva znatelně a s hlavou mezi nohy sklopenou se dal vléci touto strašnou ženou, neznámo kam, lhostejno kam. Vedle kráčel vážně rasík, svíráje v ruce provaz, jehož nebude již nikdy potřebí. A uvnitř vozíku ležel mezi kožemi pobitych bratří malý psík, již také stichlý, nedovolavší se v poslední naději posledním zavytím posledního svého záchrance, jenž jej nyní sám vezl na porážku.

Odléný vozík s šedohnědou plachrou jel silnicí, mizel v dálce a přede dvorcem stál houfek chlapců a děvčátek a díval se za ním. Nikdo z nich ještě nepromluvil. Stalo se zde tedy přece jen něco velkého.

Večer toho dne tábořili rasíci v pasece uprostřed starých lesů, na ohromném vřesovišti.

Sešerilo se, okraje hvozdů kolem dokola se srazily v černý, neprostupný pás, kvítky vřesu splymuly v temně fialové jezero a nad tichostí všeho ležel kotouč sivého nebe, z něhož slunce již dávno bylo odešlo, stejně mlčlivý a nehybný. Paseka voněla chladnými vůněmi lesa a večera. Svět byl daleko odtud.

Vytrhali z písčité půdy v kruhu vřesoviště, nanosili z lesa náruči chrastí a rozdělali oheň. Planul nízko u země, zámyslně dušen trsy vřesu a hlinou na jich vyrvaných kořenech uvízlou, neboť i lesy jsou zrádné, přepadávají náhle, jejich mrtvé ticho rozkřičí se útokem dřívě než se naděješ a nutno být opatrným.

Opodál ohniště stál v zhuštěném šeru koly do vřesu zabořený vozík a vedle něho, hlavu na předních tlapách, zamračeně ležela ke kolu přivázáná doga.

Tam poodešel Rasík. Sáhl do vozíku a vyňal odtud spoutaného psíka, bílého vesnického „voříška“. Doga se na to dívala. Rasík donesl psíka k ohni. Položil jej na znak, klekl si k němu a vrazil mu do hrudla dlouhý nůž. Krev vystřikla, zbarvila temnou rudostí bílé hrudlo psíkovo, trčnila trsy vřesu a vsakovala černou skvrnu v zemi. Doga v povzdálí se natáhla, rozšířila rozčílené nozdry a třeštila vyděšené oči šerem k ohni... tam se cosi úžasného dalo...

Rasík s rasíci přiklekl na zemi a s vykasanými rukávy a nožem v zubech stahovali kůži s teplého zvířete, vyvrhovali kouřící se vnitřnosti a odhadovali je do vřesoviště, kde rozplizlé zůstávaly vězeti na korunách sazenic, dusice kvítky a sklánějice dřevnaté stonky k zemi. Vlažný zápas vnitřností a krve vanul chladem večera a nesl se plnými proudy do rozšířených nozder doginých. Zalezla pod vozík co nejdále mohla od těchto dvou strašných lidí a co ji povoz dovoloval, ohon stáhla křečovitě mezi nohy a chvěla se na celém těle. Pak se dala

do výti. Vyla v kvílivých, tahlých výškách s hlavou k šedi oblohy zdviženou a večer s lesem její hrúzu opakovaly.

Rasík odešel k bahnité studánce na kraji lesa a přinesl odtud velkou kouli bláta. Tehdy přihodili suchého klesti na oheň a oheň vzplanul. Přikládali nové kupy roští a oheň je hltavě ztravoval, šlehal plameny vzhůru a praštěl a fičel, zbarvil vřesové jezero oranžovou záplavou a lehl si odleskem na stěnu lesa, osvítil ostře vozík v povzdálí a zoufalé psí oči. Přihazovali nové hromady chrastí a vrhli posléze všechnu svoji zásobu v jeho rudou nenasytost. Obloha zčernala pod jeho žárem. Zatím co kříčel oheň k výšinám, stáli zde rasíci v jeho záři, čekajice, až se nají, až dá poklesnouti svým plamenům a sytý lehne si k jejich nohám. A když nezbylo z požáru než veliká hromada řeřavého popela, uřízli nahému psíkovi kůty, zabalili každou do bláta a hodili do bílého žáru.

Seděli zabořeni v měkkém vřesu a dívali se tupě do ohniště, přihazujíce chvílemi špetky chrastí, aby nevyhaslo zcela. Rasík se líně hrabal očouděným prutem v řeřavých oharcích větvíček a shrabával je v místa, kde vykukovaly z jejich žáru tvrdnoucí blátové koule, jež přikrýval pečlivě, obracel, zahrabával. Zatím se noc snesla nad pasekou a na kotouč oblohy nad ní první bledé hvězdy. Popel pozbýval ponenáhlu své bílé žhavosti, rudl, jeho rudost temněla a na pokrajích oharky již zčernaly, pukajíce s tichým kovovým zvukem. Na povrchu popel šedl a uhasinal. Tu vykopl rasík z ohniště obě blátové koule, žhavé a ztvrdlé v cihlu. Rasice se odebrala k vozíku, aby zde uložila zbylé psí maso a donesla sůl a chléb. Doga již ztichla. Jen zakňučela, když se k ní temnem přiblížila žena a odplížila se v úzkosti daleko, až se jí provaz zadral do hrudla. Rasík zatím přihodil nového roští na oheň a rozobil podpatkem boty blátěné cihly. Vypadlo z nich do růžova vypečené, kouřící se maso a jeho přisládlá vůně teple zavoněla chladem ve-

čera. Sedli do výesu a jedli; ohniště vrhalo oranžový odlesk na dva nečisté lidi, jejich vychrtlé tváře, skelné oči a žvýkající ústa.

V temnu pod koly voziku ležela doga a chvěla se. To nebyla již pyšná samovládkyně nočního dvorce, ale někdo jiný, jenž přežil sám sebe a měl již právo chvěti se hrůzou a vědomím bezmoci.

*

Člověk zvyká; také zvíře zvyká. Člověk nezapomíná; ani zvíře nezapomíná. Táhne vůz. Ke dvěma opovrhovalyňám přibyl třetí, třetí ke dvěma nenávidícím.

Putují po všech a dvorcích, kde nadělil bůh červenku či dobytčí mor, nebo páni od úřadu kontumaci psů, muž a žena a pes, tři odříznuti od života. Odfený vozík s plachtou hnědě a šedě pruhovanou pluje cizím světem a nikde není přístaviště. Kolébá se silnicemi, které pro něj mají jen rozřazený prach, plouží se polními cestami a úvozy s bezedným blátem a tvrdým kamením vyjetých kolejí; stromy rostou podle silnic, jež nedávají stín, pole daleko široko, která jím nejsou k užitku, a na obzorech mezi stromovim stojí sražené vesnice jako nepřátelské tvrze. Lesy jsou vrtošivé, ale možno se nadítí, že snad právě dnes nezradí, kdežto vše ostatní zradí vždy a jistě. Tam tedy zastavují, vždy blíže hranic selských polí, aby bylo možno utéci sem i tam, rozdělávají nesmělé ohně a pozívají jídlo, jímž ostatní opovrhují. Lidé jsou zlí a divní. K čemu jest potřebi ran a nadávek a vyhrožování? Proč nedovedou pochopit, jak je to zbytečné všecko?

Casem je potká na silnici četník. Vidi ho již z daleka, jak jde proti nim alejí s blýskavým bajonetem na zádech a kovanou holí v ruce; a vědi předem, jak to dopadne.

„Halt!“ řekne.
Zastaví.

„Papíry!“
Rasík podá četníkovi papíry, on je jen přelétne a vráti mu je zase.

„Otevřte dvírka!“

„Vyhodíte všechno ven!“

Vyházejí kupy hadrů, strakatou peřinu, kůži rozřezanou v řemeny, pár bičů, několik plechových hrnců a zbytky jídel, sádlem a kůrkami chleba, pak ještě rýč a dlouhé nože. Válí se to vše v prachu silnice. Četník se ještě jednou dívá do prázdného vozíka a na kupu hadrů.

„Co pak je to v tom hrnci tady?“

„Sádlo, milostpane.“

„Kdepak jste to vzali?“

„Koupili jsme to.“

„K čemu máte ten rýč a nože?“

„Milostpane, když je vítr, abychom si mohli vyhrabat ohniště. A nože na řemínky. Máme na to listiny.“

Dívá se přísně, jako by věřil i nevěřil. Stojí a mlčí. Jen ať si rasíci rádně uvědomí, že všechno závisí na jeho milosti či nemilosti a již na ničem jiném na světě.

„Odkud jedete?“

„Z Jeřic.“

„Který sedlák to tam zakopává dobytek, co?“

„Nevíme.“

„Jen povězte, když jedete z Jeřic!“

Rasíci skutečně nevědí. Byli v Jeřicích, ale nebylo tam žádné práce, odešli s nepořízenou.

„Nevíme, milostpane.“

„Neřeknete-li, půjdete se mnou.“ Četníkova obočí se svraštují a jeho ostré oči se vbodávají do rasíků. „Rozmyslete si to dobře!“

„Opravdu o ničem nevíme, milostpane.“

„Nevíte?!“ zní to výhrůžným chladem.

„Jistě ne.“

„Ne? . . . Tož spakovat a marš se mnou!“

Naloží věci a jedou s četníkem. Alejí, silnice, zase zpět, odkud přišli. Pes táhne, vedle něho jdou rasici a všichni cítí znít četníkovy kroky v zádech; ale jdou klidně a nepokoušejí se ani prositi, nenapadá jím ani že by mohli.

Tu po třech stech krocích káže četník znova za staviti.

„Vyházejte to všechno ještě jednou!“

Vyklidí zase vozík a jejich majetek se zase valí v prachu silnice. Četník se rýpe v hadrech špičkou hole, ale jen tak povrchu a bez valného zájmu.

Podívá se jím přísně do očí.

„Tak kdo že to zakopává v Jeřicích dobytek?“

„Pámbu ví, že nevíme, milostpane.“

Tu je četník nechá stát a jde si dál svou cestou a ani se za nimi neohlédne. Oni znova nakládají.

A jedou zase. Vozík se unaveně kývá. Co na tom, dojedou-li dříve, či později, nejedou-li nikam? Hubený pes s vyplazeným jazykem klade nohu za nohou do prachu a podle něho krok za krokem tupě a líně jde muž se ženou, dva mlčeliví lidé, ne mladí, ne staří, ne šťastní, ne neštastní, jdou a jdou.

„Hyje, mrcho!“

Rasík kopl dogu do zadní nohy. Jen tak, bez příčiny, že mu byla zrovna na blízku.

Protivné je to zvíře. Zlé a zavilé. Nenávidí jich. Když táhne, slabiny zapadlé a napiatou šíji opřenou o řemení, nelze toho pozorovati, ach, tu jest jako kterýkoliv jiný pes, ale lehne-li si — a léhá vždy, kdykoli se zastavují — natáhne-li přední nohy a žíhanou hlavu složí na ně, tu se dívá a dívá a v těch mžouravých, potměšilých očích ubitého nepřitele jest vidět celou tu nenávist a zbabělou zášť. A stále po nich hledí svým zbaběle slídivým okem, všude, kamkoli se hnou, stále čihá a stále mlčí.

„Ech, mrcho ničemná!“

Rasík se velmi rád ke psu připlíží a kopne jej, nic třebí i to je zbytečné, pes poslouchá na jediný pohled, ale rasíkovi jest velmi příjemno slyšeti dogino ulekané výškvíknuti a viděti, jak před ním uctivě vyskakuje se země. Uctivě a zdvořile, jako on před hajnými a četníky a uctivě a zdvořile čeká na jeho rány. Také on může někoho být a také on doveze někoho polekat, a to jest milé vědomí. Proč se dívá a věčně jest na číhané, jediné rádi? Ano, věčně se dívá a věčně jest na číhané, jediné hnutí mu neuje, když se rasík jen blíží, vyskakuje zvíře a chystá se úzkostlivě uhodnouti již z pohledu, co že na něm chtějí, aby mohlo vyhověti a zabrat do řemení, nebo se uhnout stranou, nebo cokoliv. To rasíka zlobí. Není to tak příjemné být pro nic za nic, jako vymyslit si nějakou příčinu, překvapit, polekat, ano, hlavně polekat. Ale pes slídi, mrcha. Ani jména mu nedali. Není potřebí, nikdy s ním nemluví, a poslouchá na každou nadávku. Jako oni.

Jdou silnicí.

„Jdi víc!“

Rasík se k němu přiblížil a kopl jej do boku. Pes se ani neohlédl, ani nezakvícel mnoho. Jde víc.

„Co ho kopeš, vždyť jde?“ řekla rasice a dodala zlomyslně: „Tenkrát přede dvorem jsi se ho bál, že?“

Otěhotněla.

Neměl ani potuchy o tom a nevěděl, nikdy se ani slovem nezmínila. Až jednou. Bylo to na pokraji vsi a ona vešla do chalupy, aby nabídla hospodyně řemínky nebo psi sádro. Čekal na ni. A tu, jak vycházela z temné síňky na zápraží, padlo ostré světlo na její veliký, okrouhlý život a on na něm utkvěl užaslýma očima. Šla blíže po dlažicích náspu, kostnatá, zamračená, s tím vydulým břichem pod modrou sukni... byla to skutečně ona.

„Copak?“ koktal udiveně, „snad ne...?“

„Hlupák, teprve teď to vidí!“

„Co??“

„No, co?? Nic, co? Že umřu, to je to co,“ řekla vztekle.

„A jakže to...“

Nenávistně se na něj podivila a odvrátila se.

A tehdy to bylo, kdy mu po prvé padl na prsa onen ošklivý tlak, který ho pak již nikdy neopustil. Vyplnil mu hrud' a tiskl mu maličko hrdlo, maličko, ale vytváře. Ošklivý, že mu neuměl dát jména, ošklivější, že se s ním nemohl nikomu svěřiti. Nemluvila o tom, ani nedovolovala, aby se on o tom rozhovořil, pozeptal, požádal ji o ochranu ve svých straších a o pomoc. Chodili spolu světem, sedávali při večerních ohních a nemluvili, nebo vyměňovali jen slova o věcech, jež byly jim oběma tak strašně vzdáleny; a věděli to.

„Tak jaksi... ani nevím... tak jaksi divně mi je...“

Ale hodila po něm pohledem, který se na vteřinu rozhořel v jejích zornicích, a on ustal. Věděla, kam míří, a nedovolila ani nejvzdálenějšího náběhu. I ona se bála. Oba se báli.

Co to mělo znamenati? Byla to nejdůležitější událost v jejich životě, to bylo jisto, ale co měla znamenati? Valí se na ně cosi záhadného a nepochopitelného, ale nejhroznejšího tím, že jest to právě jen cosi, co jim jde vstříc lstimy kroky, co je kdysi zákeřně přepadne, kdesi v pasce, skočí jim v týl, poštve na ně svoje psy a namíří svoji zbraň. Jeden... dva... tři... sedm, osm... Ale kam utečou před tím? Cítí to v prsou a v hrdle, připomínalo se mu to, kdykoliv nesměle kosým pohledem zavadil o ni, zamračenou, mlčelivou, kostnatější než kdy jindy, s tím ohromným, každým dnem rostoucím životem.

A přihodilo se skutečně všechno.

Bыло то в поздним jaře. Ve střelickém dvoře rádil veprový mor. Páni skrývali nemoc, aby se o ni nedověděly úřady a nerozkázaly pobiti všechn dobytek a přestavěti chlévy, a dvorští čeledinové v noci potají zašlé kusy zakopávali. Úřady skutečně nevěděly, ale vyčenichali to rasici. Vypravili se tam.

Vozík se ženou a se psem nechal v háji na hranicích obce a v pozdní odpoledne se vydal do vsi.

Mžilo toho dne a cesty byly kluzké a mazlavé. Plížil se po okraji vesnice. A když došel ke dvorcí, procházel se nevinně v povzdálí, ale oči mu v netečném obličeji hrály a slídily v polích a příkopech po místech, kde asi mohl být zdechlý dobytek zakopán. Dvorec byl stavěn z kamenných kvádrů a vlnkem pošmourný jako nepřátselský hrad. Obhlížel jej s tajenou zášti dobyvatele.

Na vnější stranu kravína připínal se velký sad, obecný kamennou zdí. Tam se rasík zastavil. Zed mu sahal až po ramena; byla omšená, rozpadávající se stářím, s vykotlanými děrami mezi uvolňujícími se stavidlem. Díval se do sadu mezi vlnkem černé kmeny jabloní a hrušní. A náhle se mu zablyštěly oči. Ano, zde to bylo! Na chudém trávníku postřehl hromady čerstvě přeházené hlíny, jež se cestě odrážela vlnkou rudostí od řídké zelené trávy. Nemohlo být pochyby o tom, co hlína ve svém nitru skrývá. Odskočil ode zdi a opatrně od ní odcházel, obzираje okolí a zkoumaje, nepozoruje-li ho nikdo. Ale bylo ticho a pusto. Vrátil se tedy zase k sadu. Položil bradu na kamení zídky a jeho oči těkaly v nepohnutém obličeji jako oči zvířete, vyhlížejícího kořist, a spodní čelist vystoupla.

Snoval plán a odhadoval čaku. Sad leží v ústraní, vedou sem jen okénka chléva. Zed se přeletez snadno. Půda jest zkypřelá. A psi? Teď je ticho; zápach lidí neproniká chlévy a stodolou do dvora, nebo vůbec psů nemají a tím lépe. Bude si třeba zapamatovati jen místa s přeházenou

hlinou; zde od rohu... dva, čtyři, šest kmenů, pak na pravo dva, tři, čtyři...

Vrátil se do háje a svěřil se ženě. Sečkali ještě několik hodin, až nastane noc a vesnice usne, a pak se vydali s vozíkem na cestu v noci tak krásně sychravé a tmě tak krásně černé, že se dnes ani psům nebude chtít vylézat z boudy. Od zadních kol vozíku nebylo již ani dogy viděti a jejich oči byly přece na tmu zvyklé.

Dojeli.

Všechna opatrnost byla dnes zbytečná a nezatahovali vozík ani do úkrytu příkopu, ale nechali jej v cestě pod kamennou zdí sadu. Sluch byl dnes vůdcem lidí a byli ve výhodě, musili slyšet již z daleka, kdyby někdo po cestě přicházel. Žena čekala u psa a muž s nástroji přeskočil zdíku.

Lezl po kolenou po mokré trávě, tápaje po pních stromů, až nalezl místa s přeházenou prstí. Dal se do práce. S chvatem našlapával na rýč a vyhazoval těžké hroudy namoklé země. Pak se zabořila ocel do čehosi pružného. Skočil do jámy a pracoval rýčem i rukama. Dohrabal se. Byla to ohromná prasnice, již jedinému člověku naprostě nebylo lze zmoci. Vzal tedy na pomoc nůž, sekýrku a pilku a jal se zvíře vyvrhovati a čtvrtiti. Nebyla to lehká práce, v husté tmě trvala velmi dlouho a tváře rasíkovy byly vlhké potem a paže mokrem vnitřnosti. Konečně se mu podařilo kus zdechliny oddělit. Vylezl z jámy, vzal maso na rameno a došel ke zdi.

„Ty!“ šeptal.

Na druhé straně zdi se proti němu objevily obrysy hlavy.

„Vylez nahoru, podám ti.“

Postava se vzedmutým životem se vyšplhala na zed. Položil vedle ní kytú a viděl ještě, jak se pro ni žena neobratně shybá. Ale když poostoupil krok zpět do sadu, tu se mu zdálo, že se postava ve tmě zakolísala, a hned na to slyšel tupý úder a plesknutí bláta.

„Upadla,“ myslil si a odešel k jámě, aby oddělil další kusy.

A zase pracoval a řezal, cele zaujat svým dílem.

Když se však s novým břemenem na zádech vrátil ke zdi, nikdo se mu neozval na jeho zavolání.

„Ty, hej!“

Čekal.

Nic se nehnulo...

„Ty... povídám...!“

Nic. Jen neproniknutelná tma byla.

A tu náhle ono neznámé cosi stisklo jeho hrdro více a v hrudníku se rozdemulo, až jej vyplnilo celý. Odhodil kořist a přeskočil zed.

Nahmatal v louži ležící ženu. Vedle ní byla veprová kytá.

Klekl do bláta.

„Anežko... Anežko!“

Nehýbala se.

„Ježíš Maria, Anežko!“

Lil jí na hlavu vodu z louže a třásl ji.

Maličko sebou pohnula.

„No, no, copak?“

Vzal ji do náruče a donesl k vozíku. Tam ji uložil a přikryl hadry.

Co je to? Co se to stalo?

Stál ve tmě a utíral si rukávem čelo. A co ted? Májeti, nebo se vrátí pro prasnice, škoda jí? Vrátil se. Alespoň ten kus vezme, co ieží v louži. A když jej přinesl a uložil do vozíku k ženě, vrátil se ještě pro ten, který odhodil v sadě za zdí.

„Eh, eh, eh... takovou věc,“ myslil si, když jej přenášel.

Naklonil se do vozíku, hledal rukama obrys ženina těla a pak poslouchal, zda dýchá. Dýchala, ale jaksi slabě a divně, až mu bylo úzko.

„No, nic, nic,“ říkal, „uvářím ti v háji polévky.“

Pak se ještě díval chvíli tupě do tmy, jako by přemýšlel, nemá-li zde snad ještě něco vykonati, ale nic ho nenapadlo. Ošklivý pocit mu tiskl hrdlo, vyplňoval hrudník a nepovoloval. Proč se loučí tak těžce s tímto místem?

Konečně zatlačil vzadu vozík.

Pes vyskočil, postraňky se napialy, ve voziku to luplo.

*

Zemřela.

Leží ve vozíku skrytém v houští jarních bříz. Leží tam studená, natažená smrtí, ztuhlá, s vráskami vyravnanými. Divné, divné! Věc, které naprosto nelze pochopiti. Jak se to stalo vlastně? A proč? Nikdo neví.

Pod vozem leží pes a dívá se. Také tak cize.

Patrně jest třeba cosi dělati, umře-li člověku žena. Není sice nic hrozného v mrtvém těle, ale ve vozíku nemůže zůstat, to jest jisto. Bude třeba vypraviti pohřeb, s křížkem a bílým knězem a on půjde za rakvi. Divné, divné. Nutno dojít k panu faráři?

Rasík jde do nejbližšího městečka.

Stojí ve farní kanceláři.

„Umřela mi žena, jemnostpane.“

„Tak. Pán bůh vás potěš. Chcete pohřeb?“

„Křesfanský pohřeb, jemnostpane.“

Pan farář se na něho dívá. Lokty má opřeny o bílý ubrus stolu. V pokoji jsou knihy, na psacím stole papíry. Po stěnách visí svaté obrazy. Pohovka jest potažena háckovanou pokryvkou, a ta jest také bílá, a nadní stojí ve skleněném poklopu panenka Maria s růžencem.

Rasík panu faráři odpovídá.

Je to tak nevyklé všechno, ten bílý pokoj, ty předměty zde i vzduch, tak čistý a průhledný a mírný tok řeči páne farářovy. Ale snad to tak již všechno musí být, umře-li člověku žena.

„Jste chudý?“

„Chudý.“

„Nu, dáte mi tři zlaté. Z křesťanské lásky.“

Rasík se dívá po stěnách a po obrazech.

„Jak pak se jmenovala vaše manželka?“

Pochopil, že jde o nebožku.

„Anežka . . . Byla hodná.“

„Myslím jako za svobodna.“

Mlčí.

„Nu? . . . Budete přece věděti, jak se jmenovala vaše manželka za svobodna? . . . Kde pak jste byli oddávání?“

Dívá se úzkostlivě po podlaze a je mu úzko mezi těmito čtyřmi bílými stěnami, bojí se pohleděti panu faráři do očí.

„Nikde . . . My jen tak . . . zajíká se.“

„To je mi pěkná věc!“ Pan farář se dívá přísně. „Pořádný život jste to vedli. . . Čímpak vlastně jste?“

„Prodáváme řemínky, jemnostpane.“

„Ře-mín-ky . . . A tak . . . To jste vy, co jedí mrchy? . . . A křesťanský pohřeb chcete?“

„Křesťanský pohřeb, jemnostpane.“

„Křesťanský. A jako pohaní jste byli živi, hůře než pohani, jako tvorové bez lidské duše. Jako hyeny. Vite, co jsou to hyeny? To jsou zvířata, která jen v noci vylézají ze svých nečistých doupat, plíží se po hřbitovech a mrchovištích, aby vyhrabávala a požívala mrtvoly. Všichni se jich štíti i ostatní zvířata jimi opovrhují . . . Remínky tedy prodáváte . . . !“

„Zaplátím tři zlaté, jemnostpane.“

„Tak, tak! Kdepak máte nebožku? Kdepak zemřela, co?“

„V Růžku.“

„V Růžku?? . . . A co pak chcete ode mne, člověče? Růžek přece nepatří ani k mé farnosti!“

Rasík jest zmaten. Neví, má-li zůstat a ještě něco vyposlechnouti, či má-li odejít, a jak a kudy má odejít. Bojácně se rozhlíží a jest přibledlý v tváři.

„Nu s pánebohem, s pánebohem, člověče! ...
Jděte si k panu starostovi! Ostatně vám to musí udělat
zdarma! ... Jděte s pámem bohem!“

Rasík jde.

Jde zpátky k Růžku.

Ptá se po rychtáři a lidé mu ukazují jeho statek.

Sune se nesměle do vrat. Pes ho větfí, štěká a sápe provazem u boudy. Rychtář stojí již na zápraží, aby vyhlédl, kdo jde. Je bez kabátu a jeho košile je tak neprátelsky bílá, jako stěny jeho statku. Pohled nevěstí nic dobrého.

„Co chceš, smrade?“

Rasík smeká poníženě klobouk a blíží se s úzkostlivou prosbou v očích.

„Pane starosto . . .“

„Ale juž ať mi jseš ze dvora! Než pustím psy!“

„Umřela mi žena.“

„A co mi je po tom? Mám pro ni plakat? Škoda jí není žádná. A to zrovna v Růžku musí umírit, čarodějnice?! Biči vás, holoto, z obce vypráskáme . . . A už ať mi jedeš!“

Rasík jde.

Jak je těžko jednat s lidmi! Což nikdo z nich nechápe, že mu zemřela žena? Nikdo z nich neví. A kdo to všechno jemu vysvětlí?

Rasík jde zpět do březového houští. Tam na něho čeká pes a mrtvá žena. Nestalo se zatím něco? Nevyptáral je tam někdo? Rasík běží.

— — — — —
Pátého dne po jejím úmrtí ji pochoval ve staré pasece mezi lesy. Položil ji uprostřed přímo mohutných buků, jež zde osaměle stály. Vyryl hrob a tam ji pochoval.

Byl slunný jarní den a kúra buků se leskla stříbrem.

Poklekl u hrobu a sepial ruce. Klečel dlouho a díval se na zemi, pod níž spočívá.

Zdálo se mu, že by teď bylo záhadno pomodlit se „Zdrávas, Maria“, ale když přešel první slova, viděl, že neumí. „Zdrávas, Maria, zdrávas, Maria.“ opakoval a pak se rozpolomil ještě na slova „a požehnaný syn tvůj Ježíš“ a mnohokráte se při tom křížoval — —

Pes se z povzdálí díval po něm.

*

Rasík sedí na zemi nad silnicí v bujně trávě.

Jest nejkrásnější den, jímž se ohlašuje léto. Polední slunce stojí na nebi a bije přívalem paprsků do krajiny. Syté barvy, nanesené včera odeslým jarem, dozrály dnes v kyprou nádheru a sálají z tvrdé zeleni stromoví a luk, z polních květin i z modré oblohy. Rasík sedí ponořen v trávě a kolem jeho bosých nohou a celého těla vystrostly bílé kopretiny a modré zvonky, rudé plané karafiáty, kohoutky, žluté mličí, brunátný štovík, sedmičrásy, barva na barvě, jasné a vyzývavé

Má lokty opřeny o kolena, hlavu ve dlaních a dívá se do prázdná čirého vzduchu.

Jak se to stalo vlastně? . . . Žila, jezdila s ním světem, mluvila, pracovala . . . a, a najednou ze všeho toho nic není; docela nic . . . Jak že to? . . . Spadla jednou v noci se zídky — je tomu teprve několik dní, nebo tomu je již hrozně dávno? Ale to přece nemůže být příčina . . . a snad ani nespadla a jemu se tak jen zdá a hrály v tom úlohu nějaké čáry a kouzla. — —

Dívá se a dívá a myslí.

Pod ním na silnici stojí vozík a u oje leží pes. Oči má přimhouřeny proti slunci a tlamu otevřenou. Z růžového jazyka mu stéká voda do horkého prachu.

Vše je tiché a všechno mlčí. Živé duše není kolem.

Jak jest to smutné všechno a divné! . . . Kdo mu to vysvětlí? . . . Pochoval ji na pasece a tam leží pod buky se stříbrnou kúrou. Leží tam v hrubém písku promíšeném oblázky . . . Ale možná, že se mu i to jen zdá a že tohle

jsou všechno vedlejší věci a že to bylo všechno jinak. Neví. Nic neví a je mu těžko. Přemýšlet je vůbec těžko. Snad jsou moudří lidé, kteří tomu rozumějí... Těžko, těžko!... A proč se neděje něco?... Ale nic se neděje...

Hle, dva lidé tamhle jdou! Objevují se ve stromořadí na záhybu silnice a jdou proti němu, selský hoch a děvče, a rozpráví spolu a hle, smějí se, opravdu se smějí a cení zuby... A stále jdou.

Rasík se na ně dívá vodově modrýma očima a pak se za nimi dívá a ještě když zašli.

„Inu, smějí se, smějí,“ myslí si, ale ne, že by jim to měl za zlé, jen tak to praví. A stále utkvívá zrakem v zeleni stromoví, která je v sebe pojmlula.

Nikdo neví, že mu umřela žena, a nikdo nepolituje. A přece by to tak rád někomu sdělil a pověděl mu svoje: Ach, ach! Ale není komu... Hle, ti dva šli kolem něho — a nic. Ani nadávky mu nedali... Již nicého není od té doby, co zemřela...

Jeho zrak se šine těžce po jasu krajiny unaveným obloukem a sváží se dolů k silnici u jeho nohou, na vozík a na psa. Hledí na vyplazený jazyk dogin a jak po něm stékají kapky a padají do prachu, kapka po kapce, jako by měřily čas.

Jestli pak alespoň to zvíře ví, že umřela?... Leží tu, hlavu na předních tlapách, a myslí, bůh ví nač. Nic neví. Mrcha!... Ale jest hubený, velmi hubený, žebra mu vylézají jako obrůče, boky se zahrotily a jeho hlava svraštěla a jaksi sestárla celá. Ošklivý je. Nu, také nemá lehký život! A možná, že ví, že zemřela.

„Nu, což?... Víš?...“

Nic.

„Eh, tak si lež, mrcho liná!...“

Stále se dívá na psa. Zlostně. A pak si ho již jenom prohlíží, tak, jak si ho ještě nikdy neprohlížel. A pak již

ani nerozeznává jeho tvarů, jen jakousi bilorezavou skvrnu vidí.

A nic.

Ach, ach!...

Slunce stojí na obloze a září.

Půjdeme?... Nu, což... půjdeme... Je to jedno celkem...

Rasík se zdvívá z trávy a kvítí a klátí se přes příkop k vozíku.

Pes prozírá, schovává jazyk za bílé tesáky a vrhá na pána potměšilý pohled. A když se rasík blíží, vyskakuje pes prudce a chystá se zabratí do řemení. Ví, že by přišla jinak rána.

„Nu, vstávej, vstávej... jsi také chudák!“

Pes vrhá po rasíkovi udivený, nedůvěřivý pohled. Jaký nový úklad znamená tento přízvuk v hlase? A vůbec tento hlas?

„Nu, jdi, jdi!“

Objeli kruhem polních cest jakousi vesnici a pak ještě dvě jiné. Nezastavovali, hrozili se lidí, dnes více než kdykoliv jindy. Ale nepotkávali jich, polní práce v čas zrání odpočívá a krajina byla pustá. Jen kotouč slunce stál nad mlčelivými lány obilí, nad sítí polních cest, nad bíle zářícími kapličkami a litinovými kříži na rozcestích, nad dalekými obzory s pahorky a dolíky, hájky, křovisky a skupinami tvrdě zeleného stromoví, jež dávaly ve svém úkrytu tušti život vesnic. A středem tohoto čistého jasu a plodné země, vyčkávající v klidném odevzdání příštích žně, se potácel výmoly a kamením cest nečistý vozík s šedě a hnědě pruhovanou plachtou, člověk a pes. Kam jeli a proč? Nikdo z nich o tom nepřemýšlel.

Ani pořádně nejedli toho dne. Jen v jakémse hlbokém úvoze zastavili a rasík sedl do teple vonící mateřidoušky, vytáhl z kapsy chléb a vyházel jej po kusech psu... jenž byl přece také chudák.

A zase jelí. Ploužili se. Dnes řídil rychlosť a směr jízdy pes. Rasík šel tupě vedle vozíku a jen na křížovatkách, kdy se pes zastavoval, utkvívaje na něm bázlivě tázavýma očima, říkal bezmyšlenkovitě „hy“, a pes zase šel, kudy chtěl... A psí pohledy se stávaly poněnáhlu více udivenými než bázlivými. Cosi nového se děje...

Pak navečer zastavil pes na vrcholku lesnatého páhorku uprostřed cesty.

Stojí. I rasík stojí. Pes se dívá tázavě na pána, ale pán neodpovídá. Co je to? Jest přece již večer, třeba někde odpočinouti. Pes čeká chvíli, ptá se, nikdo mu neporoučí; tu zabírá do řemení a uhání do polí, jetelem k hájí, se skrčenou hlavou, již chrání před ranami, které na něho za chvíli dopadnou. Ale nepřicházejí, ani ho nehoní nikdo a pes zmírňuje běh, jde klidně... a hle, pán ho dochází a jde vedle něho, tak jako by bylo vše v pořádku.

A pak jde vše jak obvykle; zastavují na kraji lesa, rasík sejímá řemení se psa a přivazuje ho za provaz ke kolu, pak opodál usedá.

Smrká se...

Rasík sedí pod starým smrkem, kolena v dlaních a dívá se před sebe.

Pod ním smutná rovina, daleká, bez konce a uprostřed vesnice, černá a sražená, nad níž vystupují tvrdé obrys panského dvora. Od východu se plíží temno a chlad. Lstivě se zmocňují celé oblohy, ztemňujíce její šed, zaskakují jako smečka psů zákeřně proužek světla na západě, vrhají se naň, zakusují se do něho a poněnáhlu jej požírají. A syty, pokládají se celou těhou na krajinu. Temno, chladno a smutno. Teskno a těžko, těžko. Ach, ach!

Pod vozem leží pes.

Leží natažen, jako ke skoku, hlavu na předních tlapách. Proč nespí a proč se dívá?

„Nero!“ Rasíkův hlas zní měkce.

Pes se nehýbá, jen oči ještě pevněji na pána upřel.

A rasík přemýší o psu. Hle, i zvířeti je smutno. Je sám a nikoho nemá. I psovi se zachce, aby ho časem někdo polaskal, po žíhané hlavě pohladił, dobré slovíčko řekl. A nic. Vida, jak smutně se dívá...

„Nejmenuješ se Nero?... Tygr snad?... No, pojď sem, starý, no, Tygr!“

Je ticho. Jen rasíkův hlas do něho zazněl.

Zvíře leží pod vozem, nepohnuté, ale bdí, na očích mu to je vidět a napětí svalstva.

„Ani Tygr ne?... A jak se jmenuješ, příteli?“

Rasík vstává. Blíží se ke zvířeti. I rasíkovi se záchtelo miti někoho, cítiti pod svou rukou teplo živoucího tvora, přisednouti k někomu a poslouchati jeho dech a žilobití.

Také pes vstává. Volně, ale připraven a v napiatém očekávání.

„No, no!“

Pes couvá. Krok, dva, tři křečovité kroky pód vůz, až se mu provaz zadrhuje do krku a on dále nemůže. Stojí, čeká a oči mu hoří.

Rasík se skrčuje k zemi; k němu.

„Neboj se, neboj... mám tě rád.“

Lehá na zemi a natahuje ruku pod vozík, aby dosáhl psa a mohl jej pohladiti.

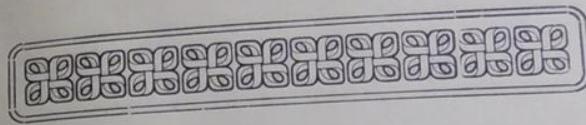
„No, no.“

Ale tu se náhle zableskují bílé tesáky v temnu. Ze psího hrudla se dere vzteké vrčení. Ještě vteřinu a ze zelených očí vyšlehnou blesky a zuby se zaryjí do masa.

„Vrčet budeš?... Vrčet?“ šeptá polekaný rasík, stahuje opatrne ruku a plíží se po bříše zpět. A když se mu zdá, že ho již zvíře nedosáhne, odsakuje náhle celým tělem, leží na zemi a rozevřívá se.

„Vrčet budeš? Na pána? Ďáble, mrcho, ďáble! Vrčet? Kůži s tebe zítra sedřu, ďáble, ďáble!“

I pes vztekle vyráží. Provaz, zadrhnuvší chítán, přerývá první zuřivé vyštěknutí a mění je v chrčivý vzkrek. Ale teď již jeho štěkot burácí v křik rasíkův. Leží proti sobě, jejich hlavy dělí jen píď, chrlí na sebe horko svých úst a své šílené vzkřeky si řvou do tváří. Rasík jest ssinalý, pěnu má u úst, a řve do ochraptění své vzteklé „Há, há, cháá, cháá“ běsnícímu psu do rozevřené tlamy. Dvě dravých chrupů se proti sobě cení, dva minutí dravci proti sobě soptí ze dvou páru zeleně hořících očí, řvou, řvou, zvířecí bolestí a hrůzou řvou a les a krajina a temnota a černá vesnice jako nepřátelská tvrz sražená jejich hrůzu a bolest opakují.

OBSAH.

JOZKA, FORKO A PAVLÍNA	7
ŽAK	71
RASÍK A PES	149

VILÍMKOVA KNIHOVNA

Doposud vyšlo:

		Brož.	Váz.
1. Klostermann	Hostinný dům	K 2:20	K —
2. Daudet	Podpora rodiny	" 4:20	5:80
3. Annunzio	Rozkoš	" 3—	4:80
4. Kronbauer	Na pranýři	" 3:20	4:80
5. Haggard	Kleopatra	" 3:50	5:10
6. Heller	Firma Stocký a spol.	" 2—	3:60
7. Skramová	Konstance Ringová	" 3:80	5:40
8. Maupassant	Svědomí vrahovo (rozebráno)	" —	—
9. Zola	Plodnost (rozebráno)	" 2:70	4:30
10. Preissová	Co život vyprávěl	" 2:40	4—
11. Hejda	Z davu	" 2:30	3:90
12. Sumín	Úskalim	" 2:40	4—
13. Maupassant	Slečna Perla	" 2:80	4:40
14. Salov	Preludy	" 2:40	4—
15. Brodský	Z vojny	" 7:70	12:50
16. Stašek	V temných virech	" 3:90	5:50
17. Nouy	Láska jest hřichem mým	" 2:80	4:40
18. Herites	Nálady a zátiší	" 3:70	5:30
19. Tetzmajer	Anděl smrti	" 6:80	10—
20. Zola	Práce	" 5—	6:50
21. Klostermann	Kam spějí děti	" 4:50	6:10
22. Svobodová	Milenky	" 2—	3:60
23. Hladík	Vášeň a síla	" 3—	4:60
24. Nouy	Láska či přátelství	" 1:20	2:80
25. Lier	Pokuta	" 1:50	3:10
26. Nováková	Úlomky žuly	" 2:70	4:30
27. France	Červená lilie	" 1:40	3—
28. Tetzmajer	Propast	" 1:80	3:40
29. z Finberka	Rude jeřabiny	" 1:70	3:30
30. Jonás	Hostinec „U krásné paní“	" 1:40	3—
31. Klostermann	Bílý Samum	" 3:20	4:80
32. Coulevain	Evino vitézství	" 2:50	4:10
33. Weyssenhoff	Pan Podfilipski	" 1:20	2:80
34. Čechov	Sňatek z lásky	" 1:20	2:80
35. Nosková	Lidské srdce	" 3—	4:50
36. Sezima	Passiflora	" 6—	9—
37. Kryžánovskaja	Světla Čech	" 3—	4:50
38. Matějka	Exotikové	" 3—	4:50
39. Nováková	Jan Jílek	" 3—	4:50
40. Sumín	Zrádné proudy	" 4—	5:50
41. Rosny	Zločin lekárův	" 3—	4:50
42. Lugovoj	Tenata	" 3—	4:50
43. Hloucha	Sakura ve vichřici	" 3—	4:50
44. * * *	Listy, jež ho nedošly	" 3—	4:50
45. Tinseau	Tajemník pani věvodkyně	" 3—	4:50
46. Čechov	Jest život krásný	" 3—	4:50
47. Doyle	Pes baskervilský	" 3—	4:50
48. Havlasa	Jak sny umírají	" 4—	5:50
49. Nováková	Jiří Šmatlán	" 2:50	4—
50. Brodský	Na sopečné půdě	" 3—	4:50
51. Doyle	Znamení čtyř	" 3—	4:50
52. Klecanda	Pohádka lesní samoty	" 2:50	4—
53. Loti	Harémou kouzla zbavené	" 4—	5:50
54. Hloucha	Zátopa	" 1:50	3—
55. Sinclair	V boji o miliony	" 1:50	3—
56. Kuprin	Souboj	" 3:50	5—
57. Svobodová	Marne lásky	" 3—	4:50
58. Nováková	Na Litrově gruntě	" 3—	4:50
59. Michelsonová	V kočáre biskupově	" 3—	4:50

VILÍMKOVA KNIHOVNA

60. Hejda	Na výslunci	Broz, Vaz.
61. Vyskočil	Modré hory	K 3— K 4:50
62. Faštová	Fata morgana	* 3— * 4:50
63. Rožek	Deset povídek o manželství a milování	* 3— * 4:50
64. Svátek	Kočka a jiné povídky	* 4— * 5:50
65. Nováková	S kamenité stezky	* 1:50 * 3—
66. Tever	Duše nezakotvené	* 3— * 4:50
67. Doyle	Paměti lékařovy	* 3— * 4:50
68. Mikszáth	Deštěník sv. Petra	* 3— * 4:50
69. Červinka	Zahradní lesy	* 3— * 4:50
70. Viebigová	Když muž ze vsi odejdou	* 3— * 4:50
71. Deledda	Jížní lásky	* 3— * 4:50
72. Nováková	Děti čistého živého	* 6:50 * 9:50
73. Slezhar	Predtuchy	* 3— * 4:50
74. Marniová	Jak ženy milují	* 1:50 * 3:30
75. Korolenko	Les šumi	* 2:50 * 4—
76. Kuprin	Sketa	* 3— * 4:50
77. Herviue	Zradné Alpy	* 2:50 * 4—
78. Wells	Válka ve vzduchu	* 4— * 5:80
79. Prévost	Petr a Tereza	* 3:50 * 5—
80. Mahen	Kamarádi svobody	* 4— * 5:50
81. Hejda	U Krásů a v sousedství	* 3— * 4:50
82. Cankar	Kříž nad horami	* 1:50 * 3—
83. Tever	Pan básník	* 3— * 4:50
84. Benešová	Nedobytá vítězství	* 2:50 * 4—
85. List	Meteor	* 1:70 * 3:20
86. Engelmüller	Labyrint lásky	* 2— * 3:50
87. Bojer	Sila lží	* 3— * 4:50
88. Verhická	Klíče ke štěsti	* 4:50 * 6:30
89. de Wetter	Malostranské trilogie	* 3— * 4:50
90. Glynová	Tři týdny	* 3— * 4:50
91. Sokol	Májové bouře	* 2— * 3:50
92. Sula	Tanečnice	* 1:50 * 3—
93. Audoux	Marie Claire	* 3— * 4:50
94. Svátek	Hagar našich dnů	* 3— * 4:50
95. Majerová	Pláne milování	* 3— * 4:50
96. z Finberka	Vzbouřena nitra	* 2— * 3:50
97. Deledda	Rozmary osudu	* 4— * 5:50
98. Glynová	Za úskalím	* 3:50 * 5—
99. Jefábek	Štěsti domova	* 3— * 4:50
100. Nováková	Výkřiky a vzdechy	* 1:50 * 3:30
101. Cankar	Tulák Marko a král Matyáš	* 2— * 3:50
102. Viebigová	O mlýnari Hanesovi	* 3— * 4:50
103. Kaminský	Návštěvou u chorého muže	* 3— * 4:50
104. Neera	Hnizdečko	* 1:50 * 3—
105. Šarlíh	Tvrdošíjní illusionisté	* 2— * 3:50
106. Sumín	Kroky osudu	* 3— * 4:50
107. Altenberg	Pohádky života	* 1:50 * 3—
108. Louýs	Žena a tahaci panák	* 2— * 3:50
109. Tever	Na dvoji struně	* 3— * 4:50
110. Hloucha	Polibky smrti	* 4:50 * 6—
111. Havlasa	Stopy, jež nikam nevedou	* 4— * 5:50
112. Horký	Zaslano	* 3:50 * 5—
113. Gippius	Zlatokvět	* 2— * 3:50
114. Dejmek	Hry se srdcem	* 3— * 4:50
115. Orkan	V roztočkách	* 3— * 4:50
116. Engelmüller	Dobrodružství	* 2:40 * 3:20
117. Doyle	Tajuplné příběhy	* 4— * 5:50
118. Vyskočil	Vyznavači slunce	* 2— * 3:50
119. Olbracht	O zlých samotářích	* 3— * 4:50

Na skladě ve všech knihkupectvích

DOSLOVEM
K XV. ROČNÍKU
„VILÍMKOVY KNIHOVNY“.

Při poslední stránce letošního ročníku může redakce „Vilímkovy knihovny“ jistě s dobrým svědomím rozhlédnouti se po své celoroční práci a pohovořiti si s českým čtenářem o jejím rázu a výsledku.

Vynasnažili jsme se připraviti naši intelligentní čtoucí veřejnosti program zajisté *nanejvýš pestrý a všeobecně rozmanitý*; dbali jsme toho, aby novellistická prósá a román domácí i cizí, kterými jsme letošni ročník vyplnili, uspokojil jak po stránce čtenářské zajímavosti, tak i v ohledech vrcholně uměleckých.

V tomto oboru můžeme poukázati především na vonou a delikátní kresbu *Pierre Louÿsova* (*Žena a tahaci panák*) s námětem sice poněkud pikantním, ale vypracovaným s jemností hodnou jen básnika tak velikého stylu. Můžeme poukázati dále i na rázovitý, realisticky napínavý román *Orkánův* („V roztočkách“), jímž prvně uveden byl svérázný polský autor do naší literatury, stejně jako na „Zlatokvět“ ruské modernistky *Gippius-Merežkovské*, rovněž takřka ještě neznámé, ale jistě již milované a hledané. Z románové literatury domácí přinesl le-

tošní ročník dvě větší novinky originální a poutavé: *Těverovu* novoromantickou fresku z ovzduší malostranských paláců a bretoňských přímořských zámečků: „Na dvoji struně“ s dějem stejně vzrušujícím jako se suggestivními a poeticky podmalovanými náladami, a potom širými lesy vonící a volným, nespoutaným životem nesenou kresbu Q. M. Vyskočilovou „Vyznavači slunce“.

Letošní ročník zavedl však také čtenáře do jiných výrazných ovzduší. *Hlouchovými „Polibky smrti“* uneseni jsme byli v modravé dálky poetického Japonska mezi usměvavé gejši a rozkošné milostenky, oddávající se poesii lásky s jímavou něhou; *Havlasovy „Stopy, jež nikam nevedou“* vykouzlily nám před oči kraje dalekého severoamerického západu, „zemí věčného jara“ a nádherných, Evropou tak málo zábádaných trópů Oceanie, maorského ostrova Tahiti; *Olbrachtovy povídky „O zlých samotářích“*, literární debut vysoce nadaného spisovatele, uvádějí nás v rázovité ovzduší nebohých tuláků, životem vydrážděných vydědenců, cirkusových clownů a „lidí zbytečných“, kteří se mstí na svém okolí za ústrky spáchané na jejich existenci; drobný románek *Engelmüllerův „Dobrodružství“* předvedl nám na pozadí jímavého, švížně vypravovaného životního úseku kus malebného zákulí pražské umělecké bohémy, *Dejmkovy „Hry se srdcem“* obsahuji řadu novell a legend s erotickým zabarvením, zatím co úsečné, břitké a přímo do živého se zařezávající feuilletony *Horkého „Zasláno“* (právě nedávno Turkovou cenou vyznamenané), rozhodily své žhavé paprsky do všech směrů a stran . . . Milovníci prós sensačně vzrušujících naleznou konečně svého dychtivého ukojení v úchvatných fantasiích *Conan Doyleových*, v řadě jeho „Tajuplných příběhů“ — — a tak zastoupena nejenom různá a pestrá ovzduší, ale i různé literární směry, snahy, formy a umělecké projevy.

I po stránce vnější zavedli jsme změny v minulém ročníku, vyvolivše krásný, celku odpovídající *papír* i ladnou úpravu a jistě také zavděčili jsme se vydáváním *ucelených svazků*, tak že čtenář dostával svůj napínavý děj v celku a sešitově nedělen. Těchto přednosti a výhod bude ovšem „Vilimkova knihovna“ šetřit i v ročníku příštím, jehož pořad je už nyní pevně stanoven a jenž svou *obsažností a mnohostrannou zajímavostí* připravených novinek domácích i cizích zajisté předčí veškerou očekávání. Redakce „Vilimkovy knihovny“, která rok od roku těší se stále zvyšovanému zájmu i se strany vážné české kritiky, zve všecky intelligentní české čtenáře k hojně odběratelské účasti při tomto příštém ročníku.

NAKLADATELSTVÍ
JOS. R. VILÍMKA V PRAZE.

NOVÁ KNIHA
F. X. SVOBODY:
BITEVNÍ
VICHŘICE

BROŽ. K 3·50, VÁZ. K 5·

*

Nová kniha vojenských povídek a novell
tohoto oblíbeného spisovatele, líčícího živě
vzrušující episody válečné a nejedno po-
hnuté drama životní.

OBSAHUJE POVÍDKY:

Četa hulánů. -

Poslední kapitola. -

Honzík. - Veliké setkání. -

Přední stráž. - Nevděčník. - Jan

Petřík. - Bolest. - Bubeník Šimek. -

Příhoda Jana Košnáře. - Vyzname-

nání. - Starý voják. - Mlha

v údolí. - Ondřej. -

Noční návštěva. -

Duše bojiště.

Na skladě v každém knihkupectví.

NAKLADATELSTVÍ
JOS R. VILÍMKA V PRAZE-II,
Spálená ul. 13. ➔ Videň-I., Schottenring 1.

VILÍMKOVA KNIHOVNA vychází ve volných lhůtách ve svazcích, jež přinášejí vždy
jen úplná díla, jehož cena je přiměřena objemu; ti, kdož se
přihlásí sávazné k odebrání všech — asi 12 — svazků ročníku, obdrží je s 25% slevou, t. j. o celou

VNL. 500,-